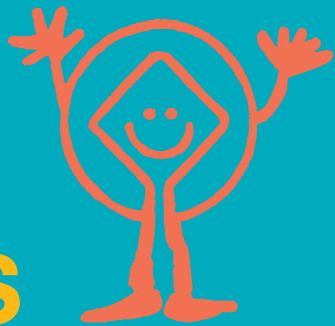

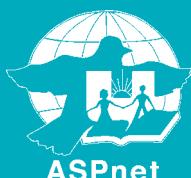

Pasaules dabas un kultūras mantojums jauniešu rokās

IEPAZĪT, IEMĪLĒT UN RĪKOTIES

Atbalsta materiālu komplekts
skolotājiem

Ar Norvēģijas Attīstības sadarbības aģentūras (NORAD)
atbalstu

Atsaukums

Par šajā komplektā iekļauto materiālu izvēli un pasniegšanu, kā arī paustajiem uzskatiem, kuriem UNESCO ne vienmēr piekrīt, atbild autori, un tie neuzliek nekādus pienākumus Organizācijai.

Šajā izdevumā izmantotie apzīmējumi un materiālu izklāsts nekādā veidā nav uzskatāmi par UNESCO paustiem uzskatiem par kādas valsts, teritorijas, pilsētas, rajona vai tās atbildīgo iestāžu juridisko statusu, nedz arī par robežu vai pierobežu noteikšanu.

Pirmizdevums 1998. gadā

ISBN-9984-9636-2-4

© UNESCO 2002

UNESCO ģenerāldirektora priekšvārds

Cieņas apliecinājums skolotājiem - pionieriem pasaules mantojuma izglītības jomā

Pēdējo gadsimtu laikā daudz kas no mūsu kultūras mantojuma ir neatgriezeniski zaudēts. Mēs esam pieredzējuši un joprojām pieredzam neaizvietojamu vērtību iznīcināšanu vai sabojāšanu dabas katastrofu, karu, galējas nabadzības, industrializācijas un piesārņojuma dēļ. Šai ieilgušajai un nepārtrauktajai traģēdijai ir vēl citi iemesli - neizglītotība, vienaldzība, aprūpes un izpratnes trūkums.

Starptautiskā sabiedrība, pieņemot Konvenciju par pasaules mantojumu (1972), apņēmās novērst mūsu dārgā un neatjaunojamā kultūras un dabas mantojuma izzušanu. Kopš Konvencijas pieņemšanas visā pasaulē vairāk nekā 700 objektu 120 valstīs ir iekļauti Pasaules mantojuma sarakstā, un katru gadu tas tiek papildināts ar jauniem objektiem. Katrai no šīm vietām ir unikāla vērtība, tās ir neatņemama mūsu kopējās civilizācijas daļa. Jebkuras šīs vietas apdraudēšana vai iznīcināšana būtu nelabojams zaudējums visai cilvēctei.

Saglabātā mantojuma nākotni lielā mērā noteikts pašreizējās jauniešu paaudzes pieņemtie lēmumi un rīcība, jo drīz vien viņi kļūs par rītdienas līderiem un lēmumu pieņēmējiem.

Tādēļ, atsaucoties uz *Konvencijas par pasaules mantojumu* 27. pantu, kurā teikts, ka „.. šīs Konvencijas dalībvalstis cenšas, izmantojot visus iespējamos līdzekļus, sevišķi izglītojošas un informatīvas programmas, nostiprināt viņu tautu atzīšanu un cieņu kultūras un dabas mantojumam ..”, UNESCO Pasaules mantojuma centrs un Asociēto skolu projekts (ASP) 1994. gadā sāka UNESCO Jauniešu pasaules mantojuma izglītības projektu “Pasaules mantojums jauniešu rokās”.

Viens no šī projekta veikumiem ir atbalsta materiālu komplekta skolotājiem “Pasaules mantojums jauniešu rokās” izstrādāšana, izmēģināšana un izvērtēšana. Tas kļuvis par vērtīgu darba rīku skolotājiem, lai radītu jauniešos izpratni par vietējā, nacionālā un pasaules mantojuma saglabāšanas nozīmi, sniedzot viņiem šim darbam nepieciešamās iemaņas, kā arī ieaudzinot viņos apņēmību realizēt šo cēlo mērķi visa mūža garumā.

ASP skolotājiem ir bijusi īpaša loma, izveidojot pasaules mantojuma izglītības programmu un piedāvājot šos mācību materiālus. Tāpēc es vēlos paust īpašu pateicību viņiem, kā arī citiem skolotājiem un kultūras mantojuma speciālistiem visā pasaulei par viņu celmlaužu darbu. Par šī izdevuma materiālu kvalitāti lielā mērā jāpateicas tieši skolotāju īpašajiem pūliņiem, un es gribētu uzteikt viņu radošo un novatorisko pieejumu, kas ne tikai rosina jauniešu interesi par pasaules mantojumu un iesaistīšanos tā aizsardzībā, bet arī nostiprina mācību procesu skolā un vietējā kopienā.

Izglītība ir personiskās izaugsmes, attīstības, mantojuma un dabas aizsardzības, miera un labklājības atslēga. Izglītība pavērs jauniešiem jaunus ceļus, kā stiprināt apņemšanos un rīcību, lai saglabātu mūsu kultūras un dabas mantojumu, mūsu materiālo un nemateriālo mantojumu, mūsu vietējo un pasaules mantojumu. Viņu centieni nesīs labumu ne tikai šai, bet arī nākamajām paaudzēm.

Pasaules mantojums nav statisks jēdziens. Katru gadu Pasaules mantojuma komiteja sapulcējas, lai Pasaules mantojuma sarakstā iekļautu jaunus objektus. Arī izglītība pasaules mantojuma jomā ir dinamisks process, kurā iemiesojas divdesmit pirmā gad simta izglītības četri pīlāri - iemācīties zināt, iemācīties darīt, iemācīties būt un iemācīties sadzīvot. Tā arī ir cieši saistīta ar izglītības kvalitātes celšanu, kas iezīmēta rīcības plānā "Izglītība visiem", kuru 2000. gada aprīlī pieņēma Pasaules izglītības forumā Dakarā, Senegālā.

4

Izglītība pasaules mantojuma jomā aicina nostiprināt identitāti, savstarpēju cieņu, dialogu, vienotību daudzveidībā, solidaritāti un pozitīvu pasaules kultūru saskari. Es ceru, ka skolotāji plaši izmantos šo materiālu dažādu priekšmetu stundās un tas noderēs vēstures, eksakto zinātņu, ģeogrāfijas, mākslas, matemātikas, valodu un citu priekšmetu skolotājiem. Izmantojot šos materiālus, izstrādājot papildu materiālus un bagātinot stundu saturu, skolotāji var palīdzēt mobilizēt mūsdienu jauniešus, lai tuvinātu pasaules tautas uzticības, savstarpējas izpratnes un solidaritātes gaisotnē.

Kočiro Macuura

UNESCO Latvijas ģenerāldirektora priekšvārds

Cieņas apliecinājums

5

Latvijas izdevuma tapšanu atbalstīja:

ATBALSTA MATERIĀLU KOMPLEKTS SKOLOTĀJIEM

Saturs	Lappuse
Ievads	7
Pasaules mantojuma emblēma un Patrimonito	9
Kā strādāt ar komplektu	10
Pedagoģiskās pieejas pasaules mantojumam	14
Pasaules mantojuma konvencija	35
Pasaules mantojums un identitāte	81
Pasaules mantojums un tūrisms	99
Pasaules mantojums un vide	121
Pasaules mantojums un miera kultūra	139
Papildu materiāli	156
Rīgas vēsturiskais centrs	180

levads

Vecā Havana un
tās societinājumi.
© Patrimoine
2001/R. Gaillarde

Jūsu rokās ir otrs Pasaules mantojuma atbalsta materiālu komplekta skolotājiem izdevums, kas tapis UNESCO Jauniešu pasaules mantojuma izglītības projekta "Pasaules mantojums jauniešu rokās" ietvaros.

Projektu 1994. gadā sāka UNESCO Pasaules mantojuma centrs un Asociēto skolu projekts (ASP), lai izstrādātu novatoriskas pedagoģiskas pieejas, atbalstot pasaules mantojuma saglabāšanu un dodot skolēniem iespēju:

- ✓ **uzzināt** vairāk par cilvēci īpaši nozīmīgiem Pasaules mantojuma sarakstā ierakstītiem kultūras un dabas objektiem;
- ✓ **apgūt** prasmes, kas nepieciešamas UNESCO 1972. gadā pieņemtās Konvencijas par pasaules mantojumu aizsargāto objektu saglabāšanai;
- ✓ **sagatavoties** apzinīgai rīcībai visu mūžu, lai rūpētos par vietējo, nacionālo un pasaules mantojumu, lai saglabātu tos šai un nākamajām paaudzēm;
- ✓ **kļūt** par starptautiskas sadarbības dalībniekiem, lai saglabātu pasaules kultūras un dabas daudzveidību.

7

Šī projekta mērķis ir mudināt skolotājus, izmantojot integrētas un interaktīvas mācīšanas paņēmienus, iesaistīt skolēnus kultūras mantojuma izglītības un saglabāšanas pasākumos viņu skolās, vietējās un nacionālās kultūras mantojuma objektos. Kā arī veidot skolas sadarbību ar muzejiem, objektu pārvaldītājiem un vietējām kopienām.

Lai šo jauno jēdzienu - pasaules mantojuma izglītība - ieviestu gan skolas, gan ārpusskolas mācībās, UNESCO 1999. gadā ar "Rhone-Poulenc" fonda, Francijas institūta un Norvēģijas Attīstības sadarbības aģentūras (NORAD) atbalstu sagatavoja šo atbalsta materiālu komplektu skolotājiem. Šī komplekta tapšanā savu ieguldījumu devuši skolēni un skolotāji no vairāk nekā 130 valstīm, kas arī piedalījušies dažos no starptautiskajiem un reģionālajiem UNESCO organizētajiem pasaules mantojuma jauniešu forumiem Norvēģijā (1995), Horvātijā (1996), Zimbabvē (1996), Ķīnā (1997), Japānā (1998), Senegālā (1999), Marokā (1999), Austrālijā (2000), Peru (2001) un Zviedrijā (2001).

Šī komplekta pirmais izdevums iznāca arābu, kīniešu, angļu, somu, franču, indonēziešu, japāņu, laosiešu, krievu, spāņu, uzbeku un vjetnamiešu valodā, un to izmēģinājuši ASP skolotāji un skolēni UNESCO asociētajās skolās vairāk nekā 130 valstīs. Komplekta interneta versija angļu valodā atrodama UNESCO pasaules mantojuma izglītības mājaslapā: www.unesco.org/whc/education.

Organizējot apakšreģionālos mācību kursus skolotājiem dažādos pasaules reģionos, izstrādātas pasaules, reģionālās un nacionālās stratēģijas jauniešu iesaistīšanai pasaules mantojuma izglītībā, izstrādāti arī pasākumi, lai palīdzētu valstīm risināt grūto uzdevumu - iekļaut šo jauno izglītības jēdzienu oficiālajā mācību programmā.

Sagatavot materiālu, ar ko varētu strādāt dažādu priekšmetu skolotāji dažādās, ja ne visās, pasaules malās ir liels izaicinājums. Veidojot šo komplektu, galvenokārt tika izmantota daudzu dažādu valstu skolotāju pieredze un konkrētas viņu skolās notikušas aktivitātes. Komplektā ir iekļauti ieteikumi, ko pauduši dažādu valstu skolēni un skolotāji, kas izmantojuši šo pieredzi. Tomēr, lai varētu gūt labus rezultātus, mācību materiāls ir jāpiemēro vietējiem apstākļiem un jāsaista ar vietējām problēmām.

Daudzo skolotāju un skolēnu atsauksmes pēc pirmās šī komplekta versijas izmēģināšanas ir rosinājušas vairākus uzlabojumus otrajā izdevumā. Izvērtējot atsauksmes, var secināt, ka komplekts ir lietojams kā pārbaudītu ideju un paņēmienu apraksts, ko var izmantot, gatavojot reģionālās un nacionālās aktivitātes. Pēc daudzu UNESCO partneru ierosinājuma, šis otrs komplekta izdevums tiek publicēts nedaudz pārstrādāts, bet atbilstoši tā sākotnējai iecerei.

Visu zemu skolotāji, kultūras mantojuma eksperti un mācību programmu veidotāji aktīvi piedalās jaunās izglītības koncepcijas izmēģināšanā. Viņu pieredze ir sekmējusi jaunu reģionālo un nacionālo pasaules mantojuma atbalsta materiālu tapšanu. Piemēram, pašlaik UNESCO nacionālo komisiju vadībā top vairāk nekā 15 komplekta varianti dažādās valodās. 2002. gadā tika izdots komplekta reģionālais variants "Pasaules mantojums jauniešu rokās - Klusā okeāna reģiona perspektīva". Dienvidamerikā pasaules mantojuma izglītības nacionālās komitejas meklē iespējas, lai sekਮētu dažādus reģionālos un nacionālos izglītības projektus.

Mācību programmas attīstība ir nebeidzams darbs, kam nepieciešami pētījumi, izmēģinājumi un izvērtējumi. Tas ir nepārtraukts process, lai sasniegtu tālu mērķi. Mūsu priekšā ir jauna izglītības koncepcija, un tā ir jāpienem, ieejot jaunajā tūkstošgadē ar cerībām uz mierīgu un veselīgu pasauli, kurā visas tautas kopā centīsies saglabāt mūsu dārgo pasaules kultūras mantojumu tagadnei un nākotnei.

UNESO redaktori

Elizabete Khavajki

Breda Pavliča

Sāra Tičena

Pasaules mantojuma emblēma un Patrimonito

Konvencija par pasaules mantojumu saista kultūras un dabas mantojuma aizsardzību, ko simbolizē pasaules mantojuma emblēma.

Šī emblēma simbolizē kultūras un dabas objektu savstarpējo atkarību: četrstūris vidū ir cilvēku radīta forma, bet aplis nozīmē dabu, un tie abi ir cieši saistīti. Emblēma ir apaļa kā pasaule, bet tā ir arī aizsardzības simbols.

Patrimonito radās kādā seminārā Pirmajā Pasaules mantojuma jauniešu forumā Bergenā, Norvēģijā, 1995. gadā. To radīja grupa spāniiski runājošo skolēnu, kas gribēja radīt kaut ko, ar ko viņi varētu identificēties. Patrimonito spāņu valodā nozīmē ‘mazais kultūras mantojuma sargs’, un šis tēls simbolizē jauno palīgu mantojuma jomā.

9

Patrimonito atvadās
no jauniešiem
Pirmajā Āfrikas
Pasaules mantojuma
jauniešu forumā
Zimbabvē.
© UNESCO

Kā strādāt ar atbalsta materiālu komplektu

Šis komplekts ir sagatavots jums, skolotāji:

- ✓ kas dažādās pasaules malās strādā, saskaroties ar daudzām grūtībām (nepietiekamu skolu infrastruktūru, mācību materiālu un līdzekļu trūkumu, lielu skolēnu skaitu klasēs, pārslogotām mācību programmām utt.), kā arī tiem, kam ir pieejamas modernākās mācību tehnoloģijas (pieeja internetam, CD lasītājs utt.);
- ✓ kas māca dažādus priekšmetus - ģeogrāfiju, vēsturi, valodas, dabaszinības, matemātiku, vizuālo mākslu u.c. - un strādā ar 12 līdz 18 gadus veciem skolēniem.

**Šis komplekts ir veidots kā “skolotāja grāmata”,
kas ļauj jums:**

- ✓ izvēlēties mācību līdzekļus un metodes, kurus jūs varat izmantot jebkurā mācību stundā tūlīt, nākamajā dienā, nākamajā nedēļā vai pēc ilgāka laika;
- ✓ izlasīt, pārdomāt un izmantot komplekta sākumā aprakstītās pedagoģiskās un metodiskās norādes;
- ✓ nekavējoties organizēt skolēnu darbu par kādu no tematiskajām sadaļām: *Konvencija par pasaules mantojumu*, Pasaules mantojums un identitāte, Pasaules mantojums un tūrisms, Pasaules mantojums un vide, Pasaules mantojums un miera kultūra;
- ✓ iepazīties ar komplektā iekļautajiem mācību materiāliem, piemēram, *Konvenciju par pasaules mantojumu*, Pasaules mantojuma karti un laminētajām fotogrāfijām;
- ✓ papildināt to ar jūsu un jūsu skolēnu sagatavotajiem materiāliem, piemēram:
 - ar dokumentiem par pasaules mantojuma objektiem un to aizsardzību, kas sagatavoti jūsu valstī,
 - ar informāciju par jūsu valstī un citur veiktajiem pasākumiem, lai saglabātu pasaules mantojumu,
 - ar jūsu valsts kultūras un dabas pieminekļu fotogrāfijām un kartēm.

Komplekta izmantošanu atvieglos vienotas norādes:

Teksta labajā malā atrodamas norādes uz citām komplekta nodaļām.

Jēdzieniem, kas izcelti **trekniem burtiem**, ir definīcijas un skaidrojumi. No tiem izveidota Skaidrojošā vārdnīca, ko atradīsiet nodaļā „Papildu materiāli”.

Kontaktadrese

Norāde *Kontaktadrese* jums noderēs, ja vēlēsieties sazināties ar citām organizācijām, lai iegūtu informāciju vai dokumentus par pasaules mantojumu. Kontaktadreses jūs atradīsiet nodaļā „Papildu materiāli”.

Uzzīnas
materiālu
saraksts

Norāde *Uzzīnas materiālu saraksts* ir atsauce uz UNESCO izdevumu. Skolotāju atbalsta materiālu komplektā nevar iekļaut visus ar pasaules mantojumu saistītos materiālus. Šos materiālus jūs varat pasūtīt.

Komplekts piedāvā trīsdesmit trīs **nodarbības**. Katrai nodarbībai ir precīzs nosaukums, kas atklāj nodarbības saturu, ir nosaukta izmantotā mācību metode, izvirzīti nodarbības uzdevumi, uzskaitīti izmantojamie resursi, norādīta iespējamā starpdisciplinārā pieeja, izvirzīti uzdevumi skolēniem, raksturota skolotāja darbība un sasniedzamais rezultāts. Katru nodarbības sastāvdaļu var mainīt, pārveidot, piemērot vietējiem apstākļiem un saskaņot ar skolēnu interesēm un vajadzībām.

Simboli, kas palīdzēs labāk orientēties nodarbību aprakstos:

Nodarbību veidi (mācību metodes):

Diskusijas

Demonstrācijas

Izpētes projekti

Mācību ekskursijas

Darbnīcas

Spēles

13

Norādes, kas sīkāk raksturo nodarbību:

Darbs klasē

Mācību priekšmets un starppriekšmetu saikne

Āra nodarbība

Resursi

Nodarbības ilgums

Citi materiāli

Komplektā ir iekļautas arī **darba lapas**, kuras var pavairot un izdalīt katram skolēnam.

Tekstā daudzviet minētas atsauces uz *Konvencijas par pasaules mantojumu* dažādiem pantiem. Pilns *Konvencijas par pasaules mantojumu* teksts latviešu valodā atrodams UNESCO Latvijas Nacionālās Komisijas mājaslapā: www.unesco.lv.

Apzīmējums *Īsie apraksti* attiecas uz UNESCO Pasaules mantojuma centra dokumentu, kurā ir aprakstīti visi pasaules mantojuma objekti un minēts to sarakstā iekļaušanas datums. *Īsajos aprakstos* iekļauti visi objekti, kas sarakstā ierakstīti līdz 2001. gada decembrim. *Īsajos aprakstos* minēti kritēriji, pēc kuriem objektu iekļauj Pasaules mantojuma sarakstā.

Apzīmējums *Pasaules mantojuma karte* norāda uz Pasaules mantojuma karti, kurā atrodamas visas valstis, kas ratificējušas *Konvenciju par pasaules mantojumu*, kā arī atzīmēti visi pasaules mantojuma objekti.

Apzīmējums *Fotogrāfijas* norāda uz divdesmit sešām pasaules kultūras un dabas mantojuma objektu fotogrāfijām, kas atrodamas grāmatas pēdējā nodaļā. Pie katras fotogrāfijas sniegs tajā redzamā objekta nosaukums un ūss apraksts, datums, kad objekts iekļauts sarakstā, un kritēriji, atbilstoši kuriem objekts iekļauts sarakstā.

Novēlam jums veiksmi, vadot jaunas un interesantas nodarbības atbilstoši atbalsta materiālu komplektā atrodamajiem ierosinājumiem. UNESCO arī turpmāk ir gatavs sniegt jums informāciju un palīdzību.

Pedagoģiskās pieejas pasaules dabas un kultūras mantojuma izglītībā

Jaunieši apbrīno pūķa gribumu Pekinas aizliegtajā pilsētā, Ķīnā, Āzijas Klusā okeāna reģiona Pasaules mantojuma jauniešu foruma laikā. © UNESCO

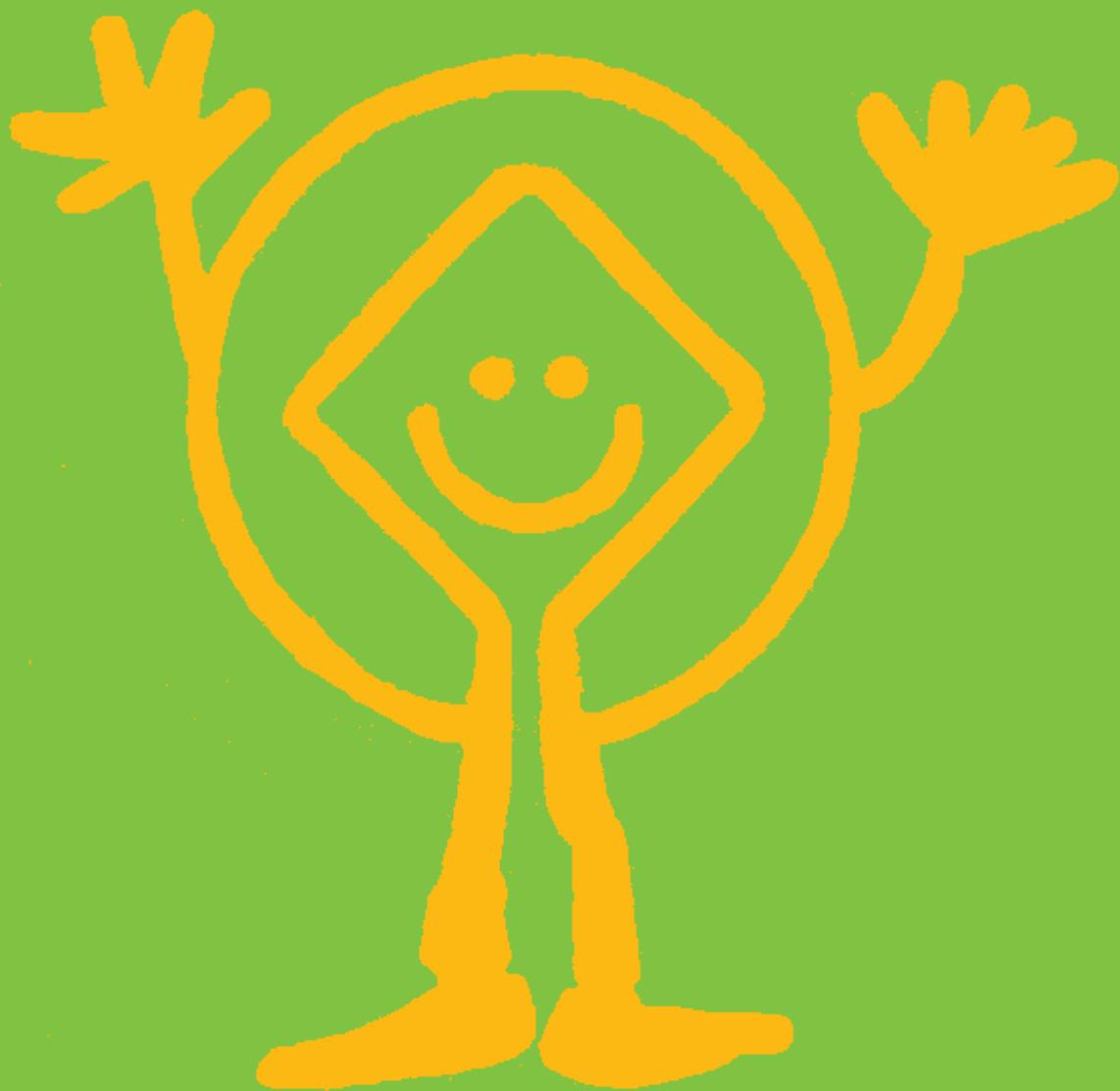
Pedagoģiskās pieejas

“Skolotāji bija vienisprātis, ka galvenais uzdevums ir ieviest un iekļaut pasaules mantojuma izglītību visu līmeņu skolās visiem skolēniem visā pasaulē.”

Pirmais Āfrikas Pasaules mantojuma jauniešu forums
Viktorijas ūdenskritums, Zimbabve/Zambija

Pedagoģiskās pieejas pasaules dabas un kultūras mantojuma izglītībā

Integrētas mācības	16
Mācību metodes	16
Diskusijas	17
Izpētes projekti	17
Darbnīcas	17
Demonstrācijas (fotogrāfijas)	17
Mācību ekskursijas uz pasaules mantojuma objektiem	18
1. nodarbība. Tests par pasaules mantojuma objektiem	19
Dabas objektu, kultūras pieminekļu un muzeju apmeklējumi	20
Mācību ekskursijas uz pasaules mantojuma objektiem	20
Sagatavošanās	20
Pirms apmeklējuma	20
Objekta apmeklējums	21
Nodarbības pēc objekta apmeklējuma	21
Darba lapa. Pasaules mantojuma objekta apmeklējums	23
Muzeju apmeklējumi	25
Tematiskas lekcijas muzeju apmeklējumu laikā	25
Muzeja eksponāta izpēte	25
Darba lapa. Muzeja eksponāta izpēte	26
Amatnieku darbnīcu apmeklējumi	27
Lomu spēle	27
Lomu spēle stundās	27
Vēstures atdzīvināšana, iestudējot izrādes pasaules mantojuma objektos	28
Konfliktu risināšana	28
Globālais tīmeklis un internets	29
Globālie sadarbības tīkli	29
Klejošana internetā - jaunas iespējas pasaules mantojuma izglītībai	30
Internets	30
Elektroniskais pasts (e-pasts)	30
Globālais tīmeklis jeb www	31
Kāpēc izmantot internetu?	31
Pasaules mantojums tīmeklī	32
Pasaules mantojuma informācijas tīkls (WHIN)	33
Pasaules mantojuma apkārtraksts un WHNEWS	33
ASP internetā	33
Noderīgas interneta adreses	34

Integrētas mācības

Pasaules dabas un kultūras mantojuma neizmērojamā vērtība, bažas par tā saglabāšanu nākamajām paaudzēm, kā arī tā nepieciešamība mūsu planētas turpmākajai pastāvēšanai piedāvā vienreizējas, bieži vien multidisciplināras un starpdisciplināras iespējas mācīt un mācīties.

Skolu mācību programmas jau tagad ir pārblīvētas, un skolotājiem ne-pārtraukti tiek izvīrzītas aizvien jaunas prasības. Tāpēc skolotāji, kuri vēlas jauniešos radīt izpratni par to, cik svarīgi ir saglabāt pasaules dabas un kultūras mantojumu, un atbalstīt skolēnu gatavību darboties tā saglabāšanā, ir izvēlējušies integrētas mācības.

Integrētas mācības ļauj dažādu priekšmetu skolotājiem - vēstures, ģeogrāfijas, dabaszinātņu un valodu - savās stundās iekļaut pasaules mantojuma izglītības elementus. Katras nodalas beigās jūs atradīsiet ierosinājumus, kā strādāt atbilstoši vispārējās izglītības standartiem. Ne visas tēmas būs piemērotas jums un jūsu skolēniem, taču jūs varat te aprakstītās mācīšanās metodes pielāgot sava mācību priekšmeta standartiem un savas skolas izglītības programmas ierobežojumiem un iespējām.

Pasaules mantojuma izglītība sekmē dažādu priekšmetu skolotāju komandu veidošanos, tā palīdzot skolēniem pašiem mācīties zināt, mīlēt un rīkoties, lai **aizsargātu** pasaules mantojumu.

▲ Mācību metodes

Šajā komplektā tiek piedāvātas tās mācību metodes, kas sekmē integrētu pieeju mācībām (starppriekšmetu saikni, kopveseluma pieeju, starpkultūru skatījumu un reālās pasaules pieredzi). Daudzu valstu skolotāji, kas jau no projekta pirmsākumiem sadarbojušies ar **UNESCO Jauniešu pasaules mantojuma izglītības projektu**, ir daļēji izmēģinājuši un novērtējuši šīs nodarbības. Piedāvātie nodarbību veidi ir viegli pielāgojami dažādu valstu izglītības sistēmām un vietējām vajadzībām. Mācību metodes ir izvēlētas atbilstoši mērķim - pārvarēt plānsu starp skolu un sabiedrību, piedāvājot interaktīvas nodarbības, kas veicinātu pilsoniskās līdzdalības iemāņu veidošanos un sekmētu jauniešu gatavību izzināt un saglabāt mūsu mantojumu.

Nodarbības pamatā veidotas, izmantojot sešas mācību metodes un tās dažādi variējot:

- Diskusijas
- Izpētes projekti
- Darbnīcas (problēmu risināšana)
- Demonstrācijas
- Mācību ekskursijas uz pasaules mantojuma objektiem
- Spēles (lomu spēles un simulācijas).

Diskusijas

Pasaules mantojuma izglītība ļauj jauniešiem domāt un diskutēt par dabas un kultūras pieminekļu nozīmi un vērtību, par to apsaimniekošanas paņēmienu, kā arī par tiem plusiem un mīnusiem, ko pasaules mantojuma objektiem rada masveida tūrisma attīstība. Pasaules mantojuma iz-

glītība paredz gan zināšanu apguvi, gan apzinīgas personiskas nostājas veidošanos, gan gatavību rīkoties atbilstoši savai pārliecībai. Diskusiju nodarbības ir izrādījušās visnoderīgākās, lai iepazīstinātu skolēnus ar pasaules mantojuma saglabāšanu un nostiprinātu viņu gatavību iesaistīties kultūras mantojuma saglabāšanā visu mūžu.

*Slovēnijas skolniece
Dubrovnikas Jauniešu
forumā dalībniekus
iepazīstīna ar daļu
mantojuma – mājās
gatavotiem saldumiem.
© UNESCO*

Izpētes projekti

Zinātņu un tehnoloģiju attīstība dažās sabiedrībās ir izraisījusi vērienīgu informācijas revolūciju. Aizvien biežāk skolām, izmantojot bibliotēkas vai internetu, ir pieejama (vai tuvākajā nākotnē būs pieejama) daudzveidīga informācija: datu bāzes, dažādu pētījumu rezultāti, statistikas apkopoju-mi u.c. Pasaules mantojuma izglītība paredz iepazīstināt skolēnus ar informācijas apstrādes (uzmeklēšanas, apkopošanas un analīzes) paņēmieniem. Izmantojot pašu apstrādāto informāciju, skolēni mācās izdarīt pamatotus secinājumus, rakstīt ieteikumus un rīcības plānus pasaules mantojuma izmantošanai un saglabāšanai.

19

Darbnīcas

Pasaules mantojuma izglītībā ļoti būtiski ir mācīties darot. Tāpēc skolēniem tiek piedāvātas praktiskas ar reālo dzīvi saistītas aktivitātes. Mācīšanās notiek, izmantojot katru skolēna individuālo pieredzi. Šādās nodarbībās katrs skolēns var parādīt savu jaunradi un attīstīt mākslinieciskās spējas, muzikalitāti, aktiera dotības. Ne mazāk svarīgi ir šajās nodarbībās attīstīt problēmu risināšanas iemaņas un prasmi izdarīt izvēli. Komplektā ir arī darba lapas dažām nodarbībām. Skolēniem ir viegli un interesanti ar tām strādāt.

Demonstrācijas

Pasaules mantojuma izglītība paredz iepazīstināt skolēnus ar objektiem, kas iekļauti **Pasaules mantojuma sarakstā** (2005. gada decembrī - 812 objekti). Komplekts atvieglo mācību procesu, piedāvājot plašu un daudzveidīgu foto materiālu. Daudzi jaunieši šos objektus ieraudzīs pirmo reizi un diez vai tos aizmirsīs. Tie, kuriem ir pieeja jaunajām izglītības tehnoloģijām, var izmantot CD lasītāju un internetu, lai atklātu sev brīnumainos pasaules mantojuma objektus.

Ungāru skolēni
uzzināja vairāk par
Agttelekas un Slovāku
karsta¹ alām Ungārijā un
Slovākijā tieši no eksperta.
© UNESCO

Mācību ekskursijas uz pasaules mantojuma objektiem

UNESCO Jauniešu pasaules mantojuma izgūtības projekts ir pierādījis - jo vairāk uzzinām par pasaules mantojumu, jo vairāk vēlamies uzzināt, pētīt un šajos meklējumos doties pāri savu valstu robežām uz citām zemēm, citiem kontinentiem. Komplektā piedāvātas vairākas nodarbības, kas ļaus skaidrāk izprast dažu pasaules kultūras un dabas mantojuma objektu unikalitāti un nozīmīgumu, kā arī uzzināt ko vairāk par to saglabāšanas pieredzi citās valstīs. Jācer, ka fona informācija un fotogrāfijas mudinās skolēnus iztēloties, ka viņi ceļo uz tālām zemēm un pēta dabas un kultūras pieminekļus, tādējādi izrai-
sot interesu un vēlmi piedalīties šo objektu aizsardzībā.

■ 1. nodarbība

TESTS PAR PASAULES MANTOJUMA OBJEKTIEM

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs novērtējuši savas un citu skolēnu zināšanas par pasaules mantojuma objektiem un viņos būs radusies interese par pasaules mantojuma saglabāšanu.

Darbs klasē

40 minūtes

Geogrāfija,
kultūras vēsture,
sociālās zinības

Fotogrāfijas,
Pasaules mantojuma
saraksts, ūs apraksti

Skolotāja darbība:

- Izskaidro skolēniem, kā viņiem jāizpilda tests par pasaules mantojumu.
- Vienu pēc otras parāda skolēniem komplektā iekļautās divdesmit sešas laminētās fotogrāfijas tā, lai viņi paspētu pierakstīt objektu nosaukumus.
- Palūdz blakus sēdošos apmainīties ar sarakstiem.
- Aicina skolēnus novērtēt blakussēdētāja darbu.
- Lai skolēni varētu vērtēt, parāda vēlreiz skolēniem komplektā iekļautās divdesmit sešas fotogrāfijas, tikai šoreiz iepazīstinot ar informāciju, kas atrodama katras fotogrāfijas otrā pusē.
- Palūdz skolēnus apmainīties atpakaļ ar darbiem un pārrunāt vērtējumus.

Uzdevumi skolēniem:

- Vērojet fotogrāfijas un pierakstiet katrā fotogrāfijā redzamā objekta nosaukumu (ja nezināt objekta nosaukumu, varat pierakstīt tās valsts nosaukumu, kurā atrodas objekts!)
- Izveidojet pasaules mantojuma objektu sarakstu no 1 līdz 26!
- Pēc skolotāja norādījuma, samainiet savu darbu ar blakussēdētāju!
- Vērojet fotogrāfijas, klausieties skolotāja skaidrojumu un vērtējiet blakussēdētāja darbu, piešķirot vienu punktu par katru pareizo atbildi un puspunktu par pareizi minēto valsti (tad, ja nav norādīts objekta nosaukums)!
- Iepazīstieties ar sava darba novērtējumu! Pārrunājiet ar blakussēdētāju savus darbus un to vērtējumus.

Turpinājumā skolēni var strādāt patstāvīgi (individuāli, pāros vai grupās) un sameklēt stundā iepazītos 26 objektus Pasaules mantojuma sarakstā, Pasaules mantojuma kartē vai arī atrast informāciju par katru no tiem ūs aprakstos.

¹ Karsts - ģeol. ģeoloģiskie procesi, kas Zemes garožā noris ar ūdeni viegli šķistoti iežiem (kaljakkmeni, dolomiti, gipsi), un to izpausmes reljefā (piltwes, karres, ielplakas u.c.). - Svešvārdu vārdnīca, Rīga, Jumava, 1999. - 344.lpp.

Dabas objektu, kultūras pieminekļu un muzeju apmeklējumi

Īoti aizraujoša ir pasaules mantojuma izglītības piedāvātā iespēja izvest jauniešus ārpus klases telpām, lai apmeklētu dabas objektus, kultūras pieminekļus un muzeju savā novadā, savā valstī vai ārpus tās. Lai pasākumam būtu rezultāti, šādi apmeklējumi ir rūpīgi jāplāno, prasmīgi jāorganizē, kā arī jāsagatavo pētišanas un vērtēšanas uzdevumi visiem skolēniem.

▲ Mācību ekskursijas uz pasaules mantojuma objektiem

Pieredze rāda, ka pasaules mantojuma objekta apmeklējums kļūst par izšķirošo notikumu pasaules mantojuma izglītībā. Mācību ekskursija var kļūt par neaizmirstamu piedzīvojumu skolēniem un skolotājiem, ja vien tā būs pietiekami sagatavota. Apmeklējuma sagatavošanai ieteicami vairāki praktiski soli.

Sagatavošanās

Lai mācību ekskursiju labi sagatavotu, skolotājs:

- iepriekš apmeklē objektu, lai noskaidrotu, ko skolēni tur varēs ieraudzīt, uzzināt, praktiski izmēģināt, kā arī lai izpētītu, kādi ir apmeklējuma apstākļi;
- sagatavo aptaujas lapas, kuras skolēni izpilda pirms un pēc apmeklējuma, lai varētu saīdzināt, kā, iepazīstot objektu un uzzinot par tā sāglaibāšanu, mainījušās skolēnu zināšanas, prasmes un attieksmes;
- skolēni jāsagatavo pasākumam, piemēram, pagātnes notikumu attēlošanai. Skolotājs stāsta vai lasa nostāstus un leģendas par objektu, uzdod skolēniem zīmēt vai aprakstīt šo objektu, vākt informāciju par šo objektu;
- sagatavo uzdevumus, ko skolēni patstāvīgi veiks pēc mācību ekskursijas.

Pirms apmeklējuma

Centieties sagatavošanas darbos iesaistīt arī citu priekšmetu skolotājus. Piemēram, vēstures skolotājs varētu sagatavot informāciju par apmeklējamā objekta tapšanu un pārveidošanos dažādos laikmetos, ģeogrāfijas skolotājs varētu informēt par šī objekta atrašanās vietas ģeogrāfiskajiem apstākļiem, valodu skolotāji varētu piedāvāt jau gatavus tekstu (prozu, dzeju, lugas) vai tekstu veidošanas uzdevumus par apmeklējamo objektu, vizuālās mākslas vai mājsaimniecības skolotāji varētu lūgt skolēniem uzzīmēt objektu vai izveidot modeļus, matemātikas skolotājs varētu uzdot aprēķināt arhitektūras pieminekļa proporcijas, dabaszīņu (bioloģijas, ķīmijas, fizikas) skolotājs varētu pastāstīt skolēniem par iespējamiem draudiem, ko rada tūrisms, piesārņojums vai nevērība u.c.

ASP skolēni ar senām ēģiptiešu galvas segām piramīdas apmeklējuma laikā Sagārā, Ēģiptē.
© UNESCO

Skolēniem šī mācību ekskursija būs neaizmirstama, ja objektu apmeklēsiet, ģērbušies speciāli sagatavotos un notikumam atbilstošos tēros, pasākuma laikā atskaņosiet seno vai tradicionālo mūziku, ja dziedāsiet to kopā ar skolēniem. Jūs varat uzaicināt īpašu viesi, nospēlēt sagatavotu uzvedumu u.c. Jūs varat izmantot objekta (muzeja, dabas parka) izglītības programmu vadītāja palīdzību, plānojot šo apmeklējumu.

Ja par šo objektu jau pieejami sagatavoti izglītojoši materiāli, tad iepazīstini ar tiem skolēnus pirms apmeklējuma. Savāciet visu jums nepieciešamo praktisko informāciju (piemēram, ieejas biletēs cena, darba laiks, atļauja fotografēt, iespēja uz vietas paēst vai iegādāties uzkodas, par suvenīru veikalim, tualetēm, neatliekamās palīdzības iespējām). Noteikti noskaidrojiet, vai objektā vienlaikus varēs uzņemt visus skolēnus, vai arī viņus būtu vēlams sadalīt grupās.

Sagatavojiet darba lapu, kas skolēniem būs jāaizpilda objekta apmeklējuma laikā, un visus apmeklējuma laikā nepieciešamos materiālus, piemēram, rakstāmpapīru un zīmēšanas papīru, fotoaparātus un zīmuļus.

Ja jums ir videokamera, tad apmeklējumu varat filmēt un pēc tam izveidot videomateriālu, ko pēc ekskursijas labprāt skaņēs skolēni, vecāki un skolasbiedri.

Objekta apmeklējums

Objekta apmeklējuma laikā centieties ieplānot daudzveidīgas nodarbības, piemēram, zīmēšanu, fotografēšanu, filmēšanu, intervēšanu (var intervēt objekta gidus vai darbiniekus, var arī skolēnus vai citus apmeklētājus), dienasgrāmatu gatavošanu par šo apmeklējumu. Atvēliet laiku arī atpūtai un izklaidei (piemēram, dziesmu vai deju konkurss, vecāku vai skolēnu īpaši sagatavotas uzkodas, ar kurām pacienā arī objekta darbiniekus).

*Skolēni Debesu templā apmeklējuma laikā zīmē savus kultūras mantojuma objektus uz 25 metrus garā vīstoklā
Pekinas Jauniešu pasaules mantojuma foruma laikā.
© UNESCO*

*Skolēni Jauniešu pasaules mantojuma foruma laikā diskutē par objekta apmeklējumu, Viktorijas ūdenskritums, (Mosi-oa-Tunja), Zambija un Zimbabvē.
© UNESCO*

Nodarbības pēc objekta apmeklējuma

Nodarbības pēc objekta apmeklējuma ir tikpat svarīgas kā nodarbības, lai sagatavotu apmeklējumu. Skolēniem jālauj jauniegūtos iespaidus pārdomāt, sasaistīt tos ar iepriekšējo pieredzi un gatavošanās laikā apgūtajām zināšanām. Noteikti ir jādod iespēja katram skolēnam dalīties iespaidos un pārdomās ar ciemiem.

Iespējamie nodarbību veidi pēc objekta apmeklējuma:

→ Pārrunas. Aiciniet skolēnus pastāstīt, ko viņi ieraudzījuši un iemā-

cījušies! Noteikti noskaidrojiet, kas viņiem paticis visvairāk un kas nemaz nav paticis, palūdziet izskaidrot attieksmi.

→ Izpētes projekts. Ierosiniet skolēniem sākt jaunu pētījumu, piemēram, noskaidrot, kā piesaistīt objektam vairāk tūristu, vienlaicīgi to pasargājot, izanalizēt iespējamos draudus objektam un to iespējamo risinājumu, kā tos novērst, izstrādāt ierosinājumus jaunajiem gidiem, ieteikumus tūrisma menedžmentam u.c.

→ Darbīcas:

1. Aiciniet skolēnus izveidot zīmējumus vai skulptūras, pamantojoties uz mācību ekskursijas laikā tapušajām skicēm un zīmējumiem, tad organizējet šo darbu izstādi.

2. Aiciniet skolēnus attīstīt apmeklējuma laikā uzņemtās fotogrāfijas un izveidojiet izstādi, kurā skolēni vai vecāki varētu izraudzīties vairākas labākās kultūras mantojuma fotogrāfijas, sagādājiet šiem uzvarētājiem nelielas dāvanas.

3. Aiciniet skolēnus uzrakstīt rakstu par šo apmeklējumu skolas un/vai vietējam/nacionālam laikrakstam.

4. Aiciniet skolēnus izteikt ierosinājums, kādus vēl objektus vajadzētu apmeklēt, vienojieties par nākamās ekskursijas objektu, izstrādājiet sagatavošanās plānu un sadaliet atbildības.

Pekinas
Pasaules
mantojuma
jauniešu
forums.
© UNESCO

Darba lapa

Šajā lapā skolēnam jāveic ieraksti gan pirms objekta (vēlams - pasaules mantojuma objekta) apmeklējuma, gan apmeklējuma laikā, gan arī pēc apmeklējuma.

Objekta nosaukums

Skolēna vārds

Apmeklējuma datums

Pirms apmeklējuma

Uzraksti, ko Tu gaidi no šī apmeklējuma (ko Tu vēlies ieraudzīt, atklāt, uzzināt utt.)!

Apmeklējuma laikā

Uzzīmē to, kas objektā Tev īpaši patīk (izmanto atsevišķu lapu)!

Pieraksti nozīmīgākos faktus un skaitļus, ko Tu uzzini par šo objektu!

.....

.....

.....

Apmeklējumam beidzoties

Apraksti, kas, aplūkojot objektu, atstāja uz Tevi vislielāko iespaidu,

vērojot:

.....

.....

.....

Pēc apmeklējuma

Vai apmeklējuma laikā guvi gaidītos iespaidus?

Jā

Nē

Pastāsti, kāpēc esi gandarīts vai vīlies?

Darba lapa

Kopsavilkums

Lūdzu, pamato objekta nozīmīgumu! Izskaidro, kāpēc, Tavuprāt, šis objekts ir nozīmīgs (Tev, vietējai sabiedrībai, valstij, reģionam, pasaulei)!

Ko, Tavuprāt, katram vajadzētu zināt par šo objektu? Lūdzu, pamato savu viedokli!

25

Kādas pārdomas, secinājumi vai asociācijas Tev radušies pēc šī objekta apmeklējuma?

Paraksts

Datums

▲ Muzeju apmeklējumi

Muzeju apmeklējumi ir vēl viens svarīgs pasaules mantojuma izglītības aspekts, un muzeju un **Starptautiskās muzeju padomes (ICOM)** darbinieki var sniegt būtisku palīdzību skolotājiem. Bieži vien kultūras pieminekļus vai dabas objektus var apskatīt un pētīt tikai muzejos.

Skolas, kuras neatrodas muzeju tuvumā, apmeklēšanai un pētīšanai var izmantot savu tuvāko apkārtni, vietējos cilvēkus, skolēnu vecākus un vecvecākus - visu, kas var vēstīt par pagātni un palīdzēt saistīt pagātni ar tagadni.

Skolēni apmeklē vēstures muzeju,
kādreizējo Vergu namu, Gorē salā,
Senegālā.
© UNESCO

ASP skolēni noklausās
īpašu lekciju Romiešu muzejā
Aleksandrijā, Ēģiptē.
© UNESCO

Tematiskas lekcijas muzeju apmeklējumu laikā

Daži muzeji ir milzīgi, un to kolekcijās ir tūkstošiem priekšmetu un eksponātu, pārāk daudz, lai jaunieši spētu tos aptvert un novērtēt viena apmeklējuma laikā. Tāpēc daži skolotāji izlej apmeklējuma laikā īpaši pievērsties vienam tematam vai jautājumam un organizē tematisku lekciju (ko nolasa zinošs cilvēks, kas spēj saistoši pasniegt materiālu).

Muzeja eksponāta izpēte

Pirms muzeja apmeklējuma katram skolēnam ir jādod uzdevums apmeklējuma laikā īpaši, padziļināti izpētīt vienu vai vairākus objektus. Šī uzdevuma veikšanu atvieglos darba lapa - Muzeja eksponāta izpēte, ko pirms muzeja apmeklējuma skolotājs izsniedz katram skolēnam. Nākamajā stundā pēc muzeja apmeklējuma skolēniem ir jāpastāsta par saviem atklājumiem.

Darba lapa

Muzeja nosaukums

Objekta nosaukums

Pazīmes, kas jānovēro	Jautājumi	Novērojumi	Vajadzīgi papildu pētījumi par
Fiziskās īpašības	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kādā krāsā tas ir? ■ Kā tas smaržo? ■ Kā tas skan? ■ No kā tas ir pagatavots? ■ Vai tas ir dabas vai cilvēka radīts priekšmets? ■ Kā tas ir mainīts, pielāgots, labots? ■ Cik tas ir nolietojies? 		
Izcelšanās	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kad un kur tas pagatavots? ■ Kā tas pagatavots (gatavots ar rokām, ar mašīnām... Tas ir atliets vai pagatavots no detaļām)? ■ Kādas zināšanas un prasmes nepieciešamas, lai to pagatavotu? 		
Izmantošana	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kā šo priekšmetu izmantoja kādreiz? ■ Kā ir mainījusies tā izmantošana šodien? 		
Dizains	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kā tas ir piemērots savu uzdevuma veikšanai? ■ Kā tas rotāts? ■ Kādi materiāli ir izmantoti? ■ Kā tev patīk tā izskats? ■ Kā tu būtu to veidojis? 		
Vērtība	<p>Kāda ir tā vērība?</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ cilvēkiem, kas to izgatavoja? ■ cilvēkiem, kas to lietoja? ■ cilvēkiem, kas to glabā? ■ tev? ■ muzejam? ■ kolekcionāram? 		

Amatnieku darbnīcu apmeklējumi

Dažus no muzejos redzamajiem amatnieku izstrādājumiem (piemēram, keramikas) mūsdienās joprojām izgatavo amatnieki, kas šo mākslu mantojuši paaudzēs - gadu desmitos vai pat gadsimtos. Ja tiek organizēti amatnieku darbnīcu apmeklējumi, skolēniem ir iespēja tiem pieskarties un redzēt, kā mūsdienās tiek darināti amatniecības izstrādājumi, ko viņi ir redzējuši muzejos. Tādējādi viņi var saprast savu identitāti un tās saistību ar kultūras mantojumu (ieskaitot pasaules mantojumu).

Bērni apgūst
aušanas mākslu
Gvatemala
UNESCO
integrijošā projekta
„Mākslas un
amatniecības
izpratne” ietvaros.
© UNESCO

28

Lomu spēle

Daudzi skolotāji, kas centušies piesaistīt skolēnu interesi pasaules mantojuma saglabāšanas problēmām, sapratuši, ka šī mērķa sasniegšanai ļoti noderīgas ir lomu spēles. Lomu spēlei ir pieci svarīgākie izglītošanas un audzināšanas mērķi:

- veicināt empātijas veidošanos, attīstīt spēju iejusties;
- sekmēt abstraktu vai grūti izprotamu tēmu labāku, dzīļāku izpratni;
- attīstīt daudzveidīgas pētīšanas prasmes;
- likt pamatus noturīgu attieksmju veidošanai;
- ļaut izpausties skolēnu jaunradei.

▲ Lomu spēle stundās

Pasaules mantojuma saglabāšana ir saistīta ar daudzu sarežģītu problēmu risināšanu, piemēram, lēmumiem par jaunu objektu iekļaušanu Pasaules mantojuma sarakstā, dažādu saglabāšanas materiālu un paņēmienu izvēli, attīstību (vecu māju nojaukšana, tūrisma attīstība, jaunu ceļu būvēšana utt.), aizsardzības un pārvaldīšanas plānošanu, objektu inspīcēšanu, reklāmas kampaņām, fondu izlietošanas prioritātes noteikšanu viena vai otra objekta atbalstam u.c.

Lomu spēle ļauj skolēniem labāk izprast gan problēmas, gan to risināšanas paņēmienus. Skolotājs var sadalīt klasi nelielās grupās un lūgt katrai grupai izpētīt un pārdomāt kādas sabiedrības grupas vai kāda indivīda

nostāju, un tad visiem kopā to izspēlēt lomās. Skolēniem var palīdzēt, norādot, kur iegūstama nepieciešamā informācija. Skolotājs var iepriekš sagatavot lomu apraksta kartes, kurās tiek raksturots katras ieinteresētās puses viedoklis, minēti svarīgākie fakti un dati. Katra skolēnu grupa saņem vienu karti, apspriež savu nostāju un izvēlas vienu skolēnu, kas piedalīsies lomu spēlē. Uzveduma laikā ktrs spēlētājs pauž savu vai savas grupas nostāju. Pārējie skolēni iejūtas žūrijas vai komitejas locekļu lomās - viņi pēc prezentāciju noklausīšanās balso un pieņem lēmumu.

Lai veicinātu skolēnu izpratni par lomu spēles procesu kopumā, iespējams veikt šādus soļus:

- vienoties par kādu ar pasaules mantojuma objektu aizsargāšanu saistītu problēmu;
- skolēni, kas atveido dažādu interešu grupu pārstāvus, izklāsta dažādus problēmas risināšanas veidus;
- skolēni, kas iejutušies žūrijas vai komisijas locekļu lomā, izvērtē piedāvātos risinājumus;
- skolēni demokrātiski izvēlas labāko risinājumu;
- skolēni izlemj, kā šo risinājumu ieviest;
- skolēni izvērtē sava lēmuma iespējamās sekas.

▲ Vēstures atdzīvināšana, iestudējot izrādes pasaules mantojuma objektos

Vēsturiskas lugas uzvešana kādā pasaules mantojuma objektā jauniešiem var klūt par neaizmirstamu piedzīvojumu. Kultūras mantojuma objektos ir notikušas vēsturisku lugu izrādes: Viljama Šekspīra "Hamlets" Kronborgas pilī, Dānijā, un Džuzepes Verdi opera "Aīda" Luksorā, Ēģiptē. UNESCO Asociēto skolu projekta (ASP) skolēni Splitā, pasaules mantojuma pilsētā Horvātijā, Diokletiāna pils drupās, iestudēja un parādīja lugu par šo romiešu imperatoru.

29

ASP skolēni no pasaules mantojuma pilsētas Splitas ar lomu spēli atdzīvina vēsturi (Splitas vēsturiskais komplekss ar Diokletiāna pili, Horvātija).
© UNESCO

▲ Konfliktu risināšana

Reizēm saistībā ar pasaules mantojuma aizsardzību rodas konflikti, pie mēram, domstarpības par to, kam kara vai citu iemeslu dēļ pieder pasaules mantojuma objekts. Šīs domstarpības ir jārisina mierīgā ceļā - jāmeklē produktīvs un taisnīgs risinājums. Lomu spēle var palīdzēt jauniešiem mācīties nevardarbīgas konfliktu risināšanas prasmes: mācīties aplūkot problēmu no dažādiem viedokļiem, izprast kompromisa jēdzienā svarīgumu un arī to, kā jārīkojas, lai panāktu kompromisu.

Skolotāji var sagatavot scenāriju, piemēram, kādas valsts attīstības plāns apdraud pasaules mantojuma objekta aizsardzību. Klase jāsadala dažādās grupās un katrai grupai jāpiešķir kāda noteikta loma, piemēram, valsts ierēdnis, objekta sabiedriskais aizstāvis, kultūras mantojuma kurators, vietējais mērs, vietējais celtnieks vai tūrists. Visām grupām ir jāizdala obligāto noteikumu saraksts, tādējādi palīdzot tām sagatavoties diskusijām, kas palīdzētu atrast visiem pieņemamu risinājumu, kurš nākotnē neradītu problēmas.

Noteikumi, kas jāievēro, lomu spēlē risinot pasaules mantojuma aizsardzības problēmas mierīgā ceļā:

1. Koncentrējiet uzmanību uz problēmu, nevis uz runātāju!
2. Mēģiniet iedomāties sevi pretinieka (-u) vietā un paturiet prātā, ka vienai grupai var būt vairākas intereses!
3. Vērīgi klausieties! Ľaujiet, lai jūsu pretinieks (-i) brīvi pauž savas domas un jūtas!
4. Centieties saprast savu pretinieku (-us) un noskaidrot, kādi ir viņa (-u) galvenie argumenti!
5. Uzdodiet jautājumus un atbildiet pēc būtības, nevis klāstiet plašus vispārinātus apgalvojumus!
6. Gādājiet, lai jūsu pretinieks (-i) saprastu, ko jūs gribat pateikt!
7. Centieties neiestigt niānsēs!
8. Rodiet risinājumu, ar kuru visas grupas kaut vai daļēji būtu apmierinātas! Mērķis ir rast visiem piemērotu risinājumu.
9. Nedraudiet savam pretiniekam (-iem)!
10. Nepadodieties, ja uz jums izdara spiedienu!
11. Piedāvājiet negaidītu risinājumu, centieties dot tikai pozitīvu ieguldījumu!
12. Risiniet konfliktu pa posmiem, pamazām nonākot pie visgrūtākajiem jautājumiem!
13. Sadarbojieties, lai novērstu jaunu konfliktu rašanos!
14. Vienojieties par to, kā konflikti risināmi nākotnē!

Skolotājam nevajadzētu iejaukties, paliekot novērotāja lomā, bet jābūt gatavam konsultēt un izpalīdzēt (ja viņam to lūdz).

Globālais tīmeklis un internets

Mēs dzīvojam informācijas sprādziena laikmetā. Internets mums nodrošina tūlītēju pieejumu bibliotēkām, datu bāzēm, arhīviem, laika prognozēm, patēriņa precēm utt., lai kur tās arī neatrastos. Bez informācijas avotiem, faktiem un datiem nav iespējama pētījumu veikšana pasaules mantojuma izglītībā. Jaunās tehnoloģijas piedāvā skolotājiem un skolēniem jaujas rosinošas iespējas atklāt pasaules mantojuma objektus, noskaidrot to nozīmīgumu un uzzināt ko vairāk par to aizsardzību.

Vairumam cilvēku internets vēl nav pieejams. Tomēr tiek prognozēts, ka, jauna datora iegādes izmaksām samazinoties un jauniem, lētākiem telekomunikāciju pakalpojumiem visā pasaulē kļūstot pieejamākiem, lietotāju skaits strauji palielināsies.

▲ Globālās sadarbības tīkli

UNESCO Jauniešu pasaules mantojuma izglītības projekts ļauj visām pasaules skolām iesaistīties globālā sadarbības tīklā. Sevišķi nozīmīgi, ka šis projekts sniedz iespēju mācīties kopā un apmainīties ar pieredzi, meklējot un atrodot jaunus un efektīvus veidus, kā ieviest pasaules mantojuma izglītību skolu programmās.

Lielākā daļa projektā iesaistīto skolu ir **UNESCO Asociēto skolu projekta (ASP)** dalībnieces. Šis projekts ir veidots, lai izglītībā nostiprinātu humānisma, kultūras un starptautiskās sadarbības idejas/principus, realizējot pilotprojektus, piemēram, UNESCO Jauniešu pasaules mantojuma izglītības projektu, kas tiek realizēts caur ASP sadarbībā ar **UNESCO Pasaules mantojuma centru**. ASP skolas bieži vien iedibina sakarus un apmainās ne tikai ar pieredzi, bet reizēm arī ar resursiem.

31

Vēl viens būtisks sadarbības tīklu veidošanas aspekts ir dažādu valstu skolēnu un skolotāju pulcināšana vienkopus, ko UNESCO dara, organizējot **jauniešu pasaules mantojuma forumus**, kā arī rīkojot nacionālos un reģionālos seminārus skolotājiem. UNESCO **dalībvalstis** tiek aicinātas izrādīt iniciatīvu un organizēt īpašas mācības skolotājiem un skolēniem.

Protams, dažādu valstu skolēnu un skolotāju sapulcināšana ir ļoti dārga. Tomēr jauno tehnoloģiju, piemēram, interneta, izmantošana sadarbības tīklu veidošanas nolūkiem ir ļoti efektīvs veids, kā cilvēki var iepazīt cits citu un nodrošināt tiešu saziņu un regulāru ideju apmaiņu.

Efektīvu sadarbības tīklu veidošanai ir nepieciešama arī regulāra informācijas plūsma un noturīgas partnerattiecības. UNESCO regulāri izplata informāciju par Jauniešu pasaules mantojuma projektu gan internetā, gan dažādās publikācijās.

▲ Klejošana internetā - jaunas iespējas pasaules mantojuma izglītībai

Jaunām komunikāciju tehnoloģijām kļūstot pieejamākām, informācijas ieguves iespējas strauji mainās un attīstās. Viens no lielākajiem izaicinājumiem, ar ko sastopas mūsdieni jaunieši, ir izprast pieejamo informācijas plūsmu, mācēt atrast nepieciešamos datus, kā arī izveidot kritisku atieksmi pret tiem.

Internets

Internets ir globāls informācijas apmaiņas tīkls, ko nodrošina kopīgs komunikācijas protokols vai standarts.

Tajā pieejamas informācijas datu bāzes, elektroniskie žurnāli, bibliogrāfijas, programmas, tas piedāvā arī forumus informācijas apmaiņai.

Elektroniskais pasts (e-pasts)

Elektroniskais pasts ir veids, kā ar datoru nosūtīt ziņas. Ziņas tiek uzrakstītas datorā, kas caur modemu un telefona vai strāvas līnijām ir saistīts ar citiem datoriem.

Jebkura skola, kurā ir jebkura veida dators ar jebkura ātruma modemu un telefona līniju, var apmainīties ar e-pastiem, tādējādi iesaistoties globālajā komunikāciju tīklā.

Globālais tīmeklis jeb www

Tīmeklis ir viens no internetā pieejamajiem rīkiem, kas ļauj padarīt informāciju pieejamu plašai auditorijai. Datorlietotāji informāciju izliek it kā pie ziņojumu dēļa.

Atsevišķas tīmekļi pieejamās lapas tiek sauktas par tīmekļa lappusēm. Parasti tajās ir izcelti vārdi vai frāzes, kas nodrošina saites uz nozīmīgu informāciju (dokumentiem, organizācijām utt.), kas atrodama citās tīmekļa lapās.

Dažas tīmekļa lapas piedāvā informāciju teksta veidā, citās atrodami attēli, animācija vai skaņa.

Tīmekļa vietne ir tīmekļa lapu apkopojums, ko piedāvā viena institūcija, organizācija, indivīds, skola utt.

Pašlaik globālais tīmeklis izplešas ar ātrumu, ko neviens nevarēja paredzēt. Katru dienu tiek atvērtas jaunas interneta lapas. 2001. gadā bija 211 miljoni interneta lietotāju. 2005. gada septembrī šis skaitlis bija izaudzis līdz 958 miljoniem aktīvu interneta lietotāju.

Kāpēc izmantot internetu?

Internets piedāvā skolotājiem un skolēniem daudz jaunu informācijas avotu, kā arī iespējas nodibināt tiešus kontaktus ar citiem skolotājiem, skolēniem un skolām visā pasaulei. Skolēni jānodrošina ar nepieciešamajām prasmēm un aprīkojumu, lai viņi plašā tīkla piedāvātos resursus varētu izmantot saviem mērķiem.

Interneta lietošana:

- iepazīstinās skolēnus ar galvenajām interneta funkcijām;
- attīstīs informācijas tehnoloģiju lietošanas prasmes, kas nepieciešamas pasaules mantojuma izpētei;
- nodrošinās pieeju informācijai, elektroniskajiem žurnāliem, programmatūrai, kā arī informācijas apmaiņas forumiem par konkrētiem pasaules mantojuma tematiem;
- veicinās starpkultūru izglītību, ļaujot skolēniem izveidot tiešus kontaktus ar saviem vienaudžiem citur pasaulei;
- mudinās skolēnus izmantot informācijas tehnoloģijas dažādu problēmu risināšanai.

Ar interneta un e-pasta starpniecību skolēni var iepazīstināt ar sevi, savu kultūru, tradīcijām, vērtībām un kultūras mantojumu savus vienaudžus tālās zemēs. Neizejot ārpus klases telpām, viņi var tieši sazināties ar skolēniem savā valstī un ārzemēs, lai uzzinātu ko vairāk par citiem un viņu kultūru, civilizāciju un pasaules mantojuma objektiem. Skolas dažādās pasaules valstīs var sadarboties kopīgos projektos, kuru mērķis ir mūsu kopējā kultūras mantojuma pasargāšana no briesmām un piesārņojuma, urbanizācijas, kara vai nolaidības radītajiem bojājumiem.

Nodarbības:

1. Apmeklējiet UNESCO pasaules mantojuma tīmekļa lapu, lai noskaidrotu, ko organizācija dara pasaules mantojuma labā (<http://www.unesco.org.whc>).
2. Sērfojiet ASP tīmekļa lapās, lai noskaidrotu Pasaules mantojuma izglītības projektā iesaistītās skolas (<http://www.unesco.org/education/asp>).
3. Izstrādājiet izpētes projektu pasaules mantojuma izglītībā, piemēram, aprakstiet un salīdziniet ar pasaules mantojuma objektu saistīto tūrismu divās valstīs.
4. Izveidojiet sarakstu ar objektiem, kurus vajadzētu iekļaut Pasaules mantojuma sarakstā, un apmainieties ar šiem sarakstiem ar citu skolu.
5. Uzrakstiet un uzzīmējiet komiksu par Patrimonito vietējā pasaules mantojuma objekta apmeklējumu un nosūtiet to citām skolām.
6. Meklējiet informāciju kādas citas valsts universitātes bibliotēkā, lai sagatavotu bibliogrāfiju par kādu konkrētu pasaules mantojuma objektu.

7. Piesaistiet līdzekļus, lai kādai skolai, kas iesaistījusies pasaules mantojuma izglītības programmā un kurai trūkst nepieciešamā aprīkojuma, nodrošinātu vajadzīgos datorus un interneta pieslēgumu.
8. Izveidojet savas skolas mājaslapu, kurā ievietojiet savus ar pasaules mantojumu saistīto projektu aprakstus.
9. Izmantojiet tīmekli, lai sazinātos ar saviem vienaudžiem citā valstī un apspriestu pasaules mantojuma izglītības konkrētus aspektus.
10. Pasūtiet elektronisko *Pasaules mantojuma apkārtrakstu* (*World Heritage Newsletter*), WHNEWS, apskatiet ASP un ielūkojieties pasaules mantojuma izglītības mājaslapā.

▲ Pasaules mantojums tīmeklī

Pasaules mantojuma mājaslapa, kas ir *Konvencijas par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību* sekretariāta oficiālā mājaslapa, ir visprecīzākās informācijas avots par Pasaules mantojuma sarakstu un Konvenciju. Šī mājaslapa, kurā pašlaik ir vairāk nekā 12 000 lappušu un attēlu, ietver informāciju par objektiem, Konvenciju, izdevumiem, jaunuimiem, iespējām palīdzēt un cilvēkiem, ar kuriem kontaktēties daudzajās organizācijās, kas nodarbojas ar mūsu kopējā mantojuma aizsardzību. Atsevišķā interneta lapā aprakstīts 721 objekts, kas pašlaik iekļauts Pasaules mantojuma sarakstā, kā arī ir atrodamas saites uz partnerorganizācijām, kur iespējams iegūt papildu informāciju. Arī katrai no 167 Konvencijas dalībvalstīm ir veltīta sava lapa, kas vēsta par tās darbību pasaules mantojuma jomā, kā arī tiek sniegtā kontaktinformācija un saites uz citām nozīmīgām interneta lapām.

Pašlaik pasaules mantojuma mājaslapa ir iedalīta šādi:

JAUNUMI
OBJEKTI
KONVENCIJA
PIEDALIES
TIKAI BĒRNIEM
IZGLĪTĪBA

Sadaļā "Objekti" atrodamas kartes un visu pasaules mantojuma objektu saraksts pa reģioniem un kategorijām. Sadaļā "Konvencija" ir izskaidrots, kā darbojas *Pasaules mantojuma konvencija*. Izglītības sadaļā iespējams izlasīt visu par projektu "Pasaules mantojums jauniešu rokās". Ja jūs lapā piereģistrēsieties, ir iespējams šo komplektu apskatīt angļu vai franču valodā.

Apmeklējiet pasaules mantojuma mājaslapu: <http://www.unesco.org/whc>

Vēl citas adreses:

- Pasaules mantojuma saraksts: www.unesco.org/whc/heritage.htm
- Apdraudētā pasaules mantojuma saraksts: www.unesco.org/whc/danglist.htm
- Konvencijas dalībvalstis: www.unesco.org/whc/wldrat.htm

The screenshot shows the official website of the World Heritage Centre (WHC) at <http://www.unesco.org/whc/nwhc/pages/sites/main.htm>. The page features a top navigation bar with links for news, sites, convention, participate, just for kids, and a search function. On the left, there's a sidebar with links to World/Country Detail Maps, Inscribed Sites, Sites in Danger, Virtual Tours, Meet the Pros, Conservation Methods, Travel Diaries, Success Stories, and Sustainable Tourism. The main content area includes a world map with various regions highlighted in different colors (blue, green, yellow, red, purple) and labeled with their names: North Pacific Ocean, North Atlantic Ocean, South Pacific Ocean, South Atlantic Ocean, Indian Ocean, and North Pacific Ocean. Below the map is the text "Select a region by clicking on the map". A blue button labeled "NEW VERSION" is visible. A note below the map states: "Delineation of national boundaries are for reference purposes, and do not represent an endorsement by the World Heritage Committee, UNESCO, or any UN agency". The title "Our Past, Our Future" is prominently displayed in red, followed by the subtitle "With 690 cultural and natural sites already protected worldwide, the". To the right, there are two sections: "SPOTLIGHT" and "GALAPAGOS".

Pasaules mantojuma informācijas tīkls (WHIN)

Pasaules mantojuma informācijas tīkls (WHIN) ir veidojies Pasaules mantojuma centra un citu ar pasaules mantojuma aizsardzību saistītu organizāciju sadarbībā. Ja šīm organizācijām ir sava tīmekļa vietne, tās tiek uzrādītas kā WHIN partneri un tiek aktīvi mudinātas piedalīties atjauninātās informācijas ievietošanā tīmeklī par pasaules mantojuma objektiem. Tīmekļa vietnes lapās ir ievietotas saites ar WHIN partneriem. Papildu informācija iegūstama, apmeklējot WHIN mājaslapu:

<http://www.unesco.org/whc/whin/enindex.htm> vai rakstot whin@unesco.org

Pasaules mantojuma apkārtraksts un WHNEWS

Pasaules mantojuma apkārtrakstu (World Heritage Newsletter) izdod no 1992. gada. Pašlaik tas ir 4 lappušu izdevums, kuru publicē divreiz mēnesī un bez maksas nosūta visiem interesentiem. Lai to pasūtinātu, nosūtiet ziņu e-pasta veidā uz wheditor@unesco.org vai rakstiet - Newsletter, UNESCO, World Heritage Centre, 7 place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, FRANCE. Jaunākos un iepriekšējos apkārtraksta izdevumus iespējams atrast mājaslapā:

<http://www.unesco.org/whc/news/indexen.htm> (angļu valodā) vai

<http://www.unesco.org/whc/fr/news/indexfr.htm> (franču valodā)

WHNEWS ir apkārtraksta e-pasta versija, kuru bez maksas nosūta reizi divās nedēļās visiem pasūtītājiem pa e-pastu. Vairāk informācijas par WHNES iespējams iegūt, kā arī apskatīt interneta lapā iepriekšējos numurus:

<http://www.unesco.org/whc/news/whnes.htm>

Lai parakstītos, nosūtiet ziņu pa e-pastu uz majordomo@world.std.com, ziņā ietverot tekstu "subscribe whnews" (bez pēdiņām).

▲ ASPnet internetā

UNESCO Asociēto skolu projekta (ASP) mājaslapā iekļauta vispārēja informācija par projektu, tā mērķiem, iesaistīto skolu un valstu skaitu, nozīmīgākajiem projektiem, pieejamo dokumentāciju, ASP Praktiskā rokasgrāmata un brošūras.

Papildu informācija iegūstama, rakstot uz e-pastu: aspnet@unesco.org

▲ Noderīgas interneta adreses

ASOCIĒTO SKOLU PROJEKTS (ASP)
<http://www.unesco.org.education/asp>

UNESCO PASAULES MANTOJUMA CENTRS
<http://www.unesco.org/whc/>
e-pasts: whinfor@unesco.org

PASAULES MANTOJUMA SARAKSTS
<http://www.unesco.org/whc/nwhc/pages/sites/main.htm>

STARPTAUTISKĀ DABAS UN DABAS BAGĀTĪBU AIZSARDZĪBAS SAVIENĪBA (IUCN)
<http://www.iucn.org>

STARPTAUTISKĀ MUZEJU PADOME (ICOM)
<http://www.iocm.org>

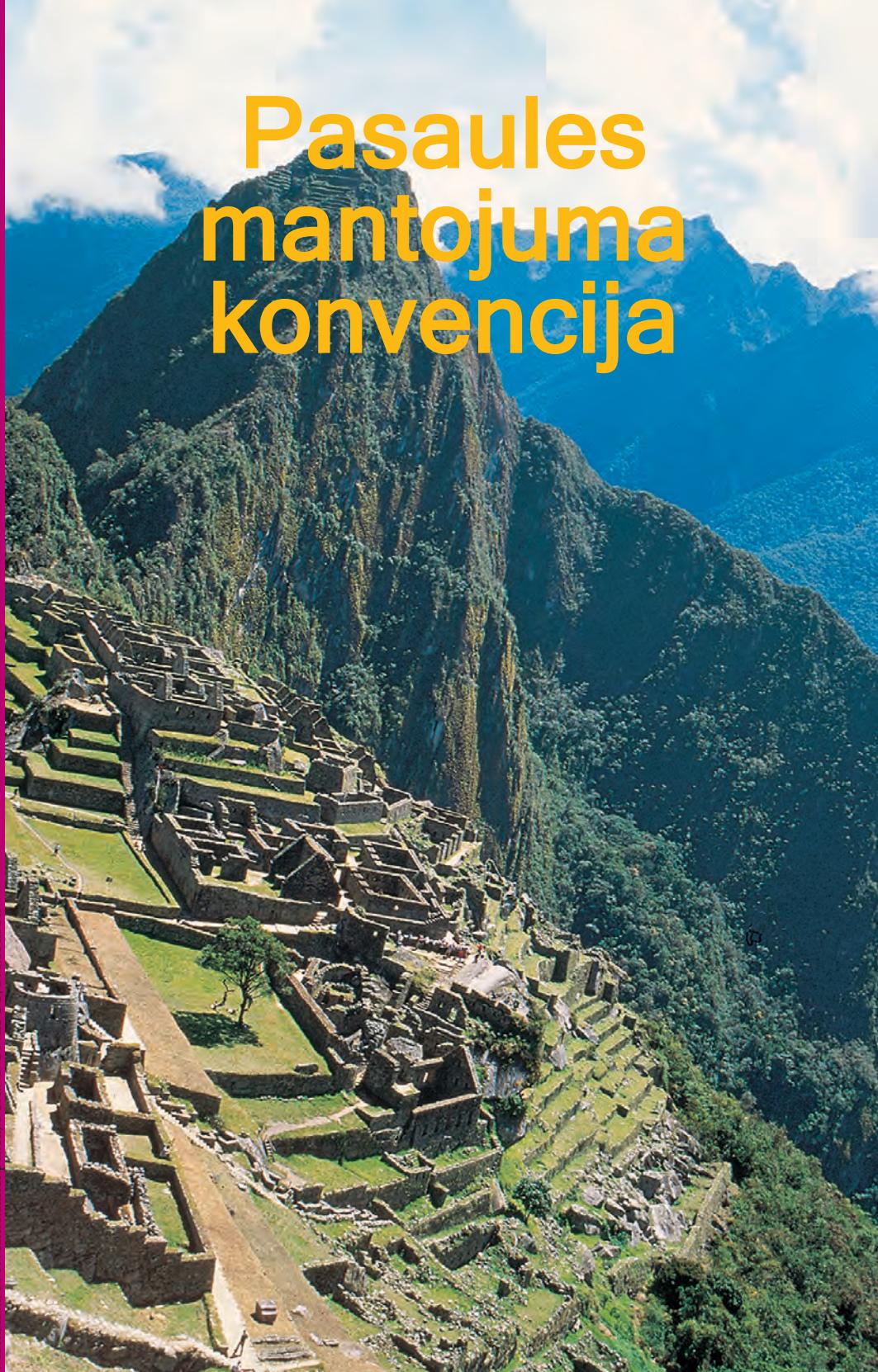
STARPTAUTISKĀ PIEMINEKĻU UN IEVĒROJAMU VIETU AIZSARDZĪBAS PADOME (ICOMOS)
<http://www.icomos.org>

STARPTAUTISKAIS KULTŪRAS VĒRTĪBU SAGLABĀŠANAS UN RESTAURĒŠANAS PĒTNIECĪBAS CENTRS (ICCROM)
<http://www.iccrom.org>

STARPTAUTISKIE KULTŪRAS MANTOJUMA AIZSARDZĪBAS RESURSI
<http://www.cr.nps.gov/ncptt/irg>

PASAULES MANTOJUMA PILSĒTU ORGANIZĀCIJA (OWHC)
<http://www.ovpm.org>

Pasaules mantojuma konvencija

Vēsturiskā svētvieta Machupikē, Peru. © UNESCO/B. Mourou

“.. jebkuras kultūras vērtības
vai dabas objekta bojāšanās vai izzušana
ir kaitīgs zaudējums
visām pasaules tautām.”

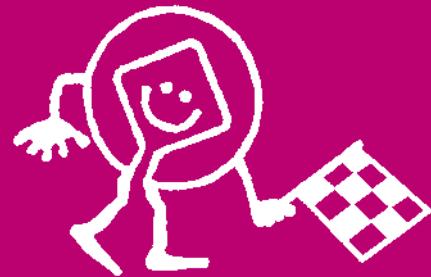
*Pasaules mantojuma konvencijas
preamble*

Pasaules mantojuma konvencija

Mērķi	38	Pasaules mantojuma objektu izvēles kritēriji	57
Izglītojošie	38	Kritēriji kultūras vērtību iekļaušanai	57
Attīstošie	38	Pasaules mantojuma sarakstā	57
Audzinošie	38	Kritēriji dabas vērtību iekļaušanai	58
Izpratne par mūsu mantojumu	39	Pasaules mantojuma sarakstā	58
Kas ir kultūras mantojums?	39	Kritēriji jauktu - kultūras un dabas - vērtību iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā	59
2. nodarbība. Kultūras mantojuma nozīme	40	Kritēriju piemērošana	59
Bīstami draudi kultūras mantojuma pastāvēšanai	42	8. nodarbība. Pasaules mantojuma objektu izvēles kritēriji	60
Pasaules mantojuma glābšana	43	Darba lapa. Kritēriji dabas un kultūras pieminekļu iekļaušanai	60
Veiksmīgā Abū Simbela kampaņa	44	Pasaules mantojuma sarakstā	61
3. nodarbība. Septiņi pasaules brīnumi	45	9. nodarbība. Kultūras un dabas objektu nominēšana	63
Konvencijas izstrādāšana pasaules mantojuma glābšanai	47	Darba lapa. Vadlīnijas skolēniem nominācijas sagatavošanai	65
4. nodarbība. Mantojums un tā aizsardzība	48	Pasaules mantojuma komiteja un UNESCO Pasaules mantojuma centrs	67
UNESCO Pasaules mantojuma konvencija	49	10. nodarbība. Nacionālā mantojuma komitejas sēde	68
Pasaules mantojuma konvencija	49	11. nodarbība. Santakrusas de Mompoksas Kolumbijā vēsturiskais centrs	69
5. nodarbība. Kultūras mantojuma aizsardzība nacionālajos likumos un starptautiskajās konvencijās	50	Pamatojums Mompokses iekļaušanai	69
Dabas un kultūras ciešās saites	51	Pasaules mantojuma sarakstā	70
Kultūras un dabas mantojums	51	Pasaules mantojuma aizsardzības uzraudzība	72
Kultūrainavas	51	Apdraudētā pasaules mantojuma saraksts	72
Pasaules mantojuma aizsardzības process	52	12. nodarbība. Jeloustonas, Amerikas Savienotās Valstis	74
Pasaules mantojuma saraksts - objekti ar īpašas nozīmes universālu vērtību	53	Jeloustonas kā pasaules mantojuma vērtība	75
Globālā stratēģija raksturīga un līdzsvarota		13. nodarbība. Radio raidījums par pasaules mantojumu	76
Pasaules mantojuma saraksta izveidošanai	53	Pasaules mantojuma fonds	77
6. nodarbība. Pasaules mantojuma objekta mēroga modeļa izveidošana	54	14. nodarbība. Sabiedrības uzskatu ietekmēšana pasaules mantojuma saglabāšanai	79
7. nodarbība. Pasaules mantojuma objekti Baltijā	55	Standartu ietvaros:	
Darba lapa. Pasaules mantojuma objektu noskaidrošana Baltijā	56	Pasaules mantojuma konvencija	81

Mērķi

Izglītojošie

Pařīdzēt skolēniem:

- iepazīties ar jēdzieniem: ‘mantojums’ un ‘pasaules mantojums’
- noskaidrot, kas apdraud pasaules mantojuma objektus
- zināt un mācīties lietot kritērijus, pēc kuriem objektus iekļauj Pasaules mantojuma sarakstā
- pētīt, kā tiek aizsargāts pasaules mantojums
- izvērtēt *Pasaules mantojuma konvencijas* nozīmīgumu.

Attīstošie

Sekmēt, lai skolēni, praktiski darbojoties:

- patstāvīgi pētītu un analizētu dažādu informāciju un uzzinātu vairāk par pasaules mantojumu
- mācītos novērtēt ar mantojumu saistītas problēmas un piedāvāt savus risinājumus
- mācītos pieņemt atbildīgus lēmumus par vietējā un pasaules mantojuma saglabāšanu
- mācītos iesaistīties mantojuma aizsargāšanā.

39

Audzinošie

Radīt apstākļus, lai skolēni:

- labprāt piedalītos vietējā kultūras mantojuma aizsardzībā
- cienītu un atzinīgi novērtētu pasaules mantojuma objektus
- interesētos par citām kultūrām
- augstu vērtētu kultūras un dabas daudzveidību.

Izpratne par mūsu mantojumu

▲ Kas ir kultūras mantojums?

Mantojumu bieži vien definē kā to, ko esam saņēmuši no pagātnes, ar ko dzīvojam tagadnē un ko nododam tālāk nākamajām paaudzēm, no kā mācīties, ko apbrīnot un baudīt.

Mantojums

1. Manta, kas paliek pēc īpašnieka nāves un pāriet mantnieka īpašumā.
2. Tas, ko nākamajām paaudzēm atstāj iepriekšējās.
3. Iedzīmītas īpašības.

Oksfordas skaidrojošā vārdnīca

Par mantojumu varam uzskatīt arī tās vietas un priekšmetus, ko vēlamies saglabāt. Šīs ir tās kultūras un dabas vērtības un objekti, ko uzskatām par nozīmīgiem tāpēc, ka esam tos saņēmuši no saviem senčiem, tie ir skaisti, zinātniski svarīgi un neaizvietojami dzīvības un iedvesmas piemēri un avoti. Tie bieži vien ir mūsu pārbaudes akmens, atskaites punkts, mūsu identitāte. Šis mantojums bieži vien atspoguļo mūsu senču dzīvi un saglabājies līdz mūsdienām, pateicoties īpašiem centieniem to saglabāt.

Vai varat iedomāties savu tuvāko apkaimi bez mantojuma? Piemēram, padomājiet par vietām, kurās jūs un jūsu skolēni dzīvo. Kas atspoguļo pagātni, kas - tagadni un nākotni? Ko vajadzētu saglabāt? Ko varētu aizvietot? Kas ir neaizvietojams?

Pasaulē ir gan kultūras, gan dabas mantojums. Iespējams, jums ir zināmi jūsu reģionā arheoloģiski objekti vai alu zīmējumi, baznīca, citas reliģiskas vietas vai svētvietas vai kāda vēsturiska pilsēta. To saucam par **kultūras mantojumu**. Iespējams, jūs dzīvojat meža vai krāšņa piejūras rajona tuvumā. To saucam par **dabas mantojumu**. Šis mantojums ir nekustamais mantojums (to nav viegli pārvietot). Tādi mantojuma objekti kā monētas, botānikas paraugi, gleznas, skulptūras vai arheoloģiski

priekšmeti ir **kustamais mantojums** (tos var viegli pārvietot no vienas vietas uz citu).

Kustamais mantojums:
afrikāņu maska.
© UNESCO/
P. Leclaire

■ 2. nodarbība

KULTŪRAS MANTOJUMA NOZĪME

Sasniedzamais rezultāts: skolēni atcerēsies kultūras mantojuma veidus un būs noskaidrojuši, kas piešķir vērtību kultūras mantojumam un kāpēc tas ir nozīmīgs.

Diskusija

Darbs klasē

2 x 40
minūtes

Kultūras vēsture,
sociālās zinības,
dzīmītā valoda,
svešvalodas

Fotogrāfijas

dažas lietas
(rotaslieta, glezna, paklājs,
keramikas izstrādājums vai
kāds sīks dekoratīvs priekšmets)

Skolotāja darbība:

1. Parāda skolēniem vienu vai dažas lietas (rotaslietu, gleznu, paklāju, keramikas izstrādājumu vai kādu sīku dekoratīvu priekšmetu).
2. Īsi pastāsta šīs lietas vēsturi (saistību ar skolotājam svarīgiem cilvēkiem, saistību ar kādu laikmetu un dzīvesveidu tajā, saistību ar mākslas virzieniem, stiliem). Izskaidro, kāpēc viņam šī lieta ir mīļa un dārga.
3. Balstoties uz šo piemēru, izskaidro skolēniem jēdzienus: ‘mantojums’, ‘dabas un kultūras mantojums’ un ‘kustamais mantojums’.
4. Aicina skolēnus nosaukt piemērus kustamajam dabas mantojumam un kustamajam kultūras mantojumam.
5. Iepazīstina ar diskusijas jautājumiem:
 - Vai šī lieta ir nekustamais kultūras mantojums? Kāpēc?
 - Vai šo lietu vajadzētu saglabāt un aizsargāt? Kāpēc?
 - Kā pasargāt šo lietu? Kā saglabāt izpratni par tās nozīmīgumu?
6. Izskaidro diskusijas noteikumus un sadala atbildības (Atbilstoši skolēnu skaitam klasē skolotājs izvēlas diskusijas veidu. Ja klase nav liela, piemērotāka ir plenārdiskusija, ja klase lielāka - piramīdālā vai reglamentētā diskusija).
7. Vada diskusiju (dod vārdu, uzklausa, lūdz papildināt).
8. Paskaidro, ka UNESCO administrē vēl vienu starptautisku konvenciju par kustamā kultūras mantojuma aizsardzību (*Konvencija par veidiem, kā aizliegt un novērst kultūras vērtību nelegalu importēšanu, eksportēšanu un īpašnieka maiju, 1979. gada 14. novembrī*).
9. Paskaidro, ka visi UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā iekļautie objekti ir nekustamais mantojums, proti, tos nav viegli pārvietot. Izvēlas dažas no fotogrāfijām, parāda skolēniem, izskaidro to vērtību un problēmas, kas saistītas ar to saglabāšanu.
10. Aicina skolēnus nosaukt viņiem zināmos nekustamā dabas un kultūras mantojuma objektus. Lūdz, lai skolēni tos īsi apraksta vai komentē!
11. Lūdz nosaukt skolēniem zināmos nekustamā mantojuma objektus tuvākajā apkārtnē, novadā, valstī!
12. Pieraksta skolēnu nosauktos objektus, aicina pārrunāt to vērtību un sakārtot pēc nozīmīguma! Mudina skolēnus uzskaitīt iemeslus, kāpēc viņu izvēlētie objekti jāsaglabā!
13. Izdara diskusijas kopsavilkumu. Izvērtē (vai lūdz skolēniem izvērtēt) viešokļus, izteikumus vai diskusijas gaitu.
14. Aicina skolēnus izvēlēties kādu lietu, izveidot nelielu aprakstu par tās vērtību un atnest uz skolu, lai nākamajā stundā izveidotu „Klases mantojuma muzeju”.

Uzzīnas
materiālu
saraksts

Fotogrāfijas

Uzdevumi skolēniem:

1. Uzmanīgi vērojet un klausieties skolotāja stāstījumā!
2. Nosauciet piemērus kustamajam dabas mantojumam un kustamajam kultūras mantojumam!
3. Izvēlieties viedokli un formulējet atbildes! Pārdomājiet atbilžu pamatojumus!
4. Izskaidrojiet klasesbiedriem savu viedokli un pamatojet to! Ieklausieties klasesbiedru izteikumos! Uzdodiet jautājumus! Papildiniet citu teikto! Palīdziet un atbalstiet klasesbiedrus diskusijas laikā!
5. Uzmanīgi vērojet un klausieties skolotāja stāstījumā!
6. Nosauciet jums pazīstamos nekustamos dabas un kultūras mantojuma objektus! Šī raksturojiet tos!
7. Nosauciet jums zināmos nekustamos dabas un kultūras mantojuma objektus savā novadā vai valstī! Šīm pamatojet, kāpēc izvēlējāties nosaukt tieši šos objektus! Paskaidrojiet, kāpēc tos vajadzētu saglabāt?
8. Izveidojiet sava novada/valsts 10 svarīgāko mantojuma objektu sarakstu! Uzrakstiet, pēc kādām pazīmēm jūs novērtējāt nekustamā mantojuma objekta nozīmīgumu! Izvēlieties, jūsuprāt, nozīmīgākos nekustamā mantojuma objektus un sakārtojiet secībā no viens līdz desmit!
9. Izvēlieties un atnesiet uz skolu vienu lietu! Uzrakstiet pamatojumu, kāpēc šī lieta ir mantojums! Paskaidrojiet, kāds mantojums tas ir un kāpēc tas ir vērtīgs un saglabājams!

42

Pasaules
mantojums
un identitāte

Pasaules
mantojums
un tūrisms

Uzzīnās
materiālu
saraksts

Pasaules
mantojums
un vide

Nemateriālais
kultūras mantojums:
dejotāji no Burundi.
© UNESCO/M. Claude

▲ Bīstami draudi mantojuma pastāvēšanai

Mūsu kultūras un dabas mantojums ir trausls un bijis nopietni apdraudēts, it īpaši pēdējo simts gadu laikā. Piemēram, Pirmā un Otrā pasaules kara laikā tika iznīcinātas daudzas senas pilsētas un lielpilsētas. Tika bojāti un iznīcināti nozīmīgi kultūras pieminekļi. Mūsu mantojumu apdraud arī augošā urbanizācija, nabadzība, dabas katastrofas un vides piesārņojums. Daudzus pieminekļus un objektus apdraud masu tūrisma pieaugums. Viens no lielākajiem draudiem mantojuma saglabāšanai visā pasaulē ir daudzu cilvēku nevērība pret to.

Reaģējot uz šiem draudiem, laikā starp abiem pasaules kariem Tautu savienība, kas bija **ANO** priekšgājēja, sāka meklēt veidus, kā aizsargāt mūsu mantojumu. Savienība aicināja visas pasaules valstis sadarboties mantojuma saglabāšanas jomā. 1945. gadā, kad beidzās Otrais pasaules karš, tika nodibināta **Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (UNESCO)**, un šī darba norisi paātrināja vairākas kampaņas īpaši vērtīgu objektu saglabāšanai, kā arī jaunu starptautisko konvenciju

un rekomendāciju izstrādāšana cilvēces mantojuma saglabāšanai. Viena no šīm konvencijām ir īpaši domāta kultūras mantojuma saglabāšanai kāra laikā - *Konvencija par kultūras vērtību saglabāšanu bruņota konflikta gadījumā* (pazīstama arī kā 1954. gada Hāgas konvencija).

Pasaules mantojums

Pasaule ir mūsu mantojums,
Mans, tavs un arī mūsu,
Tāpēc rūpēsimies par to nākamības tautām.

Viktorijas ezera rāmie ūdegi,
Krāšgais Viktorijas ūdenskritums, līganis Donavas ūdegi, putni virs tiem,
Misisipi un Misūri likloči.

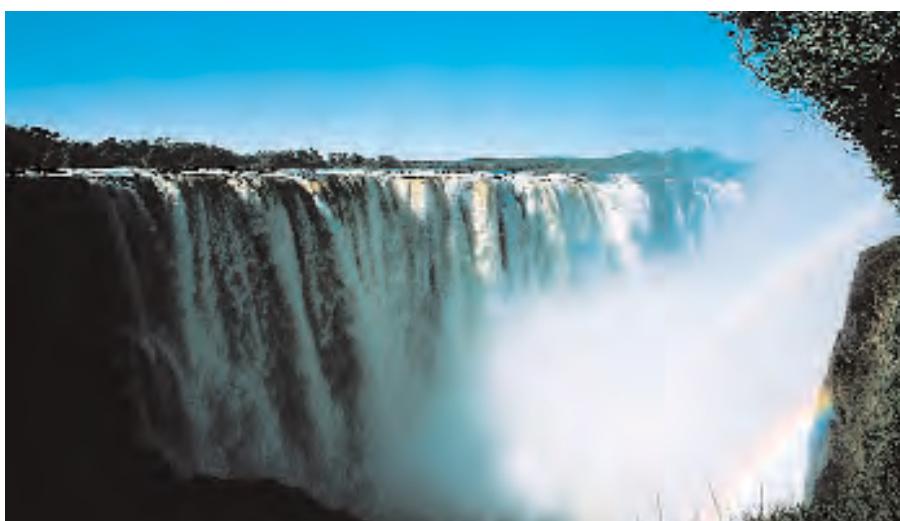
Es paceļu skatienu, ko es ieraugu?
Zimbabves brīnišķīgo ainavu un senās drupas,
Noslēpumainās Ēģiptes piramīdas un faraonu zemi,
Es redzu senos Jeruzalemes mūrus un Ķīnas Lielo mūri.

Es paceļu skatienu un ieraugu
Varenos Drakonu kalnus,
Mučingas kalnu stāvās nogāzes,
Himalajus un Krievijas Urālus.
Es saskatu Kanādas Klinšu kalnus, man aizraujas elpa, skatot Kilimandžaro.

Man un tev, un visiem mums!
Pasaule ir mūsu mantojums!
Tev tas ir jāsaglabā!
Neposti mūsu pasaules mantojumu!
Nenoroc brīnišķīgo ainavu un kalnus!
Neiznīcini nacionālos parkus un to savvaļas augus un dzīvniekus,
Nedz mežus, nedz Kongo un Amazones džungļus!
Lūdzu, glāb un saglabā mūsu pasaules mantojumu!

Majaneji Marabesa, skolēns no Zambijas, Pasaules mantojuma jauniešu forumā, Viktorijas ūdenskritums, Zambija un Zimbabve

43

Viktorijas ūdenskritums
(Mosi-oa-Tunya),
Zambija un Zimbabve.
© UNESCO/D. Reed

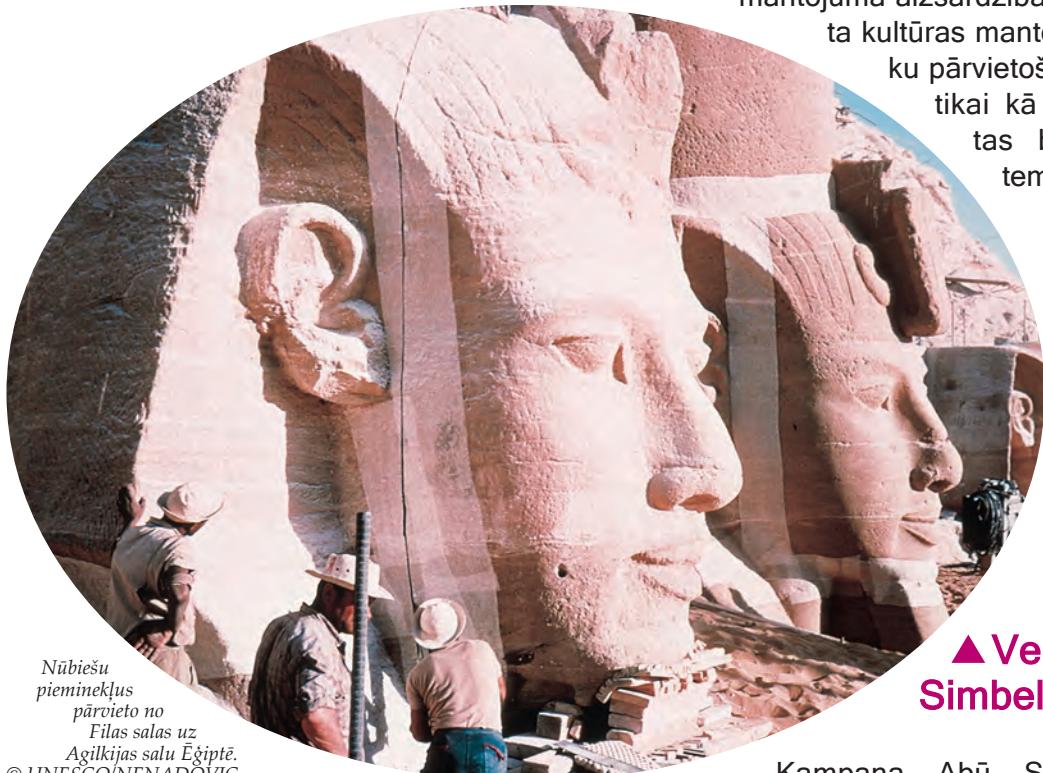
Pasaules mantojuma glābšana

Divdesmitā gadsimta piecdesmitajos gados lēmums būvēt Asuānas aizsprostu Ēģiptē mudināja UNESCO pirmo reizi mobilizēt starptautiskos spēkus, lai izglābtu svarīgu kultūras mantojuma objektu. Kad appludināja Nīlas upes ieleju, kurā atradās daži no visizcilākajiem senās Ēģiptes civilizācijas dārgumiem - Abū Simbela templji, radās nopietnas bažas

starptautiskā līmenī, un pasaules sabiedrība saprata, ka ir nepieciešama ātra, saskaņota rīcība aizsardzības nodrošināšanai. Sekojot Ēģiptes un Sudānas valdību aicinājumam, 1959. gadā UNESCO sāka pirmo starptautisko kampaņu Abū Simbela glābšanai. Apmēram piecdesmit valstis atbalstīja UNESCO centienus, un to kopējā ziedoju mu summa neatliekamās aizsardzības kampaņai astoņpadsmit gados sasniedza 80 miljonus ASV dolāru.

Tā bija modernās inženierijas uzvara - Filas salas templji tika izjaukti pa akmenim un no jauna uzbūvēti tuvējā Agilkijas salā, Nīlas upes palu ūdeņu neapdraudētā vietā. Lai piemineklus varētu novietot uz salas, klintis spridzināja ar sprāgstvielām un tad izjaukto tempļu smagos blokus ievietoja klinšu sienās. Akmens bloki svēra no pustonnas līdz 12 tonnām. Bijā jāpārvieto apmēram 40 000 bloku. Katru bloku īpaši numurēja, lai nodrošinātu tā pareizu novietošanu jaunajā vietā.

Pēc Asuānas aizsprosta uzbūvēšanas Abū Simbela tempļus pilnībā appludinātu Nīlas upes ūdeņi. Šo pieminekļu izjaukšana un pārvietošana bija vienīgais veids, kā šos tempļus izglābt (parasti šādu objektu uzskatītu par nekustamā kultūras mantojuma objektu). Mūsdienās pasaules mantojuma aizsardzības speciālisti uzska-
ta kultūras mantojuma objektu fizis-
ku pārvietošanu par nevēlamu,
tikai kā galējo līdzekli, kā
tas bija Abū Simbela
tempļu gadījumā.

Nūbiešu
piemineklus
pārvieto no
Filas salas uz
Agilkijas salu Ēģiptē.
© UNESCO/NENADÖVIC

▲ Veiksmīgā Abū Simbela kampaņa

Kampaņa Abū Simbela glābšanai parādīja, ka pasaule ir objekti ar **tādu īpašas nozīmes, universālu vērtību**, ka par tiem raizējas cilvēki, kas dzīvo pavisam tālu no teritorijas, kurā šādi objekti atrodas. Tas arī apliecināja dažādu nāciju kopējas atbildības un solidaritātes nozīmību kultūras mantojuma aizsardzībā. Pēc šīs izdevušās kampaņas tika organizētas arī citas starptautiskas kampaņas kultūras mantojuma saglabāšanai, dažas norit vēl tagad, piemēram, Starptautiskā saglabāšanas programma Angkorā, Kambodžā.

■ 3. nodarbība

SEPTIŅI PASAULES BRĪNUMI

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs pārdomājuši jēdzienu ‘unikāls kultūras piemineklis’ un izpratuši, kā šis jēdziens attīstījies vēstures gaitā.

Diskusija

Darbs klasē

40 minūtes

Ģeogrāfija,
kultūras vēsture, vēsture,
sociālās zinībasPasaules
mantojuma karte,
Īsie apraksti

Skolotāja darbība:

- Pastāsta, ka doma par svarīgu arhitektūras un mākslas pieminekļu sarakstu veidošanu ir ļoti sena. Jau senie grieķi minējuši šādus septiņus pasaules brīnumus:

- Ēģiptes piramīdas
- Mauzolejs Halikarnasā
- Babilonas gaisa dārzi
- Rodas Koloss
- Artemīdas templis Efesā
- Faras bāka pie Aleksandrijas
- Zeva skulptūra Olimpijā

Ēģiptes piramīdas stāv joprojām, taču pārējie seši senās pasaules brīnumi gandrīz izzuduši, atstājot tikko samanāmas pēdas arheoloģiskajos izrakumos.

2. Uzsver, ka senie grieķi septiņus pasaules brīnumus uzskatīja par izcilākajiem kultūras pieminekļiem tā laika Vidusjūras pasaulē. Pasaules mantojuma sarakstā iekļauti kultūras un dabas mantojuma objekti no visas pasaules, un, pats vissvarīgākais, *Pasaules mantojuma konvencija* nodrošina to saglabāšanu. Mēs ceram, ka atšķirībā no septiņiem pasaules brīnumiem spēsim saglabāt visus Pasaules mantojuma saraksta objektus nākamajiem gadsimtiem.

3. Lūdz skolēnus nosaukt kultūras un dabas pieminekļus, kas varētu būt mūsdienu pasaules brīnumi. Pieraksta skolēnu atbildes.

4. Iepazīstina skolēnus ar Pasaules mantojuma karti un īsajiem aprakstiem.

5. Aicina skolēnus izpētīt Pasaules mantojuma karti un atrast septiņus kultūras un dabas pieminekļus, kurus mūsdienās varētu uzskatīt par pasaules brīnumiem.

6. Lūdz skolēnus atrast īsajos aprakstos nozīmīgāko informāciju par izvēlētajiem septiņiem kultūras un dabas pieminekļiem.

7. Organizē diskusiju un aicina katru skolēnu iepazīstināt klasesbiedrus ar vienu pasaules brīnumu no sava saraksta. Lūdz skolēnus pamatot savu izvēli.

8. Organizē balsošanu, lai noteiku klases septiņus pasaules brīnumus.

9. Aicina skolēnus novērtēt izveidoto sarakstu, stundas darbu, stundā uzzināto.

Uzdevumi skolēniem:

- Uzmanīgi klausieties un vērojet!
- Nosauciet jums zināmos dabas un kultūras pieminekļus, kas būtu mūsdienu pasaules brīnumi.
- Izpētiet Pasaules mantojuma karti un atrodiet septiņus kultūras un dabas pieminekļus, kas, jūsuprāt, ir īsti pasaules brīnumi!
- Īsajos aprakstos atrodiet jūsu izvēlēto objektu raksturojumus un pārliecinieties, ka jūsu izvēle ir bijusi pamatota!
- Iepazīstinet klasesbiedrus ar vienu no izvēlētajiem objektiem! Izskaidrojet, kāpēc šis objekts ir tik vienreizējs un universāls! Centieties neatkārtoties!
- Vienojieties (diskutējot vai balsojot) par septiņiem mūsdienu pasaules brīnumiem.
- Salīdziniet stundas sākumā tapušo sarakstu ar to, kurš tapa stundas beigās! Ko jūs uzzinājāt/izpratāt šajā stundā? Kā mainījās jūsu uzskati par pasaules dabas un kultūras mantojumu?

Memfisa un
tās nekropole –
piramīdu lauki
no Gīzas līdz
Dāšurai, Ēģipte.
© UNESCO/
F. Alcoleba

Pasaules
mantojuma
karte

Īsie apraksti

▲ Konvencijas izstrādāšana mūsu pasaules mantojuma glābšanai

Abū Simbela glābšanas kampaņas tiešas sekas bija tādas, ka UNESCO ar nevalstiskās organizācijas **Starptautiskā pieminekļu un ievērojamu vietu aizsardzības padome (ICOMOS)** palīdzību izstrādāja konvencijas projektu kultūras mantojuma aizsardzībai. Amerikas Savienotās Valstis un **Starptautiskā dabas un dabas bagātību aizsardzības savienība (IUCN)**, kas pārstāma kā Pasaules aizsardzības savienība, arī nevalstiska organizācija ierosināja iekļaut gan dabas, gan kultūras objektu aizsardzību vienā tiesiskā instrumentā. Šo priekšlikumu 1972. gada septembrī prezentēja ANO Konferencei par cilvēkviidi Stokholmā, Zviedrijā (kam pēc divdesmit gadiem 1992. gadā sekoja Rio Zemes samits). Tādējādi tika radīts pamats, lai izstrādātu starptautisku instrumentu gan kultūras, gan dabas mantojuma ar īpašas nozīmes un universālu vērtību aizsardzībai. Stokholmas konference uzticēja UNESCO izstrādāt konvenciju gan dabas, gan kultūras mantojuma aizsardzībai, jo UNESCO ir vienīgā ANO sistēmas specializētā iestāde, kurai ir plašs pilnvarojums izglītības, zinātnes un kultūras jomā.

Pāris mēnešus pēc Stokholmas konferences par vidi 1972. gada 16. novembrī **UNESCO Generālās konferences** septiņpadsmitajā sesijā UNESCO Galvenajā mītnē, Parīzē, Francijā, tika pieņemta *Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību*.

■ 4. nodarbība

MANTOJUMS UN TĀ AIZSARDZĪBA

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs noskaidrojuši, definējuši un iemācījušies lietot jēdzienus: ‘mantojums’, ‘kultūras mantojums’, ‘dabas mantojums’, ‘aizsardzība’.

Diskusija

Darbs klasē

2 x 40 minūtes

Dzimtā valoda, svešvaloda,
sociālās zinības

Vārdnīcas

Skolotāja darbība:

1. Aicina skolēnus vārdnīcās atrast skaidrojumus jēdzieniem: ‘mantojums’, ‘dabas mantojums’, ‘kultūras mantojums’, ‘materiālais kultūras mantojums’, ‘nemateriālais kultūras mantojums’, ‘aizsardzība’.
2. Aicina skolēnus uzrakstīt vai uzzīmēt asociāciju par jēdzieniem: ‘mantojums’ un ‘aizsardzība’.
3. Lūdz skolēnus iepazīstināt klasesbiedrus ar savu veikumu (tā var būt arī darbu izstāde).
4. Aicina skolēnus padomāt un nosaukt viņiem zināmos dabas un kultūras mantojuma objektus, kas tiek saglabāti un aizsargāti viņu dzimtajā novadā. Lūdz, lai skolēni pastāsta, kā notiek šie aizsardzības darbi.
5. Aicina skolēnus padomāt un nosaukt dabas vai kultūras objektus, kurus vajadzētu uzskatīt par mantojumu un saglabāt. Rūpējas, lai skolēnu atbildes būtu izvērstas un pamatojas - uz dod jautājumus, pārprasa, precīzē, lūdz citus skolēnus izteikties un papildināt.
6. Kopā ar skolēniem izvērtē stundā paveikto.

Uzdevumi skolēniem:

1. Atrodiet skaidrojumus jēdzieniem: ‘mantojums’, ‘dabas mantojums’, ‘kultūras mantojums’, ‘materiālais kultūras mantojums’, ‘nemateriālais kultūras mantojums’, ‘aizsardzība’.
2. Uzrakstiet (vai uzzīmējiet) asociāciju par jēdzieniem: ‘mantojums’ un ‘aizsardzība’.
3. Parādīt savu veikumu klasesbiedriem! Paskaidrojiet paveikto!

4. Padomājiet, kādi jums zināmie dabas un kultūras mantojuma objekti tiek saglabāti un aizsargāti jūsu dzimtajā novadā! Kā notiek šie aizsardzības darbi? Sagatavojiet atbildi!
5. Pastāstiet par viena jums zināmā kultūras vai dabas mantojuma objekta aizsardzību!
6. Uzmanīgi klausieties klasesbiedru stāstīto, lai neatkārtotos!
7. Pārdomājiet, kādus vēl kultūras vai dabas mantojuma objektus vajadzētu uzskatīt par mantojumu un saglabāt! Pārrunājet ar klasesbiedriem, ko, kā un kāpēc vajadzētu saglabāt?
8. Izvērtējiet stundā paveikto!

UNESCO Pasaules mantojuma konvencija

▲ Pasaules mantojuma konvencija

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Organización de las Naciones Unidas para la Educación, la Ciencia y la Cultura

Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture

Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija

Организация обединенных наций по вопросам образования, науки и культуры

منظمة الأمم المتحدة للتربية والعلم والثقافة

Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage

adopted by the General Conference at its seventeenth session
Paris, 16 November 1972

Convención sobre la protección del patrimonio mundial, cultural y natural

aprobada por la Conferencia General en su decimoséptima reunión
Paris, 16 de noviembre de 1972

Convention concernant la protection du patrimoine mondial, culturel et naturel

adoptée par la Conférence générale à sa dix-septième session
Paris, 16 novembre 1972

Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību,

ko pieņemusi Ģenerālā konference tās septiņpadsmitajā sesijā
Parīzē 1972. gada 16. novembrī

Конвенция об охране всемирного культурного и природного наследия

принятая Генеральной конференцией на семнадцатой сессии,
Париж, 16 ноября 1972 г.

اتفاقية لحماية التراث العالمي الثقافي وال الطبيعي

أقرها المؤتمر العام في دورته السابعة عشرة
باريس، ١٦ نوفمبر/تشرين الثاني ١٩٧٢

UNESCO Galvenā mītne Parīzē, Francijā.
© UNESCO/
F. Dunouau

Konvencija ir pirmsais oficiālais instruments, kurā teikts, ka jāidentificē un jāaizsargā mūsu neaizvietojamais kultūras un dabas mantojums, kuram ir universāla vērtība.

Konvencijā nepārprotami pausts, ka mums visiem ir kopīga morāla un finansiāla atbildība ar starptautiskās sadarbības palīdzību aizsargāt to, kas tiek saukts par mūsu kopīgo kultūras un dabas mantojumu.

48

Pasaules mantojuma izpratne

- mantojuma, kam piemīt īpašas nozīmes universāla vērtība, aizsargāšana
- gan kultūras, gan dabas mantojums
- nekustamais mantojums
- neaizvietojamā mantojuma aizsardzība
- pasaules mantojuma aizsardzība pieprasī kolektīvu, starptautisku rīcību

Jaunieši Bergenā
Pasaules mantojuma jauniešu
forumā, Norvēģijā.
© UNESCO

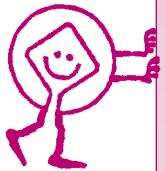
Konvencijas VI daļas 27. pantā uzsvērts, cik svarīgi iekļaut pasaules mantojumu izglītības programmās visā pasaulē, aicinot visas dalībvalstis, „izmantojot visus iespējamos līdzekļus, sevišķi izglītojošas un informatīvas programmas, censties nostiprināt viņu tautu atzīšanu un cieņu kultūras un dabas mantojumam”.

Mūsu solījums .. izglītība kultūras un dabas mantojuma labā, lai mēs spētu izprast *Pasaules mantojuma konvenciju*, jāiekļauj nacionālajās izglītības programmās. Šādā izglītībā ir jāietver objektu apmeklējumi un regulāras šīm tematam veltītas mācību stundas.

Skolēni, Pirmā Pasaules mantojuma jauniešu foruma dalībnieki,
Bergenā, Norvēģijā

Ko gan ir vērta mantojuma aizsardzība un saglabāšana ar specializētu institūciju un nacionālo likumdošanas sistēmu palīdzību, ja mēs neizveidosim jauniešos izpratni par iemesliem, kāpēc šāda aizsardzība ir vajadzīga?

Bozo Biskupičs, Horvātijas kultūras ministrs, Pirmā Eiropas reģionālā Pasaules mantojuma jauniešu foruma atklāšanā Dubrovnikā

■ 5. nodarbība

KULTŪRAS MANTOJUMA AIZSARDZĪBA NACIONĀLAJOS LIKUMOS UN STARPTAUTISKAJĀS KONVENCIJĀS

Sasniedzamais rezultāts: skolēniem sāks veidoties priekšstats par mantojuma aizsardzībai veltītajiem dokumentiem un pasākumiem nacionālajā un starptautiskajā līmenī.

Izpētes projekts

Darbs klasē

40 minūtes

Dzimtā valoda,
svešvalodas,
kultūras vēsture,
sociālās zinības

Pasaules mantojuma karte,
Pasaules mantojuma konvencija,
Uzzīnās materiālu
saraksts

Skolotāja darbība:

1. Šī iepazīstina skolēnus ar *Pasaules mantojuma konvenciju*.
2. Sadala skolēnus divās grupās.
3. Izskaidro 1. grupas uzdevumu: noskaidrot, kad viņu valsts kļuvusi par Konvencijas daībvalsti. Kādu motīvu dēļ jāpievienojas Konvencijai un kādu labumu var gūt katra valsts un tās sabiedrība?
4. Izskaidro 2. grupas uzdevumu: noskaidrot iemeslus, kāpēc starptautiskā sabiedrība (UNESCO) nolēma pieņemt *Pasaules mantojuma konvenciju*.
5. Aicina abu grupu pārstāvus iepazīstināt ar sava pētījuma rezultātiem.
6. Lūdz skolēnu iepazīties ar *Pasaules mantojuma konvencijas* tekstu, pārdomāt, pārrunāt pāros vai nelielās grupās un secināt:
 - a) ko Latvijai ir devusi pievienošanās *Pasaules mantojuma konvencijai*,
 - b) kā pievienošanās *Pasaules mantojuma konvencijai* ietekmēs Latvijas turpmāko attīstību!
7. Kopā ar skolēniem izvērtē stundas darbu.

Uzdevumi skolēniem:

1. Iepazīstieties ar materiāliem un noskaidrojet:
 1. grupa. Kad mūsu valsts kļuva par Konvencijas daībvalsti. Kādu motīvu dēļ jāpievienojas Konvencijai un kādu labumu pievienojoties var gūt katra valsts un tās sabiedrība?
 2. grupa. Kad tika pieņemta *Pasaules mantojuma konvencija*? Kāpēc starptautiskā sabiedrība (UNESCO) nolēma pieņemt *Pasaules mantojuma konvenciju*?
2. Apspriediet grupā savu pētījumu rezultātus un izveidojet argumentētas atbildes uz abiem jautājumiem! Izvēlieties grupas pārstāvi vai pārstāvus, kas prezentēs jūsu atbildes.
3. Uzmanīgi klausieties prezentācijas! Papildiniet! Uzdodiet jautājumus!
4. Izlasiet *Pasaules mantojuma konvencijas* tekstu!
5. Pārdomājiet, pārrunājiet (pāros vai nelielās grupās) un noskaidrojet:
 - a) ko Latvijai ir devusi pievienošanās *Pasaules mantojuma konvencijai*,
 - b) kā pievienošanās *Pasaules mantojuma konvencijai* ietekmēs Latvijas turpmāko attīstību!
6. Izvērtējiet kopā stundas darbu.

▲ Dabas un kultūras ciešās saites

Konvencija ir patiešām oriģināla, jo tā saista dabas un kultūras aizsardzību. Ľoti maz nacionālo likumu un nevienu citu starptautiska konvencija tik aptveroši nesaista kultūras un dabas mantojuma saglabāšanu. Protams, daba un kultūra viena otru papildina: dažādo tautu kultūridentitāte ir veidojusies tajā vidē, kurā tās dzīvo, un bieži vien visskaistākajiem pieminekļiem, ēkām un objektiem par savu skaistumu daļēji jāpateicas to dabiskajai apkārtnei. Pat vairāk, dažos viskrāšņākajos dabas objektos ir saglabājušās cilvēku darbības pēdas gadsimtu gaitā, vai arī cilvēki augstu vērtē to garīgās, kultūras vai mākslinieciskās vērtības.

Pasaules mantojuma emblēma simbolizē šo raksturīgo saiti starp kultūras un dabas objektiem, kā arī starp kultūru un dabu.

▲ Kultūras un dabas mantojums

Konvencijā kultūras mantojums definēts 1. pantā, bet dabas mantojums - 2. pantā.

Nepālas ASP skolēni
slauka kāpnes
Badžrajodžini templī.
© UNESCO

Patiesie pilsētu kultūras mantojuma sargi ir šo pilsētu iedzīvotāji. Kur viņus atrast? It visur – taču visvieglāk un vislietderīgāk šādus meklējumus sākt skolā. Iespējams arī izmantot UNESCO tīklu. UNESCO Asociēto skolu projekts (ASP) apvieno tūkstošiem skolu, kas iesaistījušās starptautiskā sadarbībā.

Ase Klevelandā, Norvēģijas kultūras ministre (1995)

▲ Kultūrainavas

Kopš 1992. gada arī Pasaules mantojuma komiteja atzīst īpašo kultūras un dabas kā kultūrainavas mijiedarbību.

Tādas kultūrainavas kā Tongariro Nacionālais parks Jaunzēlandē; Uluru un Katajutas Nacionālais parks Austrālijā; Rīsu terases Filipīnu Kordiljēros, Filipīnās; Sintras kultūrainava Portugālē; Lednices-Valtices areāls Čehijas Republikā; Halšates-Dahšteina/Zalckamerģutas kultūrainava Austrijā; Pireneji - Monteperdido - Francijā/Spānijā; Amalfi piekraste Itālijā un Portovenere, Činkveterre un salas (Palmarija, Tino un Tineto) Itālijā; Dienvidālandu salu lauksaimnieciskā ainava Zviedrijā ir ierakstītas Pasaules mantojuma sarakstā. Papildu informāciju par pasaules mantojuma kultūrainavām iespējams iegūt **UNESCO Pasaules mantojuma centrā** un tā interneta mājaslapā.

Pasaules mantojuma aizsardzības process

Pasaules mantojuma aizsardzība ir nebeidzams process, kurā izšķirami vairāki svarīgi posmi. Šī procesa sākumā valstis apņemas aizsargāt pasaules mantojumu, kļūstot par Konvencijas dalībvalstīm un nominējot objektus iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā. Tālāk atrodamās ilustrācijas parāda **nominācijas** procesu.

51

1 Parakstot *Pasaules mantojuma konvenciju* un apņemoties aizsargāt tās kultūras un dabas mantojumu, valsts kļūst par Konvencijas dalībvalsti.

2 Valsts sagatavo tās teritorijā esošo kultūras un dabas mantojuma objektu ar izcīlas nozīmes universālu vērtību pagaidu sarakstu.

3 Dalībvalsts izvēlas objektus no tās pagaidu saraksta nominācijai - iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā.

4 Izpildītais nominācijas formulārs tiek nosūtīts UNESCO Pasaules mantojuma centram.

5 UNESCO Pasaules mantojuma centrs pārliecinās, vai ir saņemts viss nominācijai nepieciešamais, un nosūta pieteikumu IUCN un/vai ICOMOS novērtējumam.

6 Eksperti apmeklē objektu, lai novērtētu tā aizsardzību un menedžmentu.

ICOMOS un/vai IUCN izvērtē kandidātus, piemērojot kultūras un dabas mantojuma kritērijus.

52

8 ICOMOS un/vai IUCN sagatavo novērtējuma ziņojumu.

9 Pasaules mantojuma biroja septiņi loceklji izvērtē kandidātus un novērtējuma ziņojumus un izstrādā rekomendācijas Komitejai.

10 Pasaules mantojuma komiteja 21 loceklja sastāvā pieņem galīgo lēmumu: iekļaut - atlikt - noraidīt.

▲ Pasaules mantojuma saraksts - objekti ar īpašas nozīmes universālu vērtību

Parakstot *Pasaules mantojuma konvenciju*, valsts kļūst par Konvencijas dalībvalsti un apņemas aizsargāt tās teritorijā esošo kultūras un dabas mantojumu šai un nākamajām paaudzēm.

Kad valsts ir parakstījusi Konvenciju, sākas tās teritorijā esošo objektu nominācija iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā. Pirmo ierosinājumu nominēt kādu konkrētu objektu var izteikt grupa vietējo iedzīvotāju, taču nominācija ir jāiesniedz UNESCO caur attiecīgajām valsts iestādēm. Vispirms dalībvalstij ir jāizlemj, kurus objektus nominēt. Šo izraudzīšanās procesu bieži vien sauc par identificēšanu. Konvencija pieprasī, lai dalībvalstis izveido to teritorijā esošo kultūras un dabas objektu ar īpašas nozīmes universālu vērtību uzskaņojumu. Pēc tam dalībvalsts izraudzītie objekti - iespējamie pasaules mantojuma objekti - jāiesniedz UNESCO Pasaules mantojuma centrā kā pagaidu saraksts.

▲ Globālā stratēģija raksturīga un līdzsvarota Pasaules mantojuma saraksta izveidošanai

Pasaules mantojuma komiteja ļoti cenšas nodrošināt pasaules mantojuma objektu labu reģionālu pārklājumu - Āfrikā, Arābu valstīs, Āzijā, Klusā okeāna reģionā, Eiropā un Ziemeļamerikā, Dienvidamerikā un Karību jūras reģionā. 1994. gadā Pasaules mantojuma komiteja izlēma, ka īpaša uzmanība jāvelta Pasaules mantojuma saraksta reģionālās, kultūras un dabas daudzveidības nodrošināšanai, un pieņēma „Globālo stratēģiju raksturīga un līdzsvarota Pasaules mantojuma saraksta izveidošanai”.

Es pastāstišu citiem, kā pašlaik jūtos. Man liekas, ka trūkst informācijas par Āfrikas mantojumu.

Skolēns no Mozambikas, Pasaules mantojuma jauniešu forums, Viktorijas ūdenskritums, Zambia un Zimbabwe

Darba lapa
“Kritēriji, pēc kādiem
dabas un kultūras
piemineklus iekļauj
Pasaules mantojuma
sarakstā”

53

Īstie apraksti

Pasaules
mantojuma
karte

■ 6. nodarbība

PASAULES MANTOJUMA OBJEKTA MĒROGA MODEĻA IZVEIDOŠANA

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs pārdomājuši jēdzienu ‘unikāls kultūras piemineklis’ un izpratuši, kā šis jēdziens attīstījies vēstures gaitā.

Darbnīca

Darbs klasē
vai āra
nodarbība

2 x 40
minūtes vai
3 x 40
minūtes

Projekta darbs, ko konsultē vizuālās
mākslas, mājsaimniecības, kultūras
vēstures, ģeogrāfijas, vēstures,
matemātikas u.c. skolotāji

Fotogrāfijas

Kartons, līme,
māls vai citi
materiāli

Skolotāja darbība:

1. Iepazīstina skolēnus ar fotogrāfijām.
2. Lūdz katru skolēnu izvēlēties vienu objektu un atbilstoši skolēnu interesēm izveido darba grupas.
3. Iepazīstina skolēnus ar projekta posmiem - veicamajiem darbiem - un skolotājiem, kas var sniegt konsultāciju katrā no posmiem, piemēram, mēroga noteikšanā, materiālu izvēlē, rasējuma veidošanā, maketa darināšanā, kā arī lai uzzinātu ko vairāk par detalām, zīmējumiem un to nozīmi.
4. Lietderīgi būtu izveidot skolotāju konsultantu apmeklēšanas grafiku, lai skolotājiem nav viena un tā pati informācija jāstāsta katram skolēnam atsevišķi.
5. Seko līdz skolēnu darbībai, konsultē, uzmundrina, pamudina.
6. Palīdz izveidot izstādi un izskaidro prezentācijas noteikumus un vērtēšanas kritērijus.
6. Kopā ar skolēniem un skolotājiem konsultantiem izvērtē darba rezultātus.

Uzdevumi skolēniem:

1. Izpētiet fotogrāfijas un izvēlieties vienu, kuras mēroga modeli jūs vēlaties gatavot!
2. Grupā vienojieties par modeļa koncepciju, uzzīmējet skici!
3. Grupā vienojieties par materiāliem un noskaidrojiet, kā tos iegūsiet!
4. Sadaliet atbildības un pienākumus grupā!
5. Vienojoties ar skolotājiem konsultantiem, izveidojiet apmeklējumu grafiku un stingri to ievērojiet.
6. Noteiktajā datumā esiet gatavi darba izstādei!
7. Sagatavojet savu modeļa prezentāciju atbilstoši skolotāja izstrādātajai shēmai!
8. Izvērtējiet savus un klasesbiedru darbus! Vērtējumos uzsveriet sasniegumus un veiksmes!

Lielā mūra
mēroga modelis,
Ķīna.
© UNESCO

■ 7. nodarbība

PASAULES MANTOJUMA OBJEKTI BALTIJĀ

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs noskaidrojuši pasaules mantojuma objektus, kas atrodami Baltijas jūras reģionā.

Izpētes projekts

Darbs klasē

40 vai 2 x 40 minūtes

Ģeogrāfija, kultūras vēsture, sociālās zinības, svešvalodas

Darba lapa, Pasaules mantojuma karte,
Pasaules mantojuma konvencija

Skolotāja darbība:

1. Aicina skolēnus nosaukt nozīmīgākos kultūras un dabas mantojuma objektus Latvijā un Baltijas reģionā un izveido sarakstu.
2. Iepazīstina skolēnus ar Pasaules mantojuma karti un paskaidro, kā tajā var atrast informāciju.
3. Izsniez katram skolēnam darba lapu un izskaidro uzdevumu.
4. Iepazīstina skolēnus ar *Pasaules mantojuma konvenciju* un paskaidro, kādu informāciju tajā var atrast.
5. Rosina skolēnus izpētīt, kā Latvijā tiek ievērota *Pasaules mantojuma konvencija*, un salīdzināt, kā to pilda citās Baltijas valstīs.
6. Aicina skolēnus uzrakstīt nelielu pārspriedumu par pasaules mantojuma objektu aizsardzību Baltijas reģionā.

Uzdevumi skolēniem:

1. Nosauciet, jūsuprāt, nozīmīgākos kultūras un dabas mantojuma objektus Latvijā, kaimiņvalstīs un visā Baltijas reģionā!
2. Izpētiet Pasaules mantojuma karti un atrodot desmit Pasaules mantojuma sarakstā iekļautus objektus Baltijas reģionā!
3. Atbilstoši uzdevumam aizpildiet darba lapu un sāciet ar tiem objektiem, kas ir vistuvāk jūsu dzīvesvietai!
4. Izpētiet *Pasaules mantojuma konvenciju*! Noskaidrojet, kā Latvija ir saistīta ar Konvenciju (Kad Latvija kļuva par dalībvalsti? Kādas saistības Latvija ir uzņēmusies kā dalībvalsts? Kādi objekti iekļauti sarakstā? Kā tie tiek aizsargāti? Kā Latvija saistīta ar UNESCO? Kādas institūcijas Latvijā atbild par pasaules mantojuma objektu aizsardzību? Kā citas Baltijas reģiona valstis ir saistītas ar Konvenciju? Kā tiek aizsargāti pasaules mantojuma objekti citās Baltijas reģiona valstīs?)!
5. Izmantojot pieejamos informācijas līdzekļus - presi, internetu, informētus cilvēkus -, noskaidrojet, kādas ir nozīmīgākās pasaules mantojuma aizsardzības problēmas Latvijā un kādas - citās Baltijas reģiona valstīs? Salīdziniet (Cik objektu ir katrā valstī? Cik sen tās ir Konvencijas dalībvalstis? Kas valstī ir atbildīgs par pasaules mantojuma aizsardzību? Kāda ir sabiedrības attieksme pret pasaules mantojuma objektiem un to aizsardzību?)!
6. Uzrakstiet nelielu, bet argumentētu un faktiem bagātu pārspriedumu par pasaules mantojuma objektu aizsardzību Baltijas reģionā!

Darba lapa

Pasaules
mantojuma
karte

Atrodiet desmit pasaules mantojuma objektus Latvijā, kaimiņvalstīs un visā Baltijas reģionā! Noskaidrojet un ierakstiet paredzētajā ailītē objekta nosaukumu un ģeogrāfisko atrašanās vietu! Noskaidrojet un nākamajā ailītē ierakstiet gadu, kurā šis objekts iekļauts Pasaules mantojuma sarakstā! Nākamajā ailītē ierakstiet, kādas valsts teritorijā atrodas šis objekts! Norādiet, vai tie ir kultūras, dabas vai jauktie - dabas un kultūras - objekti!

Kopīgi apspriediet atbildes!

Pasaules
mantojuma
konvencija

56

Nr.	Pasaules mantojuma objektu nosaukums un atrašanās vieta	Kad iekļauts Pasaules mantojuma sarakstā	Dalībvalsts	Objekta tips (kultūras, dabas vai jaukta tipa - dabas un kultūras)
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

**Pasaules mantojuma
objektu noskaidrošana Baltijā**

Pasaules kultūras mantojuma objektu izvēles kritēriji

Īpaša norāde skolotājiem par pasaules mantojuma kritērijiem

Kritēriji ir būtisks pasaules mantojuma aizsardzības elements, un tie ir jāpatur prātā visos jūsu pasaules mantojuma izglītības darba posmos.

Pasaules mantojuma saraksta izveidošana ir liels izaicinājums starptautiskajai sabiedrībai - kā var izlemt, ka viens objekts, ansamblis vai piemineklis pieder pasaules mantojumam, bet cits - ne? Citiem vārdiem sakot, kas nosaka kāda kultūras vai dabas objekta īpašas nozīmes universālo vērtību jeb pasaules mantojuma vērtību?

Pasaules mantojuma komiteja daudzu gadu gaitā ir izveidojusi *Vadlīnijas Konvencijas par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību īstenošanai*. Tajās ir paskaidrots, kā nominēt kādu objektu iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā un kādi ir nepieciešamie kritēriji.

▲ Kritēriji kultūras vērtību iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā

Vadlīnijās iekļauti seši kritēriji, kas piemērojami, izvēloties kultūras mantojuma piemineklus, ēku grupas vai objektus, ko varētu uzskatīt par pasaules mantojuma daļu.

57

Nominētajiem kultūras objektiem:

i) jābūt cilvēka radošā gara meistardarbam; vai

Tasilinadžers, Alžīrija. © UWIG/OPNT

ii) jādemonstrē nozīmīga cilvēces vērtību mijiedarbība kādā laika posmā vai kādā pasaules kultūras daļā saistībā ar arhitektūras vai tehnoloģijas attīstību, monomentālo mākslu, pilsētu plānošanu vai ainavu dizainu; vai

iii) jāiemieso unikāla vai vismaz izcila liecība par kādu esošo vai jau izzudušu kultūras tradīciju vai civilizāciju; vai

Jellinge kalni, rūnu akmeņi un baznīca, Dānija. © UNESCO

iv) izcilam ēkas vai arhitektūras vai tehnoloģiska ansambļa vai ainavas paraugam, kas ilustrētu nozīmīgu posmu(s) cilvēces vēsturē; vai

Jezuitu misija Čikitosā, Bolīvija

Memfisa un tās Nekropole,
Piramīdu lauki no Gizas
līdz Dāšurai, Ēģipte

v) izcilam tradicionālas cilvēku apmešanās vietas vai zemes izmantošanas paraugam, kas pārstāvētu kādu kultūru (vai kultūras), īpaši, ja tas ir apdraudēts neatgriezenisku pārmaiņu ietekmes rezultātā; vai

vi) tieši vai materiāli saistīti ar notikumiem vai dzīvām tradīcijām, idejām vai uzskatiem, mākslas vai literāriem darbiem, kam piemīt īpašas nozīmes universāla vērtība (Komiteja uzskata, ka šis kritērijs attaisno iekļaušanu sarakstā tikai izņēmuma gadījumos un tikai kopā ar citiem kultūras vai dabas kritērijiem).

Tikpat svarīgs ir kultūras mantojuma autentiskums, tā aizsardzība un menedžments.

▲ Kritēriji dabas vērtību iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā

Vadlīnijās ir noteikti četri kritēriji, lai izvēlētos dabas mantojuma objektus ar pasaules mantojuma vērtību:

Meselas karjera fosiliju
objekts, Vācija.
© UNESCO

i) jābūt izcilam piemēram, kas atspoguļo nozīmīgākos zemes vēstures posmus, ieskaitot dzīvības vēsturi, nozīmīgus nepārtrauktus ģeoloģiskus procesus zemes formu attīstībā vai nozīmīgas ģeomorfiskās vai fizīogeogrāfiskās iezīmes; vai

Belizas Barjerrīfa
rezervāta sistēma, Beliza.
© UNESCO

ii) jābūt izcilam piemēram, kas atspoguļo nozīmīgus nepārtrauktus ekoloģiskos un bioloģiskos procesus sauszemes, saldūdens, piekrastes un jūras ekosistēmu un augu un dzīvnieku kopienu evolūcijā un attīstībā; vai

Lielais Barjerrīfs, Austrālija

iii) jāietver ārkārtīgi izcillas dabas parādības vai teritorijas, kam raksturīgs ārkārtējs dabas skaistums vai estētiskas vērtības; vai

Rioplatāno Biosfēras rezervāts,
Honduras

iv) jāietver visnozīmīgākās un svarīgākās augu vai dzīvnieku dabiskās dzīves vietas, lai veiktu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu uz vietas, ieskaitot apdraudētās dzīvnieku vai augu sugas dzīves vietas, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no zinātnes vai saglabāšanas vie-dokļa.

Tikpat svarīga ir dabas mantojuma neskartība, tā aizsardzība un menedžments.

▲ Kritēriji jauktu - kultūras un dabas - vērtību iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā

Jauktā - gan kultūras, gan dabas - pasaules mantojuma objektiem ir īpaša dabas un kultūras vērtība. Tie iekļauti Pasaules mantojuma sarakstā, jo atbilst gan kultūras, gan dabas objektu kritērijiem. Pašlaik Pasaules mantojuma sarakstā ir divdesmit četri jauktie kultūras un dabas objekti (piemēram, Peru vēsturiskā svētvieta Makčupikču un Zviedrijas Lapzeme).

▲ Kritēriju piemērošana

Kritēriju piemēro ļoti stingri, lai nepieļautu, ka Pasaules mantojuma saraksts klūst pārāk garš vai pārvēršas vienkārši par sarakstu, kurā uzskaita visas tās vietas, kuras valstis gribētu tajā iekļaut.

Visās valstīs ir lokāli un nacionāli nozīmīgi objekti, ar kuriem valsts pamatoti lepojas, un Konvencija mudina tās identificēt un aizsargāt savu mantojumu neatkarīgi no tā, vai tas ir vai nav iekļauts Pasaules mantojuma sarakstā.

■ 8. nodarbība

PASAULES MANTOJUMA OBJEKTU IZVĒLES KRITĒRIJI

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs noskaidrojuši un izpratuši, pēc kādiem kritērijiem dabas un kultūras mantojuma objekti tiek iekļauti Pasaules mantojuma sarakstā.

Izpētes projekts

Darbs klasē

2x40 minūtes

Ģeogrāfija,
kultūras vēsture,
dabaszinības,
svešvalodas

Pasaules mantojuma karte,
Īsie apraksti, Darba lapa „Kritēriji
dabas un kultūras pieminekļu
iekļaušanai Pasaules mantojuma
sarakstā”

Skolotāja darbība:

1. Iepazīstina skolēnus ar kritērijiem, pēc kuriem dabas un kultūras mantojuma objektus iekļauj Pasaules mantojuma sarakstā. Skolotājs var izskaidrot kritērijus, izmantojot fotogrāfijas: kopā ar skolēniem aplūkot un apspriest attēlus, kuros skaidri redzamas pazīmes, kas atbilst kritērijiem. Skolotājs var uzdot skolēniem noskaidrot kritērijus, izmantojot *Pasaules dabas un kultūras mantojuma konvenciju* vai UNESCO pasaules dabas un kultūras mantojuma mājaslapu internetā.
2. Sadala skolēnus pāros vai nelielās grupās un izdala darba lapas. Skolotājs seko skolēnu darbam, pašādz un konsultē.
3. Skolotāja vadībā, izmantojot fotogrāfijas, skolēni pārsniež darba lapās ierakstīto objektu atbilstību kritērijiem.
4. Aicina skolēnus pa pāriem vai nelielās grupās sameklēt Latvijas kultūras, dabas un jauktos mantojuma objektus, kas varētu atbilst kritērijiem, pēc kuriem dabas un kultūras mantojuma objektus iekļauj Pasaules mantojuma sarakstā, un izveidot prezentāciju ar aicinājumu uzņemt Pasaules mantojuma sarakstā vēl trīs objektus Latvijā.
5. Vienojas ar skolēniem par prezentāciju vērtēšanas kritērijiem, noklausās prezentācijas un kopā ar skolēniem tās izvērtē.

Uzdevumi skolēniem:

1. Noskaidrojet kritērijus, atbilstoši kuriem Pasaules mantojuma sarakstā uzņem: a) kultūras mantojuma objektus; b) dabas mantojuma objektus, c) jauktos (dabas un kultūras) mantojuma objektus!
2. Pa pāriem vai nelielās grupās aizpildiet darba lapas! Izmantojot Pasaules mantojuma karti un fotogrāfijas, atrodiet pasaules mantojuma objektus katrā pasaules reģionā, kas varētu ilustrēt kādu no norādītajiem kritērijiem! Ierakstiet objekta nosaukumu un valsti, kurā tas atrodas attiecīgajā aizlītē! Atcerieties, ka viens objekts var atbilst vairākiem kritērijiem!
3. Salīdziniet un pārrunājiet savu darba rezultātus ar klasesbiedriem un skolotāju!
4. Veiciet pētījumu! Atrodiet Latvijas kultūras, dabas un jauktos mantojuma objektus, kas varētu atbilst kritērijiem, pēc kuriem dabas un kultūras mantojuma objektus iekļauj Pasaules mantojuma sarakstā! Pamatojiet un izskaidrojiet objektu atbilstību šiem kritērijiem!
5. Izveidojiet prezentāciju ar aicinājumu uzņemt Pasaules mantojuma sarakstā vienu kultūras mantojuma, vienu dabas mantojuma un vienu jauktā mantojuma objektu no Latvijas!
6. Kopā ar skolotāju vienojieties par prezentācijas kritērijiem!
7. Prezentējiet savu aicinājumu un vērtējiet klasesbiedru uzstāšanos! Pārrunājiet rezultātus un izvērtējumus!

Darba lapa

Izmantojot Pasaules mantojuma karti un fotogrāfijas, atrodiet pasaules mantojuma objektus katrā pasaules reģionā, lai tie atbilstu norādītajiem kritērijiem! Ierakstiet objekta nosaukumu un valsti, kurā tas atrodas, attiecīgajā ailītē! Atcerieties, ka viens objekts var atbilst vairākiem kritērijiem!

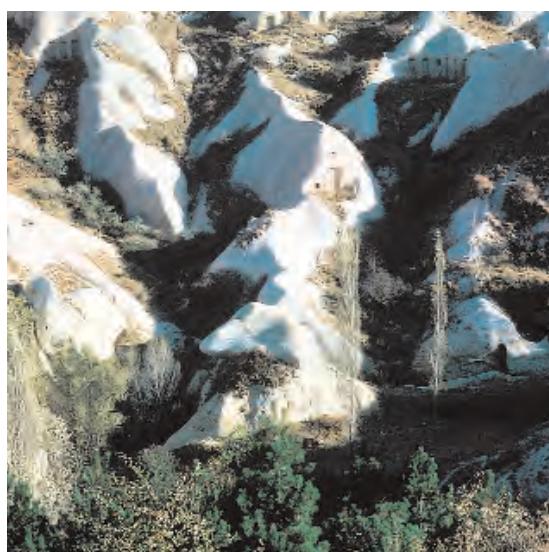
Kultūras objekti	i. kritērijs: šedevrs, cilvēces radošo spēju apliecinājums	ii. kritērijs: kultūras piemineklis, kas liecina par nozīmīgu kultūras vērtību apmaiņu	iii. kritērijs: liecība par dzīvas vai zudušas civilizācijas kultūras tradīciju	iv. kritērijs: ainava un arhitektūras (celtniečības) piemineklis, kas raksturo kultūras vidi un ražošanas veidu	v. kritērijs: saglabāti tradicionalās apmetnes un tradicionalās lauksaimniecības objekti	vi. kritērijs: saistība ar cilvēci nozīmīgiem notikumiem, tradīcijām, idejām, uzskatiem, mākslas vai literatūras darbiem
Āfrika						
Dienvidamerika un Karību jūras reģions						
Arābu valstis					Gadāmisas vecpilsēta (Lībijas Arābu Džamahīrija)	
Āzija un Klusā okeāna reģions						
Eiropa un Ziemeļamerika						

Darba lapa

Dabas objekti	i. kritērijs: raksturo nozīmīgu posmu Zemes attīstības vēsturē	ii. kritērijs: liecina par nepārtraukiem ekoloģiskiem un bioloģiskiem procesiem	iii. kritērijs: unikāla dabas parādība vai sevišķs dabas skaistums, kam ir īpaša estētiska nozīme	iv. kritērijs: būtiski nozīmīga dabas vide bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai
Āfrika		Manovo-Goundas Sentflorisas Nacionālais parks (Centrālāfrikas Republika)		
Dienvidamerika un Karību jūras reģions				
Arābu valstis				
Āzija un Klusā okeāna reģions				
Eiropa un Ziemeļamerika				

Darba lapa

Regions	Jauktā objekta nosaukums	Dabas mantojuma kritēriji (i), (ii), (iii) vai (iv)	Kultūras mantojuma kritēriji (i), (ii), (iii), (iv), (v) un/vai (vi)
Āfrika			
Dienvidamerika un Karību jūras reģions			
Arābu valstis			
Āzija un Klusā okeāna reģions			
Eiropa un Ziemeļamerika	Goremes Nacionālais parks un Kapadoķijas klinšu objekts, Turcija	(iii)	(i), (ii), (v)

Goremes Nacionālais parks
un Kapadoķijas klinšu objekts,
Turcija. © UNESCO/D.Roger

63

**Kritēriji dabas un kultūras pieminekļu iekļaušanai
Pasaules mantojuma sarakstā**

■ 9. nodarbība

KULTŪRAS UN DABAS OBJEKTU NOMINĒŠANA

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs noskaidrojuši un izpratuši procesu, kā notiek objektu nominēšana iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā.

Izpētes projekts

Darbs klasē un
āra nodarbības

2 x 40 minūtes
un vēl laiks
patstāvīgajam
darbam

Kultūras vēsture,
dabaszinības, bioloģija,
ēgeogrāfija, sociālās zinības,
dzimtā valoda,
svešvalodas,
vizuālā māksla

Darba lapa "Kultūras
un dabas objektu
nominēšana",
uzzinās materiāli par
kultūras un dabas
pieminekļiem Latvijā

Skolotāja darbība:

1. Aicina skolēnus veidot vietējo dabas un kultūras pieminekļu nominācijas atbilstoši Pasaules mantojuma saraksta kritērijiem. Tāpēc skolotājs aktualizē šos kritērijus (atgādina, izsniedz izdales materiālu vai aicina skolēnus aplūkot iepriekšējās nodarbības darba lapas).
2. Iepazīstina ar nacionālo aizsargājamo dabas un kultūras pieminekļu sarakstiem, ūsi pastāstot, kā tie radušies un kā izveidoti.
3. Aicina nosaukt vietējos dabas un kultūras pieminekļus (pēc iespējas tuvākajā apkārtnē), kurus vajadzētu iekļaut sarakstā. Skolotājs rūpīgi pieraksta visus nosauktos objektus uz tāfeles vai lielas lapas.
4. Sadala skolēnus nelielās darba grupās un aicina izvēlēties objektu, kuru šī grupa nominēs.
5. Izdala darba lapas - vadlīnijas un veidlapas - un lūdz skolēnus ar tām iepazīties.
6. Uzzod grupām līdz nākamajai stundai savākt informāciju, kas nepieciešama, lai aizpildītu veidlapu atbilstoši vadlīnijām. Skolotājs rosina meklēt informāciju uzzījas materiālos, kā arī apmeklēt objektu: pārrunāt ar cilvēkiem, kas tur strādā vai dzīvo, fotografēt, zīmēt, izveidot topogrāfisku karti pēc mēroga vai veikt citas aktivitātes atbilstoši mācību mērķiem.
7. Nākamajā stundā lūdz skolēnus ūsi pastāstīt klasei par paveikto.
8. Aicina katru grupu izveidot savas nominācijas prezentāciju - var zīmēt plakātu, veidot ilustrētus aprakstus, datorprezentācijas u.c. (tikai vēlams, lai tie būtu viena veida darbi, jo tad tos būs vieglā apkopot un izveidot izstādi, grāmatu vai CD).
9. Skolēni būs pagodināti, ja skolotājs uz prezentāciju uzaicinās vietējos dabas un kultūras pieminekļu aizsardzības speciālistus.

Uzdevumi skolēniem:

1. Atcerieties, kādi ir kritēriji, atbilstoši kuriem dabas, kultūras un jauktā mantojuma objektus uzņem Pasaules mantojuma sarakstā!
2. Uzmanīgi skatieties un klausieties informāciju par nacionālā dabas un kultūras mantojuma aizsardzību.
3. Kādus objektus skolas tuvākajā apkārtnē vajadzētu iekļaut saglabājamo dabas un kultūras objektu sarakstā?
4. Grupā iepazīstieties ar nominācijas sagatavošanas vadlīnijām un veidlapām! Sadaliet pienākumus grupā, kā veiksiet izpēti. Sagatavojiet intervijas jautājumus! Sagatavojiet fotografējamo vai zīmējamo objektu sarakstu!
5. Veiciet objekta izpēti un, balstoties uz savāktajiem materiāliem, aizpildiet veidlapas!
6. Ūsi pastāstīt klasesbiedriem par paveikto darbu un iegūtajiem rezultātiem!
7. Sagatavojiet sava objekta nominācijas prezentāciju (plakātu, ilustrētu aprakstu, datorprezentāciju u.c.).
8. Prezentējiet savu darbu un piedalieties citu nomināciju prezentāciju apspriešanā!

Darba lapa

Vadlīnijas skolēniem nominācijas sagatavošanai

Jūsu valsts ir izlēmusi izveidot nacionālā kultūras un dabas mantojuma objektu sarakstu, un jūsu klasei ir uzdots sagatavot viena vietējā vai nacionālā objekta nomināciju iekļaušanai šajā sarakstā.

1. Nominācijas sagatavošanai izmantojiet pievienoto veidlapu!

2. Ievērojiet, ka:

Apraksta sadaļā vajadzētu iekļaut:

- objekta aprakstu un galveno īpašību un iezīmju uzskaitījumu (piemēram, dabas objektos - putnu, koku, dzīvnieku sugas),
- objekta vēsturi,
- kartes,
- fotogrāfijas (pievienot),
- ūsu sarakstu ar uzzīnas materiāliem, kurā iekļauti galvenie informācijas avoti par šo objektu.

Pamatojumā, kāpēc šis objekts jāiekļauj nacionālā kultūras un dabas mantojuma sarakstā, jābūt:

- iemesliem, kāpēc šo objektu uzskata par nacionāli nozīmīgu. Ja jūsu valstī ir noteikti kritēriji, pēc kuriem tiek izvērtēta objekta nacionālā nozīmība, tad izmantojiet tos.

Sadaļā par **Šī objekta saglabāšanu** jānorāda:

- kas atbild par šī objekta aprūpi. Vai vietējie iedzīvotāji paši aizsargā šo objektu, vai ir iesaistītas lokālās, reģionālās vai nacionālās organizācijas? Vai cilvēki, kas gādā par šo objektu, spēj to saglabāt? Vai viņiem pietiek naudas un zināšanu? Vai pastāv kāds likums, kas šo objektu aizsargā?

Sadaļā par **salīdzinājumu ar citiem līdzīgiem objektiem** jāiekļauj:

- informācija par citiem līdzīgiem objektiem jūsu valstī un reģionā, objekta pašreizējās saglabāšanas situācijas novērtējums, salīdzinājums ar citiem līdzīgiem objektiem jūsu valstī.

3. Noskaidrojiet, vai objektam draud stāvokļa pasliktināšanās, ka to nav iespējams glābt? Piemēram, attiecībā uz dabas objektu - pavaicājet, vai tajā kādām augu vai dzīvnieku sugām nedraud izzušanas briesmas.

Veidlapa

Valsts, kurā atrodas objekts:

Informācijas sagatavotāju vārdi:

Datums

Objekta nosaukums:

Objekta ģeogrāfiskās koordinātas:

Objekta apraksts:

Pamatojums iekļaušanai nacionālā kultūras un dabas mantojuma objektu sarakstā:

Atbilstība kritērijiem:

Objekta aizsardzība:

Salīdzinājums ar citiem šādiem objektiem:

Pasaules mantojuma komiteja un UNESCO Pasaules mantojuma centrs

Pasaules mantojuma komiteja darbā.
© R. Milne

Lēmumu par to, kurus objektus vajadzētu iekļaut **Pasaules mantojuma sarakstā**, pieņem **Pasaules mantojuma komiteja**.

Pasaules mantojuma komiteja sapulcējas reizi gadā, un tai ir četri svarīgi uzdevumi:

- Definēt pasaules mantojumu, izvēloties kultūras un dabas objektus iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā. Šos uzdevumus Komitejai palīdz veikt ICOMOS un IUCN, kas rūpīgi izskata katras daībvalsts iesniegtās nominācijas un sagatavo novērtējuma ziņojumu par katru nominēto objektu. Komiteju konsultē arī **Starptautiskais kultūras vērtību saglabāšanas un restaurācijas pētniecības centrs (ICCROM)** (piemēram, jautājumos par mācībām mantojuma jomā un kultūras saglabāšanas paņēmieniem).
- Izskatīt ziņojumus par pasaules mantojuma objektu aizsardzības statusu un lūgt daībvalstīm veikt īpašus saglabāšanas pasākumus, ja objektiem netiek nodrošināta vajadzīgā aizsardzība un menedžments.
- Izlemt, vai apdraudētos objektus iekļaut **Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstā** pēc konsultācijām ar attiecīgo daībvalsti.
- Administrēt **Pasaules mantojuma fondu** un noteikt, kāda tehniskā un finansiālā palīdzība jāpiešķir valstīm, kas ir līgušas palīdzību, lai nodrošinātu sava mantojuma aizsardzību.

Sekretariātu Konvencijas ieviešanai nodrošina UNESCO. Tā nosaukums ir **UNESCO Pasaules mantojuma centrs**. Centrs palīdz daībvalstīm Konvencijas ieviešanas ikdienas darbā un iesniedz priekšlikumus Pasaules mantojuma komitejai, kā arī izpilda tās lēmumus.

■ 10. nodarbība

NACIONĀLĀ MANTOJUMA KOMITEJAS SĒDE

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs patstāvīgi izpētījuši un izpratuši, kā notiek lēmuma pieņemšana, nominējot mantojuma objektus.

Lomu spēle
(simulācija)

Darbs klasē

2 x 40 minūtes

Dzimtā valoda, svešvalodas,
sociālās zinības,
kultūras vēsture, vēsture,
ģeogrāfija, politika un tiesības

Skolēnu sagatavotās
nomināciju
prezentācijas,
nominēšanas veidlapas

Skolotāja darbība:

1. Izskaidro, ka skolēni veiks Nacionālā mantojuma komitejas sēdes simulāciju - noteiktajā kārtībā izlems, kādus objektus iekļaut sarakstā un kādus ne.
2. Sadala un izskaidro skolēniem pienākumus:
 - a) komitejas priekšsēdētājs,
 - b) divi priekšsēdētāja vietnieki,
 - c) protokolists,
 - d) četras vai piecas ekspertu grupas ar trīs četriem dalībniekiem katrā.
3. Konsultē, atbalsta un palīdz skolēniem sagatavot simulāciju.
4. Pēc sēdes kopā ar skolēniem apspriež sēdes norisi un pieņemtos lēmumus.

Uzdevumi skolēniem:

1. Iepazīstieties ar savām lomām un pienākumiem:
 - a) komitejas priekšsēdētājs - piedalās sēdes darba kārtības sagatavošanā un vada sēdi, diskusiju un balsošanu, kopā ar vietniekiem formulē lēmumus,
 - b) divi priekšsēdētāja vietnieki - piedalās sēdes darba kārtības sagatavošanā un palīdz vadīt sēdi, diskusijas un balsošanu, kopā ar priekšsēdētāju formulē lēmumus,
 - c) protokolists - piedalās sēdes darba kārtības sagatavošanā, pieraksta nominējamos objektus, būtiskākos ekspertu un diskusiju argumentus, protokolē lēmumus,
 - d) četras vai piecas ekspertu grupas ar trīs četriem dalībniekiem katrā - katra ekspertu grupa sagatavo slēdzienu par viena objekta iekļaušanu sarakstā. Sagatavojot slēdzienu, eksperti balstās uz aizpildītajām nominēšanas veidlapām un sagatavotajām prezentācijām 9. nodarbība. Eksperti cenšas atrast atbildes uz jautājumiem:
 - Vai šis ir lokālas, reģionālas, nacionālas vai starptautiskas nozīmes objekts?
 - Vai objekts ir pietiekami labi saglabājies?
 - Vai šim objektam ir nodrošināta pietiekama aizsardzība likumos?
 - Vai ir izstrādāti atbilstoši objekta menedžmenta un aizsardzības plāni?
 - Vai ir uzklausīts vietējo iedzīvotāju viedoklis par to, vai viņi piekrīt šī objekta nominācijai?

Eksperti iepazīstina ar slēdzienu komiteju, piedalās diskusijā un balsošanā.

2. Veiciet lomu spēli atbilstoši sagatavotajām lomām un komitejas sēdes kārtībai!
3. Kopā ar skolotāju pārrunājet sēdes norisi un pieņemtos lēmumus!

■ 11. nodarbība

SANTAKRUSAS DE MOMPOKSAS VĒSTURISKAIS CENTRS KOLUMBIJĀ

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs guvuši priekšstatu par to, kas jāveic, lai kādu objektu pēc nominēšanas iekļautu Pasaules mantojuma sarakstā.

Diskusija

Darbs klasē

40 minūtes

Kultūras vēsture,
vēsture, ģeogrāfija,
sociālās zinības,
politika un tiesības

Pasaules mantojuma
karte,
Fotogrāfijas,
īsie apraksti

Skolotāja darbība:

1. Iepazīstina skolēnus ar izdales materiāla informāciju (skolotājs to var pastāstīt, papildinot ar demonstrācijām, var lūgt skolēnus izlasīt un iepazīties).
2. Lūdz skolēnus pārdomāt:
 - a) kādi bija nozīmīgākie argumenti, kāpēc Santakrusas de Mompoksas vēsturisko centru iekļāva sarakstā,
 - b) kādas bija svarīgākās darbības, lai panāktu šī objekta iekļaušanu Pasaules mantojuma sarakstā,
 - c) kā vajadzētu rīkoties, lai vēl kādu Latvijas mantojuma objektu iekļautu sarakstā.
3. Aicina skolēnus pēc kārtas izteikties par katru jautājumu (var izmantot jebkuru diskusijas formu: plenēra, piramidālo u.c.).
4. Diskusijas noslēgumā skolotājs kopā ar skolēniem izvērtē diskusijas norisi, skolēnu paustos viedokļus un secinājumus.

Uzdevumi skolēniem:

1. Iepazīstieties ar informāciju izdales materiālā!
2. Pārdomājet atbildes uz jautājumiem:
 - a) kādi bija nozīmīgākie argumenti, kāpēc Santakrusas de Mompoksas vēsturisko centru iekļāva sarakstā,
 - b) kādas bija svarīgākās darbības, lai panāktu šī objekta iekļaušanu Pasaules mantojuma sarakstā,
 - c) kā vajadzētu rīkoties, lai vēl kādu Latvijas mantojuma objektu iekļautu sarakstā.
Centieties argumentēt atbildes! Formulējiet savus secinājumus!
3. Piedalieties diskusijā par minētajiem jautājumiem! Ievērojiet diskusiju noteikumus!
4. Izvērtējiet diskusijas norisi, klasesbiedru viedokļus un secinājumus!

Pamatojums Mompoksa iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā

Spānijas koloniālā perioda laikā Dienvidamerikā parādījās vairāki unikāli mākslinieciski sasniegumi. Mompoksa ir unikāla, jo šāds pilsētas veids nekur citur šajā reģionā nav atrodams.

Kultūras mantojuma kategorija (skat. Konvencijas 1. pantu): ēku grupa.

Vēsture

Mompoksu 1540. gadā dibinājis Huans de Santa Kruss, Kartahēnas gubernators, kura vārdā šī vieta nosaukta. Pilsēta izauga Magdalēnas upes krastā, un tai bija liela loģistiska un komerciāla nozīme: satiksme starp Kartahēnas ostu un iekšzemi virzījās pa upi, turklāt te saplūda arī sauszemes ceļi. Mompoksa attīstību labvēlīgi ietekmēja jaunas valdošās šķiras - kolonizatoru - parādīšanās, viņus bieži algoja koloniālais režīms un piešķīra tiem privilēģijas - tiesības uz zemes īpašumiem un tiesības likt indiāniem šajās zemēs strādāt burtiski kā vergiem. Indiāniem atņēma viņu zemes, bet viņus pašus sadzina mazos rezervātos. Šo apstākļu un arī skarbo klimatisko un ģeogrāfisko apstākļu dēļ bija grūti nodarboties ar lauksaimniecību, kā dēļ neveidojās stabils sociāli ekonomiskais pamats pilsētas attīstībai, un tā auga ļoti lēni. Tā arī likās pievilcīga tādiem iedzīvotājiem, kuri nodarbošanos ar kontrabandu uzskatīja par izdevīgu dzīves veidu. Par to izaugsmi, ko pilsēta piedzīvoja koloniālā perioda laikā, tai jāpateicas samērā nelielam skaitam pārtikušu pilsoņu, kuru bagātības avots bija lauksaimniecība un tirdzniecība. Daļa Mompoksā ieradās no Kartahēnas, vedot līdz amatniekus un daiļamatniekus, lai tie nodrošinātu viņiem nepieciešamo greznību. Garīdznieki un reliģisko ordeņu locekļi veidoja otru valdošās šķiras elementu.

Pārvaldība un aizsardzība

Juridiskais statuss: īpašumtiesības pieder gan indivīdiem un institūcijām, gan Romas Katoļu baznīcai un vietējās pašvaldības iestādēm. Vēsturiskais centrs ir pasludināts par nacionālo pieminekli, un kopš 1970. gada pilsētā ieviests municipālais celtniecības kodekss.

Pārvaldība: vēsturiskajam centram nav pārvaldības plāna. Tomēr stingrais celtniecības kodekss un pilsētas noteikumi šajā rajonā nodrošina efektīvu pārvaldību.

Santakrusas de Mompoksa
vēsturiskais centrs, Kolumbija.
© H. Van Hooff

Aizsardzība un autentiskums

Aizsardzība: pēdējo gadu laikā ir veikti lieli restaurācijas un konservācijas darbi. Kopumā vēsturiskais centrs ir labi saglabājies. Privātīpašnieki lepojas ar saviem īpašumiem, kurus uztur labā kārtībā arī bez valdības iejaukšanās.

Autentiskums: tā kā Mompoksa ir zaudējusi lielu daļu tās ekonomiskās nozīmības, kas tai piemita deviņpadsmitajā gadsimtā, tā nav izjutusi spiedienu pārbūvēt savu vēsturisko centru, kā tas ir noticis ar citām šādām Dienvidamerikas pilsētām. Ir saglabāts sākotnējais ielu plānojums un celtniecības materiāli. Gan formas, gan materiālu ziņā vēsturiskā centra autentiskuma līmenis ir augsts.

ICOMOS novērtējums

ICOMOS apmeklēja Mompoksu 1995. gada februārī un ieteica Pasaules mantojuma komitejai to iekļaut Pasaules mantojuma sarakstā saskaņā ar (iv) un (v) kultūras mantojuma kritēriju.

ICOMOS arī izstrādāja vairākas rekomendācijas Kolumbijas atbildīgajām iestādēm par turpmāko rīcību Mompoksas saglabāšanai. Šie ierosinājumi tika nosūtīti Pasaules mantojuma komitejai un skāra krāsu restaurāciju uz namu ārsienām, nesen izveidota tirgus laukuma un vēlāk celto ēku nojaukšanu, esošā tirgus laukuma ēkas pārveidošanu laivu stacijas un tūrisma informācijas centra vajadzībām, turpmāku darbu, lai nodrošinātu upes krastu tīribu, izvēlētos vienādu ielu klājuma sistēmu visam vēsturiskajam centram, izstrādātu sīku tūrisma plānu, kā arī no jauna noteiktu nominētā pasaules mantojuma objekta ziemeļu robežu.

Pirms Pasaules mantojuma komitejas biroja tikšanās 1995. gada jūlijā Kolumbijas atbildīgās iestādes apliecināja ICOMOS, ka šie norādījumi tiek ļemti vērā Mompoksas aizsardzībā.

Pasaules mantojuma komitejas biroja sanāksme 1995. gada jūlijā

ICOMOS informēja Biroju, ka ir saņemts Kolumbijas atbildīgo iestāžu plāns atbilstoši ICOMOS rekomendācijām mainīt nominētās zonas robežas. Birojs nolēma ieteikt Komitejai ierakstīt Santakrusas de Mompoksas vēsturisko centru Pasaules mantojuma sarakstā atbilstoši jau izvirzītajiem kritērijiem kultūras mantojumam.

Pasaules mantojuma komitejas tikšanās 1995. gada decembrī

Komiteja nolēma, ka Santakrusas de Mompoksas vēsturiskais centrs ir izcils Spānijas koloniālās apmetnes piemērs, kas izveidots nozīmīgas upes krastā un kam bijusi svarīga stratēģiska un komerciāla loma, un kas līdz mūsdienām

ir saglabājies pārsteidzoši neskartā veidā. Komiteja izlēma iekļaut Santakru-sas de Mompoksas vēsturisko centru Pasaules mantojuma sarakstā, pamato-joties uz (iv) un (v) kultūras mantojuma kritēriju.

Kolumbijas atbildīgās iestādes arī lūdza Pasaules mantojuma fondam 30 000 ASV dolāru, lai izpētītu tūrisma ietekmi uz šo objektu. Pasaules mantojuma komite-ja šo lūgumu apmierināja.

Īsa hronoloģija

1994. gads	Kolumbija iesniedz Mompoksas nomināciju UNESCO Pasaules mantojuma centram
1995. gada februāris	ICOMOS izvērtē kandidātu
1995. gada jūlijs	Pasaules mantojuma birojs izskata nomināciju
1995. gada decembris	Pasaules mantojuma komiteja iekļauj Mompoksu Pasaules mantojuma sarakstā, pamatojoties uz (iv) un (v) kultūras mantojuma kritēriju.
	Komiteja piešķir 30 000 ASV dolāru, lai izpētītu tūrisma ietekmi uz šo objektu.

Kopsavilkums

Dalībvalstis pēc pagaidu saraksta izveidošanas nominē objektus iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā, nosūtot aizpildīto nomi-nācijas veidlapu UNESCO Pasaules mantojuma centram. ICOMOS un/vai IUCN izvērtē nomināciju un izstrādā rekomendā-cijas. Pasaules mantojuma komiteja pieņem galīgo lēmumu, kurus objektus iekļaut sarakstā. Izlemjot, kuri objekti būtu jāiekļauj Pa-saules mantojuma sarakstā, tiek piemēroti ļoti stingri kritēriji. Tur-klāt arī šiem objektiem jābūt nodrošinātai labai aizsardzībai, kā arī kultūras objektiem jāiztur autentiskuma, bet dabas objektiem - ne-skartības pārbaude.

Pasaules mantojuma aizsardzības uzraudzība

Pasaules mantojuma aizsardzība ir nepārtraukts process. Konvencijas dalībvalstis, kā arī IUCN un ICOMOS regulāri ziņo Pasaules mantojuma komitejai par pasaules mantojuma objektu aizsardzību, veiktajiem pasākumiem to aizsardzībai, kā arī centieniem veicināt sabiedrības izpratni par kultūras un dabas mantojuma vērtību un tā saglabāšanu.

Praksē dalībvalstis šo atbildību uztver ļoti nopietni. Ja kāda valsts nepilda no Konvencijas izrietošos pienākumus un Pasaules mantojuma sarakstā iekļautais objekts tiek nopietni apdraudēts, pastāv risks, ka šādu objektu varētu svītrot no Pasaules mantojuma saraksta. Tātad Konvencijā ir skaidri noteiktas sankcijas. Līdz šim vēl neviens objekts no saraksta nav svītrots.

Kad UNESCO tiek brīdināta par iespējamu pasaules mantojuma objekta apdraudētību un šis brīdinājums ir pamatots un drauds - pietiekami nopietns, šo objektu iekļauj Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstā. Šī saraksta mērķis ir pievērst pasaules uzmanību dabas vai cilvēka radītiem apstākļiem, kas apdraud tās objekta iezīmes, kas bijušas iemesls tā iekļaušanai sarakstā. Sarakstā iekļautajiem apdraudētajiem objektiem ir tiesības saņemt īpašu aizsardzību un neatliekamu palīdzību.

Tikai izņēmuma un steidzamos gadījumos (Dubrovnika 1991. gadā), piemēram, sākoties karam, Pasaules mantojuma komiteja kādu objektu iekļauj apdraudētā mantojuma sarakstā, nesaņēmusi attiecīgās dalībvalsts oficiālu lūgumu.

73

▲ Apdraudētā pasaules mantojuma saraksts

Kādu objektu Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstā iekļauj, lai pievērstu tam pasaules uzmanību un veiktu neatliekamos objekta aizsardzības pasākumus, ja tiek apdraudētas tās vērtības, kuru dēļ objekts sākotnēji tika iekļauts Pasaules mantojuma sarakstā.

Virungas Nacionālais parks,
Kongo Demokrātiskā Republika.
© UNESCO/INCAFO/
G. Grande

Apdraudētā pasaules mantojuma saraksts

Pasaules mantojuma komiteja, pamatojoties uz Konvencijas 11. panta 4. punktu, iekļāvusi Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstā 34 objektus. Šie ir 2005. gada decembra dati.

Afganistāna	Bamijanas ieļejas kultūrainava un arheoloģiskās drupas Džamas minarets un arheoloģiskās drupas
Alžīrija	Tipasa
Amerikas Savienotās Valstis	Evergleidsas Nacionālais parks
Azerbaidžāna	Baku nocietinātā vecpilsēta ar Širvanšaha pili un Jaunavas torni
Benina	Abomejas karaliskās pilis
Centralāfrikas Republika	Manovo-Goundas Sentflorisas Nacionālais parks
Čīle	Humberstouna un Santaloras salpetra rūpnīca
Ēģipte	Abū Mena
Etiopija	Simenas Nacionālais parks
Filipīnas	Filipīnu Kordiljēru Rīsa terases
Gvineja	Nimbas kalna stingrā lieguma Dabas rezervāts
Hondurasa	Rioplatāno Biosfēras rezervāts
Indija	Hampi pieminekļu grupa Manasas Savvaļas dzīvnieku rezervāts
Irānas Islāma Republika	Bama un tās kultūrainava
Irāka	Ašūra (Kalatšerkata)
Jemena	Zabidas vēsturiskā pilsēta
Jeruzaleme	Jeruzalemes vecpilsēta un tās mūri
Kotdivuāra	Komo Nacionālais parks Nimbas kalna stingrā lieguma Dabas rezervāts
Kongo Demokrātiskā Republika	Garambas Nacionālais parks Kahuzi-Biegas Nacionālais parks Okapi Savvaļas dzīvnieku rezervāts Salongas Nacionālais parks Timbuktu
Nepāla	Katmandu ieļeja
Nigēra	Aīras un Tenerē Dabas rezervāti
Pakistāna	Lahoras forts un Šalamaras dārzi
Peru	Čančanas arheoloģiskā zona
Senegāla	Džudža Nacionālais putnu rezervāts
Tanzānijas Apvienotā Republika	Kilvas drupas un Songomnaras drupas
Tunisija	Iškeulas Nacionālais parks
Vācija	Ķelnes katedrāle
Venecuēla	Koro un tās osta

Amerikas Savienoto Valstu Jeloustona ir labs piemērs tam, kā objekta iekļaušana Apdraudētā pasaules mantojuma objektu sarakstā palīdzēja koncentrēt nacionālo un starptautisko interesi par parka aizsargāšanu laikā, kad Jeloustona aizvien vairāk tika apdraudēta (draudi bija, piemēram, tūrisms un plāni netālu no parka ierīkot raktuves).

■ 12. nodarbība

JELOUSTONA, AMERIKAS SAVIENOTĀS VALSTIS

Sasniedzamais rezultāts: skolēniem veidosies priekšstats, kā un kāpēc kāds Pasaules mantojuma saraksta objekts tiek iekļauts Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstā.

Darbnīca

Darbs klasē

40 minūtes

Ģeogrāfija,
bioloģija,
dabaszinības

Pasaules mantojuma karte,
Fotogrāfijas,
Īsie apraksti

Skolotāja darbība:

1. Lūdz skolēnus atrast Pasaules mantojuma kartē, īsajos aprakstos un fotogrāfijās informāciju par Jeloustonas Nacionālo parku.
2. Sadala skolēnus pāros vai nelielās grupās un izsniedz izdales materiālu.
3. Lūdz skolēnus grupās noskaidrot, kā objekta iekļaušana Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstā palīdzēja koncentrēt nacionālo un starptautisko interesi par parka aizsargāšanu laikā, kad Jeloustona tika aizvien vairāk apdraudēta.
4. Aicina grupu pārstāvju iepazīstināt klasesbiedrus ar saviem secinājumiem un papildināt klasesbiedru teikto ar saviem komentāriem un viedokļiem.

Uzdevumi skolēniem:

1. Atrodiet Pasaules mantojuma kartē, īsajos aprakstos un fotogrāfijās informāciju par Jeloustonas Nacionālo parku!
2. Iepazīstieties ar informāciju par Jeloustonas parka iekļaušanu Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstā.
3. Noskaidrojet:
 - a) kāpēc Jelostonu vajadzēja atzīt par apdraudētu pasaules mantojuma objektu?
 - b) kā tika panākta Jeloustonas atzīšana par apdraudētu pasaules mantojuma objektu?
 - c) kā iekļaušana Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstā palīdzēja atrisināt Jeloustonas saglabāšanu?
4. Izstāstiet klasesbiedriem savu viedokli par minētajiem jautājumiem! Papildiniet klasesbiedru teikto! Uzdodiet jautājumus! Ievērojiet diskusiju noteikumus!

Jeloustona briesmās: Jeloustona,
Amerikas Savienotās Valstis.
© UNESCO/M. Spier-Donati

76

Jeloustonas
Amerikas
Savienotās
Valstis.
© UNESCO

Hronoloģija

1973. gads	Amerikas Savienotās Valstis kļūst par pirmo valsti, kas ratificē Pasaules mantojuma konvenciju
1978. gads	Jeloustonas - pirmsais nacionālais parks pasaulē - bija viens no pirmajiem divpadsmit objektiem, kurus izraudzījās iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā
1995. gads	Pasaules mantojuma komiteja nolej iekļaut šo objektu Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstā

Jeloustonas kā pasaules mantojuma vērtība

Jeloustonas aptver plašu Vaiomingas štata ziemeļrietumu stūra daļu, kā arī līdzās piegulošās teritorijas Montānas un Aidaho štatā. Parku galvenokārt veido vulkāniska augstiene ar nelieliem nogulumiežu klinšu rajoniem. Tajā ir vairāki krāšņi kanjoni, ūdenskritumi un aizas. Vulkāniskās aktivitātes dēļ te ir arī vairāk nekā 10 000 geizeru un karstā ūdens avotu, bet ūdens pārbagātības dēļ te ir arī ļoti bagāta un daudzveidīga augu un dzīvnieku valsts.

Parka centrālā daļa ir lielākais vulkāniskais krāteris uz Zemes, tas ir simts reižu lielāks nekā Krakatau krāteris Indonēzijā. Vecākās klintis ir 2,7 miljardus gadu vecas, bet jaunākās vēl ir tikai veidošanās procesā. Šī krātera iekšienē ir divdesmit septiņi fosiliju meži.

Apdraudētās sugars

Parkā esošās ekosistēmas nodrošina ideālu vidi tādu apdraudēto sugu kā grizlīāču, pumu, plikgalvaino ērgļu un pat viena atlikušā vilku bara izdzīvošanai.

Draudi Jeloustonai

1995. gada februārī UNESCO Pasaules mantojuma centrs tika informēts par dažādiem faktoriem, kas apdraudēja parku, it īpaši - par ieceri tuvumā attīstīt raktuves, kā arī par atmežošanu, tūrisma ietekmi un politiku attiecībā uz savvaļas dzīvniekiem un augiem.

Pasaules mantojuma biroja 19. sesija 1995. gada jūlijā

Dalībvalsts (ASV) iesniedza Pasaules mantojuma biroja sanāksmei, kas notika 1995. gada jūlijā UNESCO Galvenajā mītnē, vēstuli, kurā pauða bažas par iespējamiem draudiem Jeloustonai, kā arī aicināja Pasaules mantojuma komitejas un IUCN pārstāvju uzņemties parka uzraudzības misiju. Amerikas Savienotās Valstis aicināja Pasaules mantojuma komiteju apsvērt iespēju iekļaut šo objektu Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstā.

Balsis, kas iebilda pret plāniem Jeloustonas tuvumā ierīkot raktuves

„Plāni ierīkot raktuves ir katastrofa, kas apdraud Amerikas parku sistēmas lielāko dārgumu.”

New York Times

„Lai cik lieli būtu iespējamie labumi no tā, tie nespēs kompensēt Jeloustonai nodaritos neatgriezeniskos zaudējumus.”

Bils Klintons, Amerikas Savienoto Valstu prezidents

„Amerikāņu kā šīs ļoti ipašās vietas aizgādņu pienākums ir to saglabāt ne tikai mūsu valsts, bet visas pasaules pilsoņiem, un ne tikai šai paaudzei, bet arī nākamajām.”

Nacionālo parku un aizsardzības asociācija 1995. gada septembrī

Kopējā uzraudzības misija 1995. gada septembrī

Kopējā uzraudzības misija notika 1995. gada septembrī. Šīs misijas laikā tika organizētas publiskas diskusijas, kā arī prezentēti vairāki rūpniecības nozares, valdības un apkārtējās vides aizsardzības grupu ziņojumi.

Pasaules mantojuma komitejas 19. sesija 1995. gada decembrī

1995. gada decembrī daļībvalsts un IUCN ziņoja Pasaules mantojuma komitejas sanāksmei par saviem secinājumiem. Vērienīgais raktuvju ierīkošanas projekts, ūdens piesārņošana cauruļu plīsumu un atkritumu izgāšanas dēļ, celju celtniecība un tūrisma spiediens, konkrētu dzīvnieku sugu populācijas sarukums, to skaitā retas foreļu sugaras, bruceložes infekcijas izplatīšanās bizonu populācijas vidū - tas viss ilustrēja to, cik nopietni šis objekts ir apdraudēts.

Pēc garām diskusijām un pamatojoties gan uz reālo, gan iespējamo risku Pasaules mantojuma komiteja nolēma iekļaut Jeloustonu Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstā.

Amerikas Savienoto Valstu prezidenta paziņojums 1996. gada septembrī

Prezidents publiski paziņoja, ka centīsies rast apmierinošu raktuvju problēmas risinājumu.

Pasaules mantojuma komitejas 20. sesija 1996. gada decembrī

Amerikas Savienoto Valstu delegāts ziņoja par būtisku progresu, kas sasniegts Jeloustonas aizsardzībā.

Turpmākā rīcība

Lai nodrošinātu šī pasaules mantojuma objekta aizsardzību, Komiteja ir pieprasījusi biežus ziņojumus par ietekmes uz vidi pētījumiem un veiktajiem aizsardzības pasākumiem. Šādi Pasaules mantojuma komiteja rūpīgi uzrauga situāciju objektā. Nākotnē, ja Komiteju apmierinās Jeloustonas aizsardzībā sasniegtais progress, tā var nolemt svītrot šo objektu no Apdraudētā pasaules mantojuma saraksta. Kad Jeloustonu iekļāva Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstā, gan amerikāņi, gan valsts prezidents un arī starptautiskā sabiedrība koncentrēja centienus saglabāt šo izcilo nacionālo parku.

■ 13. nodarbība RADIO RAIDĪJUMS PAR PASAULES MANTOJUMU

Sasniedzamais rezultāts: skolēnos veidosies personiska attieksme pret pasaules mantojuma aizsardzību un attīstīties komunikācijas prasmes.

Darbnīca

Darbs klasē

2 x 40 minūtes
un laiks
patstāvīgajiem
pētījumiem

Dzimtā valoda,
svešvalodas,
sociālās zinības

Pasaules mantojuma karte,
īsie apraksti, dažādi informācijas
avoti par pasaules mantojuma
objektiem

Skolotāja darbība:

1. Lūdz skolēnus sadalīties nelielās domubiedru grupās.
2. Izskaidro skolēniem uzdevumu: katrai grupai jāizveido radio raidījums, kurš veltīts pasaules mantojuma aizsardzībai.
3. Iepazīstina skolēnus ar raidījuma shēmu un rosina izveidot sava raidījuma plānu, sadalīt uzdevumus un atbildības, kā arī sagatavot kopīgi interviju jautājumus.
4. Lūdz skolēnus rūpīgi sagatavot savas radio pārraides, lai tās būtu interesantas un arī saturīgas.
5. Nākamajā stundā lūdz skolēnus prezentēt savas radio pārraides. Skolotājs var organizēt labāko raidījumu vai veiksmīgāko raidījumu fragmentu ierakstus. Tos var piedāvāt skolas vai reģionālai raidstacijai.

Uzdevumi skolēniem:

1. Izveidojiet pasaules mantojuma aizsardzībai veltītu radio raidījumu!
2. Izvēlieties pasaules mantojuma objektu vai objektu, kam būs veltīts raidījums! Pamatojiet šo objektu izvēli, kāpēc cilvēkiem vajadzētu par to/tem uzzināt?
3. Iepazīstieties ar raidījuma shēmu - raidījumā noteikti jāiekļauj:
 - Skolēnu diskusija par kāda objekta iekļaušanu Pasaules mantojuma sarakstā un argumenti par vai pret iekļaušanu;
 - Kāda Pasaules mantojuma sarakstā iekļauta objekta svarīguma, atrašanās vietas un skaituma apraksts;
4. Izveidojiet raidījuma plānu!
5. Sadaliet pienākumus un atbildības, sarunājiet visu precīzi par katra grupas dalībnieka uzdevumiem un veicamo darbu!
6. Sagatavojet patstāvīgi savu raidījuma daļu! Grupā apspriediet, uzlabojiet un kopīgi izveidojiet sava radioraidījuma galīgo versiju!
7. Iepazīstiniet klasesbiedrus ar savu radio raidījumu, kurš veltīts pasaules mantojuma aizsardzībai!

▲ Pasaules mantojuma fonds

Viens no lielākajiem Konvencijas sasniegumiem ir iespēja pasaules mantojuma aizsardzības projektiem piešķirt **Pasaules mantojuma fonda** starptautisku paīdzību.

Pasaules mantojuma fonds tiek izmantots dažāda veida paīdzībai un tehniskai sadarbībai, ieskaitot ekspertu pētījumus, lai noteiktu vai novērstu stāvokļa pasliktināšanās iemeslus vai izstrādātu aizsardzības pasākumu plānus, mācītu vietējiem speciālistiem konservācijas un restaurācijas parņemienus, nodrošinātu kāda dabas parka aizsardzībai vai pieminekļa atjaunošanai nepieciešamo aprīkojumu. Fonds atbalsta arī atsevišķu valstu centienus izveidot kultūras un dabas mantojuma pagaidu sarakstus un nominēt objektus iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā. Atkarībā no nepieciešamās paīdzības veida un apjoma Komiteja vai priekšsēdētājs uz pieprasījuma pamata var piešķirt paīdzību jebkurai daībvalstij.

Par prioritāriem uzskata aizsardzības pasākumus neatliekamos gadījumos un Apdraudētā pasaules mantojuma objektu sarakstā iekļauto objektu aizsardzību.

Pasaules mantojuma fonds izveidots 1972. gadā saskaņā ar **Pasaules mantojuma konvenciju** un lielāko daļu savu ienākumu saņem kā daībvalstu obligātās iemaksas - 1% no to UNESCO daības maksas, kā arī no bīvprātīgiem ziedojuumiem.

Citi ieņēmumu avoti ir pārvaldījumā uzticētie fondi, ko valstis ziedo konkrētiem mērķiem, kā arī no pasaules mantojumam veltīto izdevumu pārdošanas.

Ikgadējie ienākumi ir nedaudz mazāk par 3,5 miljoniem ASV dolāru. Salīdzinot ar to, cik liels ir veicamais uzdevums, šī summa ir pieticīga.

Pasaules mantojuma fonda resursi joprojām ir nepietiekami, lai nodrošinātu visus tos līgumus, ko saņem Pasaules mantojuma komiteja. Tomēr Fonds jau ir finansējis vairākus svarīgus projektus, kuru izmaksas bija vairāki miljoni dolāru, lai aizsargātu kultūras un dabas objektus Āfrikā, Āzijas Klusā okeāna reģionā, Arābu valstīs, Dienvidamerikā, Karību jūras reģionā un Eiropā.

Ja jūs vai jūsu skolēni vēlētos dot savu ieguldījumu pasaules mantojuma aizsardzībā, ziedojoj Pasaules mantojuma fondam, lūdzu, nosūtiet starptautisko naudas pārvedumu vai arī iemaksājiet naudu šādos bankas kontos.

Maksājumiem ASV dolāros:

UNESCO Account No 949-1-191558
JP MORGAN CHASE BANK
International Money Transfer Division
4 Metrotech Center, Brooklyn
NEW YORK
NY 11245, United States of America
SWIFT code: CHASUS 33-ABA No. 0210-0002-1

Maksājumiem eiro:

UNESCO A/C No. 30003-03301-
00037291909-97
SOCIETE GENERALE
Paris Seine Amont
10 rue Thenard
75005 PARIS, France
SWIFT code: SOGE FRPPAFS

■ 14. nodarbība

SABIEDRĪBAS UZSKATU IETEKMĒŠANA PASAULES MANTOJUMA SAGLABĀŠANAI

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs pārrunājuši, kā veidot sabiedrībā aktīvu atbalstu pasaules mantojuma saglabāšanai.

Diskusija

Darbs klasē

40 minūtes

Dzīmītā valoda, svešvalodas,
sociālās zinības,
politika un tiesības,
biznesa ekonomikas pamati

Pasaules
mantojuma
karte,
īsie apraksti

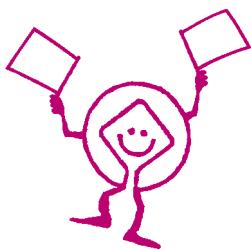
Skolotāja darbība:

1. Iepazīstina skolēnus ar Pasaules mantojuma fonda izveidošanas vēsturi, mērķiem un darbību.
2. Lūdz skolēnus izteikt savu viedokli par Pasaules mantojuma fonda mērķiem.
3. Aicina skolēnus pārdomāt, kāds varētu būt skolēnu ieguldījums, veicinot vietējās sabiedrības izpratni par vietējo, nacionālo un pasaules mantojumu.
4. Lūdz skolēnus izteikt savus ieteikumus. Rūpīgi pieraksta visus ieteikumus.
5. Organizē balsojumu par skolēnu izteiktajiem priekšlikumiem.
6. Aicina pārdomāt un apspriest vismaz viena priekšlikuma realizēšanas iespēju.

Uzdevumi skolēniem:

1. Pārdomājiet un izsakiet savu viedokli par Pasaules mantojuma fonda izveidošanas vēsturi, mērķiem un darbību.
2. Pārdomājiet, kāds varētu būt skolēnu ieguldījums, veicinot vietējās sabiedrības izpratni par vietējo, nacionālo un pasaules mantojumu!
3. Izsakiet savus priekšlikumus, kā varētu veicināt vietējās sabiedrības izpratni par vietējo, nacionālo un pasaules kultūras mantojumu!
4. Izsakiet savu viedokli, balsojot par to priekšlikumu, kuru, jūsuprāt, noteikti vajadzētu realizēt!
5. Individuāli, pa pāriem vai grupās izveidojiet izvēlētā priekšlikuma realizēšanas plānu:
 - a) kādas aktivitātes paredzamas,
 - b) ar kādām amatpersonām (sabiedriskām un valsts organizācijām) jāsadarbojas,
 - c) kādi sagatavošanas darbi jāveic,
 - d) kādi resursi nepieciešami un kā tos iegūt.
6. Iepazīstinet klasesbiedrus ar savu plānu! Pārrunājiet iespēju realizēt kādu no piedāvātajiem plāniem.

Standartu ietvaros: Pasaules mantojuma konvencija

Māksla (kultūrizglītojošā joma)

Izmantojiet fotogrāfijas un informāciju par pasaules mantojuma objektiem, pasniedzot vizuālo mākslu.

Izgatavojiet pasaules mantojuma objektu mēroga modeļus.

Apmeklējet pasaules mantojuma objektus un zīmējiet, gleznojiet vai fotografējiet tos.

Izmantojiet pasaules mantojuma objektus, mācot par arhitektūras stiliem.

Iestudējiet vēsturisku lugu.

Lasiet romānus vai stāstus, kuros pieminēts kāds pasaules mantojuma objekts.

Valoda (valodas joma)

Izlasiet informatīvos materiālus par citu valstu dabas un kultūras mantojumu.

Uzrakstiet rakstu par nepieciešamību aizsargāt pasaules mantojuma objektu.

Uzrakstiet rakstus par Konvenciju vai konkrētu pasaules mantojuma objektu savai klasei vai avīzei.

Intervējiet mantojuma objekta tuvumā dzīvojošus cilvēkus un noskaidrojiet, ko viņiem šis objekts nozīmē.

81

Cilvēks un sabiedrība (sociālo zinību joma)

Apmeklējet pasaules mantojuma objektus vai citus tuvumā esošos mantojuma objektus, kas ir saistīti ar noteiktiem vēstures periodiem.

Pētiet pasaules mantojuma objektu kā informācijas avotu par citām valstīm, pagātnē un tagadnē.

Uzziniet par attiecīgajiem pasaules mantojuma objektiem, pētot konkrētu periodu.

Izstādīet ar dažādu reliģiju un uzskatu sistēmu saistīto pasaules mantojuma objektu fotogrāfijas.

Sagatavojiet reklāmas kampaņu, lai veicinātu sabiedrības izpratni par pasaules mantojuma objektiem un to aizsardzību

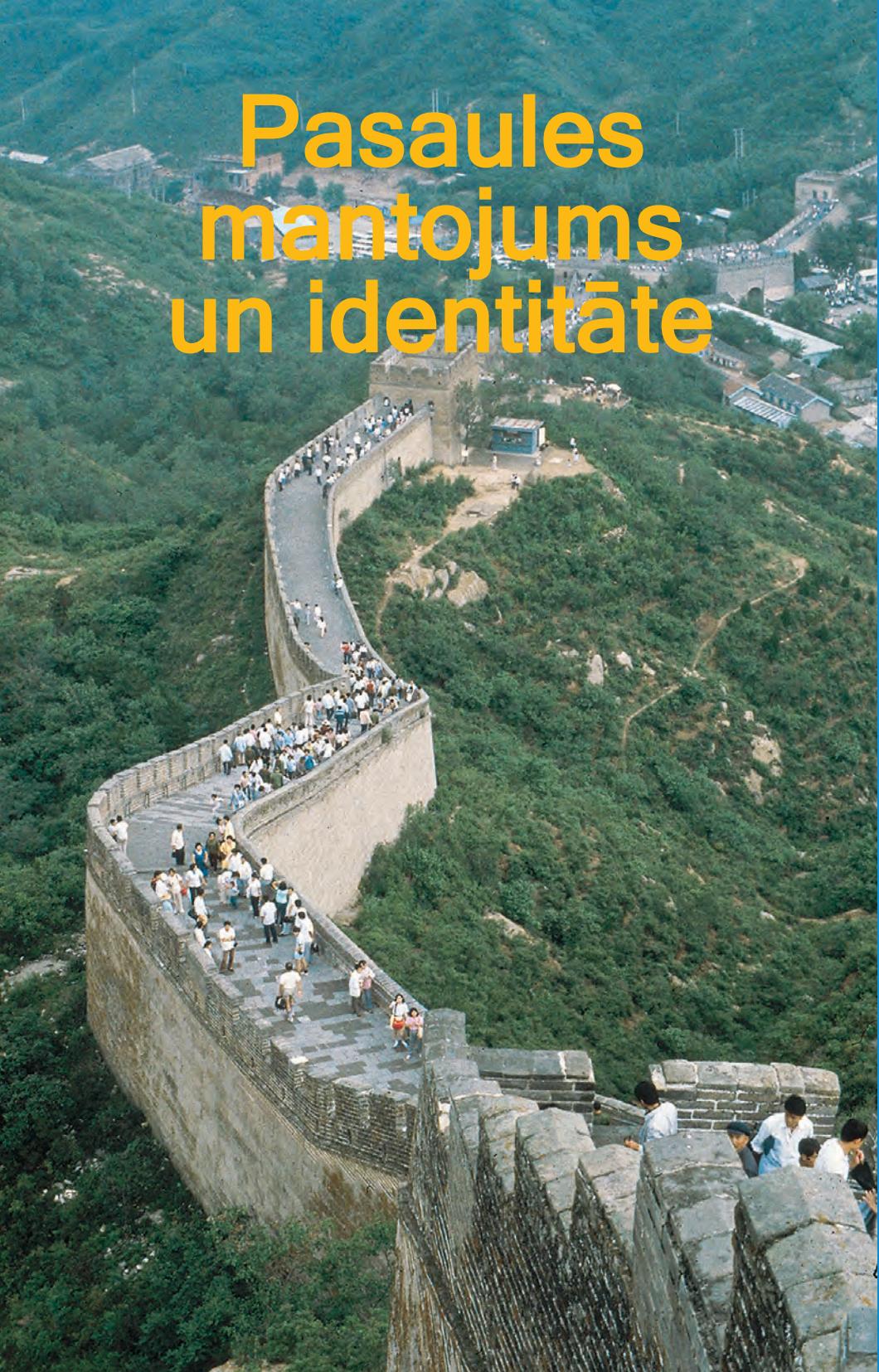
Tehnoloģiju un zinātņu pamati (matemātikas, dabaszinību un tehnisko zinību joma)

Veiciet pētījumu par pasaules mantojuma objekta fiziskajām iezīmēm (sugu skaits, ēku lielums) un ar grafikiem, sektoru diagrammām un statistikas datu tabulām prezentējiet šos rezultātus.

Apmeklējet UNESCO Pasaules mantojuma centra mājaslapu (<http://www.unesco.org/whc>) un Asociēto skolu projekta mājaslapu (<http://www.unesco.org.education/asp>) internetā.

Pasaules mantojums un identitāte

Lielais Ķīnas mūris. © UNESCO/Vorontzoff

„Es negribētu, ka mans nams būtu
no visām pusēm nocietināts un mana
nama logi - aizklāti. Es gribētu, lai visu
zemju kultūra pēc iespējas brīvāk ieplūstu
manā namā. Taču es arī neļaušu, ka kāds
pūtiens nogāž mani pašu no kājām.”

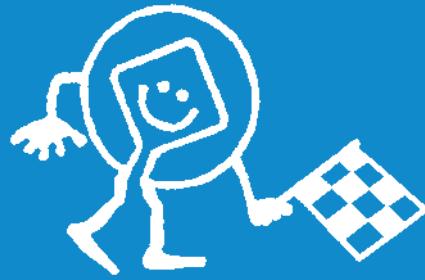
Mahatma Gandijs

Pasaules mantojums un identitāte

Mērķi	83
Izglītojošie	83
Attīstošie	83
Audzinošie	83
Pasaules mantojums: identitātes pamats	84
Identitāte: Kas es esmu? - Kas mēs esam?	84
15. nodarbība. Personvārdi kā identitātes nesēji	85
Identitāte mainīgajā pasaule	86
Pasaules mantojuma objekti un identitāte	86
16. nodarbība. Pasaules mantojuma objekti un identitāte	87
Darba lapa. Pasaules mantojuma objekti un identitāte	88
Kā Norvēģijas koks ir ietekmējis norvēgu kultūru	89
17. nodarbība. Celtniecības stili kā identitātes izpausmes	90
18. nodarbība. Pilsētas padomes sēde par pilsētas vēsturiskās daļas nākotni	91
19. nodarbība. Kultūras mijiedarbība	93
Identitāte un pamatiedzīvotāji	94
Lielzimbabves Nacionālais piemineklis, Zimbabve	95
Uluru un Kata-Tjutas Nacionālais parks, Austrālija	96
Standarta ietvaros: pasaules mantojums un identitāte	98

Mērķi

Izglītojošie

Pařidzēt skolēniem:

- Izprast, kā pasaules mantojuma kultūras un dabas objekti atspoguļo dažādas kultūras un ir tradicionālo vērtību glabātāji strauji mainīgajā pasaulē
- noskaidrot katras kultūras īpatnības un attīstīt priekšstatu par to, ka civilizāciju veido tikai visas kultūras kopā
- veidot priekšstatu par dabas un kultūras, kā arī dažādu kultūru savstarpēju mijiedarbību.

Attīstošie

Sekmēt, lai skolēni, praktiski darbojoties:

- attīstītu pētnieciskās prasmes, pamatīgāk pētot savu izcelsmi (arī ģimenes, novada, valsts)
- apgūtu, kā atklāti un demokrātiski apspriest problēmas
- mācītos uzņemties iniciatīvu, lai atbalstītu pasaules mantojuma aizsardzību.

85

Audzinošie

Radīt apstākļus, lai skolēni:

- apzinātos savu kultūru, savas valsts vēsturi un dabisko vidi
- akceptētu sabiedrībā vispārpieņemtās vērtības un izprastu šo vērtību avotus
- izjustu cieņu pret visām tautām un to kultūrām, tādējādi veicinot starptautisku sapratni un cieņu
- attīstītu kopīgu atbildības sajūtu par pasaules kultūras un dabas mantojumu.

Pasaules mantojums: identitātes pamats

Izpratne par pasaules mantojumu var palīdzēt mums dzīlāk apzināties savas saknes, kā arī mūsu kultūras un sociālo identitāti. Tuvāk iepazīstoties ar jebkuru no objektiem, kas iekļauts **Pasaules mantojuma sarakstā**, varam uzzināt vairāk par to tautu un civilizāciju, kas tos radījušas, uzskatiem, vērtībām un zināšanām (kultūras mantojums) vai arī tām tautām, ar kurām tās nonāca mijiedarbībā (dabas un jauktie objekti, kultūrainavas). Tas ietver arī iespēju kaut ko vairāk uzzināt par materiālo un nemateriālo mantojumu.

Kultūras un dabas objekti veido to vidi, no kurās cilvēki ir atkarīgi psiholoģiskā, reliģiskā, izglītības un ekonomikas ziņā. To iznīcināšana vai to stāvokļa pasliktināšanās var negatīvi ietekmēt mūsu identitātes, mūsu tautu un mūsu planētas izdzīvošanu. Mūsu pienākums ir saglabāt šos objektus nākamajām paaudzēm.

Pasaules mantojuma solijums, Pasaules mantojuma jauniešu forums, Bergena, Norvēģija

▲ Identitāte: Kas es esmu? - Kas mēs esam?

Identitāte

1. Sevišķums, savdabīgums.
 2. Pilnīga atbilstība; pilnīgs līdzīgums; pilnīga vienādība, tāpatība.
 3. Tas, pie kādām sociālajām grupām cilvēks apzinās sevi piederam.
- Oksfordas skaidrojošā vārdnīca*

Katrs no mums jau kopš dzimšanas atšķiras no citiem savas personiskās uzbūves ziņā, proti, pēc tiem ģenētiskajiem un fiziskajiem parametriem, ko saņemam mantojumā no saviem vecākiem un senčiem. Piemēram, pirkstu nospiedumi ir mūsu personiskās identitātes neizdzēšama daļa. Uzvārdu, ko mantojam, un vārdu, kas mums tiek dots, dzīves gaitā iespējams mainīt, taču arī tie ir būtiska mūsu personiskās identitātes daļa.

Tomēr identitāte nav tikai individuāla. Jautājums ‘kas es esmu?’ ir cieši saistīts ar jautājumu ‘kas mēs esam?’, un ‘mēs’ var būt, piemēram, etniskā grupa, nācija vai ticība, kam piederam. Kā grupas locekļi mēs ar

ciem grupai piederīgajiem esam saistīti galvenokārt caur valodu, uzskatiem, rituāliem, morāles kodeksu, paražām, ēdienu, apģērbu u.c.

Nacionālo identitāti parasti pauž tādi simboli kā valoda (-as), tautas tēri, karogs, ģerbonis vai valsts himna.

*Jaunieši tautas tēros Bergenās Pasaules mantojuma jauniešu forumā, Norvēģija.
© UNESCO*

■ 15. nodarbība

PERSONVĀRDI KĀ IDENTITĀTES NESĒJI

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs pārdomājuši jēdzienu ‘unikāls kultūras piemineklis’ un izpratuši, kā šis jēdziens attīstījies vēstures gaitā.

Izpētes projekts

Darbs klasē

2 x 40 minūtes un
laiks patstāvīga
pētījuma veikšanai

Dzimtā valoda,
svešvalodas, vēsture,
sociālās zinības

Skolotāja darbība:

1. Lūdz skolēnus izveidot vārdu sarakstu un aicina pastāstīt, ko viņi zina par savu vai klasesbiedru vārdu izcelsmi un nozīmi.
2. Lūdz skolēnus izveidot uzvārdu sarakstu un aicina pastāstīt, ko viņi zina par savu vai klasesbiedru uzvārdiem, to izcelsmi un nozīmi.
3. Uzdod skolēniem ar vecāku un radinieku palīdzību noskaidrot sava vārda un uzvārda nozīmi un izcelsmi un izveidot sava vārda un uzvārda vēstures aprakstu.
4. Nākamajā stundā skolotājs aicina skolēnus iepazīstināt klasesbiedrus ar saviem pētījumiem.
5. Lūdz skolēnus pārdomāt par kopīgo un atšķirīgo vārdu izvēlē, kā arī par to, kā vārdu izvēle ietekmē personību.
6. Stundas noslēgumā skolotājs var aicināt skolēnus apkopot savu pētījumu rezultātus un izveidot izstādi, avīzi vai grāmatu.

Uzdevumi skolēniem:

1. Izveidojiet vārdu sarakstu un pastāstiet, ko jūs zināt par savu vai klasesbiedru vārdu izcelsmi un nozīmi!
2. Izveidojiet vārdu sarakstu un pastāstiet, ko jūs zināt par savu vai klasesbiedru vārdu izcelsmi un nozīmi!
3. Ar vecāku un radinieku palīdzību noskaidrojiet sava vārda un uzvārda nozīmi un izcelsmi un izveidojiet sava vārda un uzvārda vēstures aprakstu! Centieties atrast atbildes uz šādiem jautājumiem: Kā izraudzīts Tavs vārds? Kā Tava ģimene ieguva savu uzvārdu? Ko Tu domā par savu vārdu, uzvārdu? Vai tas ir šajā reģionā bieži sastopams vārds/uzvārds? Vai šis vārds/uzvārds ir kaut kā saistīts ar šī reģiona kultūras vai dabas objektiem? Vai tas ir neparasts? Vai tas dots par godu kādam konkrētam cilvēkam, piemēram, vecvecākam vai citam radiniekam, vēsturiskai personai, kino varonim utt.? Vai vārds ietekmē cilvēka identitāti? Ja ietekmē, tad kā Tev šī ietekme izpaužas?
4. Pastāstiet klasesbiedriem, ko uzzinājāt par savu vārdu un uzvārdu!
5. Pārdomājiet un izsakiet savu viedokli par līdzīgo un atšķirīgo vārdu izvēlē un par atšķirību un līdzību cēlojiem! Kā vārdu izvēle var ietekmēt identitāti?
6. Izveidojiet savu darbu izstādi (izdodiet avīzi par jūsu klases skolēnu vārdiem un uzvārdiem! Izveidojiet grāmatu par jūsu klases skolēnu vārdiem un uzvārdiem)!

87

Identitāte mainīgajā pasaulē

Pasaule virzās tīk ātri, un vairums cilvēku steidzas uz divdesmit pirmo gadsimtu, aizmirstot par savu izcelsmi. Taču vajadzētu būt gluži otrādi. Mums ir jāizprot mūsu saknes, mūsu kultūra, jāpatur tās kā pamats. Mums ir jābūvē nākotne.

Skolēnu rekomendācijas, Pasaules mantojuma jauniešu forums, Pekina, Ķīna

Kopienas (etniskās grupas, nācijas), kurām piederam, laika gaitā mainās - mijiedarbībā ar apkārtējo vidi, citām kopienām un kultūrām. Kaut arī tā tas

ir bijis vienmēr, divdesmitajā gadsimtā zinātnes un tehnoloģiskās revolūcijas iespaidā pārmaiņu ritms un intensitāte ir ļoti mainījušies, it īpaši to ietekmējuši modernie transporta līdzekļi, telekomunikāciju un masu saziņas līdzekļi (informātika, telefons, telefakss, televīzija, internets, sakaru satelīti utt.), kā arī process, kas pazīstams kā globalizācija.

Globalizācija galvenokārt ir ekonomiska parādība, bet tai ir arī nozīmīgas sociālas un kultūras sekas. Viena no tām ir tendence, ka cilvēki visās pasaules malās, bet īpaši jauni cilvēki, dod priekšroku noteiktiem masveidā ražotiem produktiem, kurus reklamē visā pasaulei, ieskaitot popmūziku, filmas un televīzijas programmas, apģērbus vai ātro apkalpošanas restorānu produkciju.

Kultūras globalizācija ir pieminēta divos nozīmīgos UNESCO dokumentos:

...kultūra tiek nepārtraukti globalizēta, bet pagaidām tikai daļēji. Mēs nedrīkstam ignorēt nedz globalizācijas solijumus, nedz tās riskus, no kuriem nebūt ne maznozīmīgākais ir risks aizmirst katra atsevišķa cilvēka unikalitāti; katram individuam pašam ir jāizvēlas sava nākotne un pilnībā jārealizē sava potenciāls rūpīgi koptu tradīciju un savas kultūras ietvaros, kuras, ja vien mēs nebūsim piesardzīgi, modernās attīstības tendences var apdraudēt.

Mācīšanās: iekšējās bagātības. Starptautiskās komisijas par izglītību divdesmit pirmajā gadsimtā ziņojums, 17. lpp., Parīze, UNESCO izdevums, 1996.

Ir svarīgi, lai mūsdienu strauji mainīgajā pasaulei dzīvojošie individu un kopienas spētu piemēroties objektīvajām pārmaiņām, nenoliedzot savu tradīciju vērtīgos elementus.

Āfrikas garīgās vērtības, piemēram, tas, kā tās tiek glabātas tradicionālajā reliģijā, uzsver, cik svarīgas ir attiecības starp cilvēkiem un dabu, materiālo un nemateriālo, racionālo un intuitīvo, kā arī pagājušajām un pašreizējām paaudzēm. Visas šīs uzkrātās zināšanas un vērtības iespējams izmantot tādu modernu problēmu risināšanā kā apkārtejās vides glābšana un palīdz risināt domstarpības un konfliktus.

Mūsu radošā dažādība. Pasaules komijas par kulturu un attīstību ziņojums, 166. lpp., Parīze, UNESCO izdevums, 1996.

Sassi di Matera, Itālija.
© UNESCO/
M. Moldaveanu

Pasaules mantojuma objekti un identitāte

Daudzi cilvēki identificējas ar Pasaules mantojuma sarakstā iekļautajiem objektiem. Lielzimbabves drupas atgādina par Āfrikas pagātni pirmskoloniālajā periodā Zimbabvē; Krievijas Federācija bieži vien tiek identificēta ar Maskavas Kremlī un Sarkano laukumu; Itālija - ar Venēciju un tās lagūnu, kā arī Pizas torni un Florenci; Libāna - ar Bālbeku un Biblosu, Indija - ar Tadžmahalu Agrā, Gvatemala - ar seno Gvatemalu (Antigvu), Uzbekistāna - ar Buhāras vēsturisko centru, bet šie ir tikai daži piemēri.

■ 16. nodarbība

PASAULES MANTOJUMA OBJEKTI UN IDENTITĀTE

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs izpētijuši un noskaidrojuši, kā pasaules kultūras mantojuma objekti atspoguļo noteiktas kultūras identitāti.

Izpētes
projekts

Darbs klasē

2 x 40 minūtes
un laiks
patstāvīgiem
pētījumiem

Vēsture,
kultūras
vēsture

Pasaules mantojuma karte,
Īsie apraksti,
Fotogrāfijas

Skolotāja darbība:

- Uzsver, ka viena no kultūras definīcijām traktē kultūru kā veidu, kā sabiedrība pielāgojas dabiskajai videi, lai nodrošinātu iztiku un būtu drošībā. Tādējādi par galveno ikvienu kultūras raksturojošo pazīmi kļūst sabiedrības galvenais iztikas iegūšanas veids. Atbilstoši nodarbošanās veidam sabiedrība izkopj rituālus, organizē savu sabiedrību un rada materiālās kultūras vērtības.
- Aicina skolēnus nosaukt nodarbošanās veidus, kas kādreiz ir bijuši kādas sabiedrības galvenie iztikas gūšanas avoti. Skolotājs pieraksta visus uz tāfeles, ja skolēni kādu nespēj nosaukt, papildina sarakstu.
- Rosina skolēnus īsi un konkrēti pārrunāt katrai kultūrai raksturīgo dzīvesveidu un materiālo kultūru. Skolotājs pieraksta katras kultūras būtiskākās pazīmes uz tāfeles.
- Izdala darba lapas un aicina skolēnus, izmantojot Pasaules mantojuma karti un īsos aprakstus, aizpildīt tabulu - atrast katu kultūru raksturojošu pasaules kultūras un dabas mantojuma objektu.
- Pārrunā ar skolēniem darba rezultātus, veicot korekcijas un labojumus, ja tas nepieciešams.
- Sadala skolēnus astoņās grupās un katrai grupai uzzod izpētīt vienu pasaules mantojuma kultūras pieminekli un noskaidrot, kā šis kultūras piemineklis atspoguļo tās sabiedrības, kas to radījusi, identitāti.
- Nākamajā stundā skolotājs organizē skolēnu pētījumu prezentācijas. Ja pētījumi veikti noteiktā formā - skolotājs var lūgt izveidot izstādi, avīzi vai grāmatu.
- Rosina diskusiju par kultūras mantojuma objektiem kā katras kultūras identitātes atspoguļotājiem. Skolotājs izvēlas klasei atbilstošu diskusijas formu.

Uzdevumi skolēniem:

- Nosauciet nodarbošanās veidus, kas kādreiz ir bijuši kādas sabiedrības galvenie iztikas gūšanas avoti!
- Nosauciet būtiskākās pazīmes, kas raksturo katras kultūras dzīvesveidu un materiālo kultūru!
- Aizpildiet tabulu - atrodiet vismaz vienu katu kultūru raksturojošu pasaules kultūras un dabas mantojuma objektu un ierakstiet to atbilstošajā aīlītē!
- Salīdziniet un pārrunājet savu darba rezultātus ar klassesbiedriem!
- Kopā ar grupas biedriem izpētiet vienu pasaules mantojuma kultūras pieminekli un noskaidrojet, kā šis kultūras piemineklis atspoguļo sabiedrības, kas to radījusi, identitāti. Centies atrast atbildes uz jautājumiem: Kā strādāja šai kultūrai piederīgie cilvēki? Kādi bija vīriešu, sieviešu, bērnu u.c. darbi? Kā bija organizēta sabiedrība (ģimene, pārvalde u.c.)? Kādi reliģiskie priekšstatī, tradīcijas, ticējumi un rituāli bija nozīmīgi šai kultūrai? Kādi bija šīs sabiedrības priekšstatī par labo un skaisto?
- Iepazīstiniet klassesbiedrus ar savu pētījuma rezultātiem!
- Noskaidrojet diskusijā, vai pasaules kultūras mantojuma objekti ir savu radītāju identitātes atspoguļotāji?

Darba lapa

Izmantojot Pasaules mantojuma karti un ūs aprakstus, aizpildi tabulu - atrodi vismaz vienu katru kultūru raksturojošu pasaules kultūras un dabas mantojuma objektu un ieraksti to atbilstošajā ailiņtē!

	Antropo-ģenēze	Mednieku un augu vācēju kultūra	Lopkopju (klejotāju) kultūra	Zemkopju (vietsēžu) kultūra	Zvejnieku, jūrasbraucēju kultūra	Tirdzniecības (amatniecības) pilsētu kultūra	Industriālā kultūra	Post-industriālā kultūra
Āzija un Klusā okeāna reģions								
Arābu valstis								
Āfrika								
Eiropa un Ziemeļamerika								
Dienvidamerika un Karību jūras reģions								

Īpašie celtniecības stili kā identitātes izpausmes

Dažos Pasaules mantojuma sarakstā iekļautajos objektos ir sastopami tādi celtniecības stili, kas kalpo kā lieliska ilustrācija cilvēku un dabiskās vides mijiedarbībai. Viens šāds piemērs ir pasaules mantojuma objekts Brigenas apgabalā, Bergenā, Norvēģijā, kas atklāj, ka koks ir bijis izšķirošs norvēģu kultūras identitātes faktors.

Kā Norvēģijas koks ir ietekmējis norvēģu kultūru

Vai pastāv kāda mijiedarbība starp Norvēģijā lietojamiem celtniecības materiāliem un norvēģu kultūru?

Stefans Čudi-Madsens, kādreizējais Norvēģijas Kultūras mantojuma direktorāta ģenerāldirektors, raksta:

Pirmkārt.. pievērsīsimies kokam. Visierobežošākais faktors ir koka garums. Neviens no platlapu kokiem neizaug tik garš vai tik taisns, lai no tā varētu iegūt izturīgus kokmateriālus tipiskas, pamatīgas guļbūves uzbūvēšanai, kurā kopā sastiprināti horizontāli likti baļķi...

Brigena, Norvēģija.
© UNESCO/ D. Roger

91

Garākie zināmie kokmateriāli, kas izmantoti celtniecībā, rada zināmu priekšstātu par šī koka (priedes, kas ir Norvēģijā visbiežāk būvniecībā izmantotais koks) dimensijām: tā atrasta 1861. gadā, nojaucot Hofa baznīcu, un bija veselus 15 metrus gara. Tas bija absolūti maksimālais garums – parastām mājām tika izmantoti uz pusi īsāki koki.

Ne karaļi, ne augstmaņi nespēj pārspēt šīs dimensijas un proporcijas, ko beigu beigās nosaka pats koks. Visas mājas pakļaujas vieniem un tiem pašiem likumiem, kaut gan iespējamas zināmas atšķirības baļķu resnuma un rotājumu ziņā.

Varētu jautāt, vai šādi apstākļi nav veicinājuši sabiedrības demokratizēšanos. Šāda izmēra telpās ir kaut kas universāli cilvēcisks, kas rada sociālu un cilvēcisku harmoniju. Sienu baļķu horizontālās līnijas rada mierinošu, rāmu iespaidu un vienlaicīgi ir arī loti patīkami piezemētas. Arī kokmateriāliem ir būtiska loma: tie ir ne tikai loti labi izolācijas materiāli, bet tiem ir arī patīkami pieskarties.

Tradīcija izmantot celtniecībā kokmateriālus turpinās, arī mūsdienās aptuveni 80 procentu no visām jaunuzceltajām mājām ir no koka. Varbūt tiesi šajā ziņā mēs jūtamies vispārliecinātākie, kad runājam par to, kas Norvēģijas kultūras mantojumā ir īpašs un varbūt uzskatāmāks nekā citās kultūras izpausmēs – koks ar tā noteiktajiem ierobežojumiem un īpašībām noteikti ir ietekmējis attīstību.

Norvēģija: Kultūras mantojums. Pieminekļi un objekti, Universitetsforlaget.

■ 17. nodarbība

CELTNIECĪBAS STILI KĀ IDENTITĀTES IZPAUSMES

Sasniedzamais rezultāts: skolēni sāks pārdomāt un izprast savu identitāti, pētot materiālo mantojumu sev tuvākajā apkārtnē.

Izpētes projekts

Darbs klasē

2 x 40 minūtes

Dzimtā valoda,
svešvaloda, kultūras
vēsture, vēsture,
ģeogrāfija

Fotogrāfijas,
informācijas avoti par
vietējo materiālo kultūru
un celtniecību

Skolotāja darbība:

1. Aicina skolēnus nosaukt sava novada celtniecībai vai vispār materiālajai kultūrai raksturīgās pazīmes.
2. Sadala skolēnus nelielās grupās, izdala viņiem informācijas avotus un lūdz noskaidrot šādus jautājumus: Kādas ir novada celtņu, kultūras mantojuma pieminekļu vai nacionālo parku raksturīgākās pazīmes? Vai kāds no tiem ir iekļauts Pasaules mantojuma sarakstā? Vai pastāv kāda sakarība starp jūsu novada kultūru un celtniecības materiāliem, celtniecības modeļiem (ēku izvietojumu pilsētās, ciematos), dabas resursiem (piemēram, akmeņi no vietējām akmeņlauztuvēm, vietējā kokmateriāla izmantošana) un dabas ainavu (piemēram, pilsēta uzbūvēta ezera krastos)?
3. Lūdz skolēnus uzrakstīt argumentētu eseju (vai pārspriedumu) par tēmu: Vai jūsu novada māju celtniecībā atspoguļojas jūsu kultūras identitāte?

Uzdevumi skolēniem:

1. Nosauciet sava novada celtniecībai (materiālajai kultūrai) raksturīgās pazīmes!
2. Izmantojot informācijas avotus, noskaidrojiet atbildes uz šādiem jautājumiem: Kādas ir novada celtņu, kultūras mantojuma pieminekļu vai nacionālo parku raksturīgākās pazīmes? Vai kāds no tiem ir iekļauts Pasaules mantojuma sarakstā? Vai pastāv kāda sakarība starp jūsu novada kultūru un celtniecības materiāliem, celtniecības modeļiem (ēku izvietojumu pilsētās, ciematos), dabas resursiem (piemēram, akmeņi no vietējām akmeņlauztuvēm, vietējā kokmateriāla izmantošana) un ainavu (piemēram, pilsēta uzbūvēta ezera krastos)? Atrodiet un izrakstiet faktus, kas argumentē vai paskaidro atbildes!
3. Uzrakstiet argumentētu eseju (vai pārspriedumu) par tēmu: Vai jūsu novada māju celtniecībā atspoguļojas jūsu kultūras identitāte? Argumentiem izmantojiet atrasto informāciju un faktus!

Timbuktu, Mali.
© UNESCO/M. Kone

■ 18. nodarbība

PISĒTAS PADOMES SĒDE PAR PILSĒTAS VĒSTURISKĀS DAĻAS NĀKOTNI

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs izpratuši grūtības, ko rada pilsētas attīstības tendences un nepieciešamība saglabāt dabas un kultūras mantojumu.

Lomu spēle

Darbs klasē

2 x 40 minūtes

Sociālās zinības,
biznesa ekonomiskie pamati,
politika un tiesības, dabaszinības

Fotogrāfijas

Skolotāja darbība:

1. Iepazīstina skolēnus ar situācijas aprakstu.
2. Lūdz skolēnus ievēlēt priekšsēdētāju, divus vietniekus, kuriem vajadzēs izplānot sēdes darba kārtību un vadīt diskusijas, un divus protokolistus, kuriem būs jāpieraksta svarīgākās atziņas un jāsagatavo lēmuma projekts.
3. Sadala klasi piecās grupās:
 1. grupa - vietējās pašvaldības pārstāvji, kas šo plānu aizstāv.
 2. grupa - vietējās pašvaldības pārstāvji, kas ir pret šo plānu.
 3. grupa - pilsētas iedzīvotāji, kas dzīvo vecajā rajonā.
 4. grupa - eksperti (arhitekti, pilsētplānošanas speciālisti utt.).
 5. grupa - masu mediju pārstāvji.
4. Aicina katru grupu apspriesties, sadalīt lomas sīkāk, vienoties par viedokli un argumentiem, kurus izmantos diskusijā, un kā grupa sevi parādīs lomu spēlē. Grupu apspriežu laikā skolotājs konsultē un atbalsta skolēnus, pievērš uzmanību jautājumiem, par kuriem skolēni neiedomājas.
5. Aicina skolēnus sākt lomu spēli. Lomu spēles laikā ir uzmanīgs un gatavs novērst spēles laikā radušās grūtības.

Uzdevumi skolēniem:

1. Iepazīstieties ar situācijas aprakstu!
2. Ievēliet priekšsēdētāju, divus vietniekus, kuriem vajadzēs izplānot sēdes darba kārtību un vadīt diskusijas, un divus protokolistus, kuriem būs jāpieraksta svarīgākās atziņas un jāsagatavo lēmuma projekts! Izvirziet tos skolēnus, kuri ir spējīgi veikt šos pienākumus!
3. Sadalieties piecās grupās:
 1. grupa - vietējās pašvaldības pārstāvji, kas šo plānu aizstāv.
 2. grupa - vietējās pašvaldības pārstāvji, kas ir pret šo plānu.
 3. grupa - pilsētas iedzīvotāji, kas dzīvo vecajā rajonā.
 4. grupa - eksperti (arhitekti, pilsētplānošanas speciālisti utt.).
 5. grupa - masu mediju pārstāvji.
4. Apspriedieties grupā, sadaliet lomas sīkāk (piemēram, kurš būs arhitekts, kurš - mākslinieks, apzaļumošanas speciālists, kurš no iedzīvotājiem paudīs invalīdu, biznesmeņu vai mājsaimnieču viedokli u.c.). Vienojieties par viedokli, ko paudīsiet lomu spēles laikā, par replikām, ko katrs teiksiet, un argumentiem, kurus izmantosiet diskusijā.
5. Lomu spēles laikā esiet toleranti un pretimnākoši, tā ir tikai spēle. Centieties atrast konstruktīvus problēmu risinājumus!
6. Protokolisti, sagatavojiet lēmuma projektu sēdes beigās!
7. Sēdes vadītāji, organizējiet nobalsošanu par lēmuma projektiem sēdes nobeigumā!

Situācijas apraksts

Vietējā pašvaldība ir izstrādājusi attīstības plānu jūsu pilsētas centram. Pilsētas centrs ir vecs, un tajā atrodamas dažas no tradicionālajām celtnēm, kas ir saglabājušās jūsu reģionā. Tāpēc šīm celtnēm ir liela nozīme jūsu lokālās identitātes apziņā. Tomēr mājokļu standarts šajā pilsētas rajonā jau labu laiku atpaliek no modernizācijas procesiem. Tur nav iespējams pievilkт ūdensvadus un kanalizāciju. Ja attīstības plānu realizētu, pilsētas vecāko rajonu nojauktu un tā vietā uzbūvētu jaunus dzīvokļu namus. Daži no vietējās pašvaldības ir par šo attīstības plānu, citi vietējie politiķi ir skaidri pauduši savu nostāju pret to. Šodien visas ieinteresētās puses ir sapulcējušās uz diskusiju, lai izlemtu, vai šo plānu vajadzētu realizēt.

■ 19. nodarbība

KULTŪRU MIJEDARBĪBA

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs mēģinājuši izprast savu identitāti veidojošus faktorus un iepazīstināt ar tiem citus.

Izpētes projekts

Darbs klasē
un laiks
patstāvīgajiem
pētījumiem

2 x 40 minūtes

Svešvalodas,
informātikas
pamatī,
sociālās zinības

Internets

Skolotāja darbība:

1. Sadala skolēnus trīs grupās un aicina katru grupu veikt nelielu pētījumu un sagatavot materiālu vai datorprezentāciju par vienu no tēmām:
 - mūsu skola
 - mūsu klase
 - pasaules mantojuma objekti mūsu valstī.
2. Organizē iespēju skolēnu prezentāciju nosūtīt uz vairākām skolām ārzemēs tā, lai skolēni saņemtu atbildes.

Uzdevumi skolēniem:

1. Kopā ar grupas biedriem veiciet pētījumu par vienu no tēmām:
 - mūsu skola
 - mūsu klase
 - pasaules mantojuma objekti mūsu valstī.
2. Sadaliet grupā pienākumus un vienojieties par paveicamo darbu grafiku un atbildībām! Vienojieties jau laikus par materiāla noformējumu, nepieciešamajiem resursiem un veidu, kā jūs tos iegūsiet! Visus svarīgākos jautājumus par prezentāciju izlemiet balsojot!

95

Identitāte un pamatiedzīvotāji

Iepazīstot, kādas ir dažādu pamattautību attiecības ar savu **dabas** un **kultūras mantojumu**, iespējams labāk izprast, cik svarīga ir personiskā, grupas un nacionālā identitāte un kā to iespējams atklāt un uzturēt, piemēram, caur pasaules mantojuma aizsardzību.

Tālāk dotie piemēri, kas ir pasniegti kā izdales materiāls lasīšanai, apspriešanai, tulkošanai, ir pašsaprotami.

Tie var iedvesmot jūs meklēt vēl citus piemērus jūsu vai kādā citā pasaules reģionā un izveidot līdzīgas aktivitātes.

UNESCO Pasaules
mantojuma jauniešu
forums piedāvā
iespēju izjust
kultūru mijedarbību pie
Viktorijas ūdenskrituma.
© UNESCO

Lielzimbabves Nacionālais piemineklis, Zimbabve

Lielzimbabve ir tik nozīmīga, ka to bieži vien izmanto kā nācijas simbolu. Pat valsts nosaukums ir cēlies no šīm slavenajām un iespaidīgajām akmens drupām (Zimbabve nozīmē ‘akmens mājas’).

Lielzimbabve atrodas atklātā līdzenumā un ir lielākā senā celtne Āfrikā uz dienvidiem no Sahāras. To veido divi objekti, kuros dominē pakalna drupas, akropole, savstarpēji saistīti mūri un granīta laukakmeņu mūri. Turpmākās iemītnieku paaudzes šos laukakmeņus savienoja ar akmens mūriem, nelieliem iežogojumiem un šaurām ejām. Ielejas drupas un lielais iežogojums ir visiespaidīgākais piemineklis: mūris, kas ieskauj lielo iežogojumu, ir vairāk nekā 250 metru garš, un tajā izmantoti 15 000 tonnu rūpīgi izcirstas klints (lielākā veselā senā konstrukcija).

*Lielzimbabves Nacionālais piemineklis.
© Patrimonie 2001/C. Lepetit*

Baltie ieceļotāji valstī, ko tad sauca par Rodēziju, nevēlējās noskaidrot šo drupu afrikānisko izcelsmi un izpētīt te kādreiz plaukstošo kultūru. Mēģinot pārrakstīt vēsturi, vēsturnieki, politiķi un propagandisti centās apgalvot, ka te varētu būt fenīkiešu, arābu, indiešu vai pat senebreju ietekme. Vētrainās parlamenta diskusijās tika paziņots, ka Lielzimbabves izcelsme neesot afrikāniska.

Tomēr arheologi Rendels Maklvers un Ģertrūde Keitone-Tompsone, kas veica izrakumus Lielzimbabvē, secināja, ka šīs drupas ir patiesi afrikāniskas. Gandrīz visi te atrastie objekti bija vietējās šonu izcelsmes, un visu līmenu izrakumos atklājās pierādījumi par afrikānisku dzīves veidu.

Šis darbs, kā arī turpmākie pamatīgie pētījumi, ko veica citi arheologi, lingvisti un antropologi, veido pamatu Lielzimbabves iedalījumam vismaz trīs posmos.

Visintensīvāk tā bija apdzīvota vienpadsmitā gadsimta sākumā, kad kalnā tika uzceltas būdas no mietiem un kleķa. Pēc diviem gadsimtiem šo būdu vietā tika uzceltas pamatīgākas kleķa mājas un tika uzbūvēti pirmie akmens mūri. Nākamā gadsimta gaitā sabiedrība uzplauka, jo notika aktīva tirdzniecība ar Āfrikas kontinenta austrumkrastā dzīvojošajām tautām, it īpaši islāma tirgoņiem. Taču ap piecpadsmitu gadsimtu Lielzimbabve vairs nespēja sevi uzturēt un pilsēta lēnām iznīka.

Liecības par plašo tirdzniecību, kā arī Lielzimbabves celtniecības modelis un akmens apstrādes paņēmieni izraisīja diskusijas par šo drupu afrikānisko izcelsmi.

Tie gadi, kad agrīnās Zimbabves patiesā vēsture un identitāte tika pārrakstīta, nu ir aiz muguras. Mūsdienās Lielzimbabves drupas ir nācijas dvēseles izpausme, tai ir īpaša vieta Āfrikas kultūras mantojumā.

Uluru un Katajutas Nacionālais parks, Austrālija

Uluru un Katajutas
Nacionālais parks,
Austrālija.
© S. Titchen

98

Otrs piemērs, kurā tiek prezentēts Uluru un Katajutas Nacionālais parks Austrālijā, ilustrē, kā iekļaušana Pasaules mantojuma sarakstā var veicināt pamatiedzīvotāju identitātes izjūtas un dzīves veida atzīšanu un aizsardzību.

Parks ir arī laba objekta menedžmenta piemērs, kas norit sadarbībā starp vietējiem pamatiedzīvotājiem un valsts mantojuma aizsardzības iestādēm.

Pirma reizi parku sarakstā iekļāva 1987. gadā kā dabas objektu. 1994. gadā to pārdē-

vēja par kultūrainavu - vietu, kurā redzami apvienotie cilvēku un dabas veikumi, kurā izpaužas mijiedarbība starp cilvēkiem un dabas vidi. Uluru un Katajutas Nacionālais parks bija pirmā Pasaules mantojuma sarakstā iekļautā kultūrainava.

Uluru un Katajutas Nacionālais parks atrodas tradicionāli aborigēnu apdzīvotajās vietas, kur joprojām dzīvo aborigēni un joprojām aborigēnu valodas izmanto kā pirmo valodu. 1985. gadā Austrālijas valdība atjaunoja īpašuma tiesības anangu – vietējām Austrālijas Rietumu tuksneša pamattautībām. Pēc tam anangu Nacionālo parku iznomāja Austrālijas Dabas aizsardzības aģentūrai (ANCA). Anangu un ANCA tagad kopīgiem spēkiem aizsargā un pārvalda Nacionālo parku. Parka īpašuma tiesību atjaunošana un tā kopējā pārvaldība tiek uzskatītas par izšķirošiem notikumiem kustībā „Aborigēnu tiesības uz zemi” un Austrālijas mantojuma aizsardzības vēsturē.

Anangu zināšanas un dzīvi, identitāti un sociālo struktūru, ētisko uzskatu sistēmu un ainavu, kurā viņi dzīvo, izskaidro „Tjukurpa”. Tjukurpa, kuru reizēm neprecīzi tulko kā „Sapļu laiks”, nosaka, kā anangu veido savu sabiedrību un rūpējas cits par citu un savu zemi. Tā ietekmē visu viņu uzvedību. Kad anangu ceļo pāri zemei, kurā atrodas Uluru un Katajuta, viņi apzinās un saprot savu senču būtnu ceļojumus un darbības, to, kuri šķērsoja šīs vietas, kad Zemes virsma vēl bija plakana. Pirmbūtnes (cilvēku, putnu un zvēru izskatā) izveidoja ainavas iezīmes, ceļojot no viena apvidus uz citu, šajā laikā mijiedarbojoties. Šodien tāpat kā agrāk šīs zināšanas tiek pārstāstītas, uzturētas un nodotas tālāk ceremonijās, dziesmās, dejās, mākslā un amatniecībā. Tādējādi ainava, kas cilvēkiem, kuri nepieder anangu tautām, šķiet dabiska, patiesībā nes kultūras procesā radītu kultūras jēgu.

Pasaules mantojuma apkārtraksts, Nr. 10, marts, 1996.

Izdales materiāls lasīšanai, apspriešanai, tulkošanai

Mēs aizvien esam teikuši, ka mums Tjukurpā zeme ir svarīga. Tagad tās kultūras nozīmi atzīst arī ārzemnieki un pamati dzīivotājiem nepiederošie; ir labi apzināties, ka beidzot tiekam atzīti. Pagātnē daži cilvēki par mums smējās un sauca to par sapļošanu, taču Tjukurpa ir reāla, tā ir mūsu likums, mūsu valoda, mūsu zeme un ģimene kopā.

Jami Lesters, Uluru un Katatjutas valdes priekšsēdētājs

Tomēr Konvencijas parakstīšana ne vienmēr rada tūlītēju izpratni, kā mūsu identitāte un kultūras saknes ir saistītas ar pārējo pasauli. Mēs varbūt spējam saprast, kāpēc ir svarīgi saglabāt mūsu nacionālo vai etnisko mantojumu, bet mums var būt grūti saprast, kā mes esam reāli saistīti ar citiem. Šo saiti iespējams saskatīt, ja paraugāmies uz pasauli kā kultūras ainavu jūru, kā koraļļu rifu jūru.

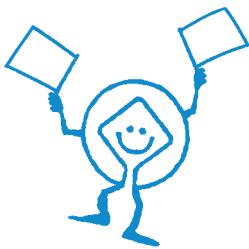

Tubatahas
riifa jūras parks,
Filipīnas.
© IUCN/ J. Thorsell

99

Koraļļu rifu veido daudzi koraļļu dzīvnieku slāni, taču dzīvs ir tikai pats augšējais slānis. Pēc pāris gadiem šie dzīvnieki nomirst, un tos pārkļāj jauns dzīvu dzīvnieku slānis. Līdz ar katru jaunu dzīvo dzīvnieku kārtu rifs nedaudz maiņas, tas kļūst augstāks, nedaudz lielāks. Visi dzīvnieki brīvi pārvietojas – tā šķiet –, bet patiesībā tie ir iestiguši iepriekšējā paaudzē un nevar no tās atbrīvoties. Šķiet, ka ikviens dzīvais dzīvnieks ir saistīts ar citiem dzīvajiem dzīvniekiem. Taču pāris koraļļu dzīvnieku paaudzēs zem jūras līmeņa var redzēt, ka tie pieder tam pašam rifam. Ja tad daži no senākajiem slāniem iet bojā ļaunprātīgas rīcības vai piesārņojuma dēļ, varam iedomāties, kas notiks ar pārējo rifu. Mūsu pasaule ir kā koraļļu rifs. To būvējušas tūkstošiem paaudžu pirms mums – to domas, darbi, sasniegumi. Šī ir mūsu daļa – daļa no tā, kas mēs esam. Mūsu identitāte un mūsu mantojums.

Tomass Hiljards Eriksons, antropoloģijas profesors, Oslo universitāte,
Norvēģija

Standartu ietvaros: pasaules mantojums un identitāte

Māksla (kultūrizglītojošā joma)

Uzzīmējet pasaules mantojuma objektus, kas ir izcili cilvēces radošo spēju piemēri, un padomājiet par to cēlēju dažādajām identitātēm, vai kultūrainavu gadījumā - to kopēju identitāti.

Uzrakstiet eseju par to, cik svarīgi ir saglabāt savu kultūras identitāti, dažas no idejām izvērsiet ūsās ludzīnās.

Noskaidrojet, vai nav atrodamas kādas piemērotas lugas, kuras varētu iestudēt, lai aktualizētu identitātes jēdzienu saistībā ar jūsu reģiona dabas vai kultūras objektiem.

Izmantojet reliģisko pieminekļu vai ēku plānus un fotogrāfijas kā papildu materiālus reliģisko priekšstatu ilustrēšanai.

Apskatiet simbolus un noskaidrojet to nozīmi, apmeklējot kādu reliģisku objektu (baznīcu, mošeju, templi vai ainavu).

Valoda (valodas joma)

Izlasiet tekstu kādā svešvalodā un atrodiet vārdus, kas pastāv arī jūsu valodā, apspriediet, kāpēc šie vārdi ir līdzīgi un ko tas liecina par kultūras kontaktiem starp valstīm.

Iztulkojiet svešvalodā informatīvu materiālu par kādu jūsu valsts kultūras mantojuma objektu. Atrodiet vārdus vai jēdzienus, kam ir nepieciešami paskaidrojumi, bet kuri oriģināltekstā tiek uzskatīti par pašsaprotamiem, apspriediet, ko tie atklāj par tautas identitāti.

Izlasiet un apspriendiet romānus vai stāstus, kas risina identitātes jautājumus, ir saistīti ar kādu pasaules mantojuma objektu; lūdziet skolēnus uzrakstīt stāstus.

Cilvēks un sabiedrība (sociālo zinību joma)

Izmantojet lomu spēli, vēlams pasaules mantojuma vai citā kultūras vai dabas objektā, lai mudinātu skolēnus izprast tos cilvēkus, kas šo objektu cēluši un kas pašlaik tajā dzīvo.

Piedalieties konkursā, kurā skolēniem ir jāuzstājas ar piecu minūšu garu runu kāda konkrēta dabas vai kultūras objekta aizstāvībā.

Tehnoloģiju un zinātņu pamati (matemātikas, dabaszinību un tehnisko zinību joma)

Izpētiet Pasaules mantojuma sarakstu un paskaidrojet tautu un ģeogrāfisko atrašanās vietu mijiedarbību. Apspriediet dabas lomu tautu identitātes veidošanā praktiskā līmenī, piemēram, koku loma Norvēģijā.

Pasaules mantojums un tūrisms

Doma laukums, Piza, Itālia. © J.A. Taylor

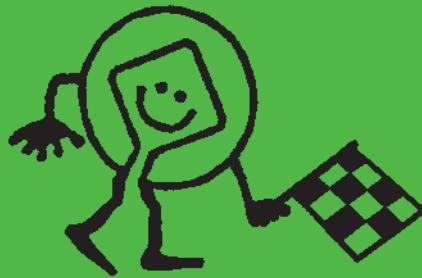
1998. gadā 500 000 tūristu
devušies uz 552 pasaules mantojuma
objektiem.

Pasaules mantojums un tūrisms

Mērķi	101
Izglītojošie	101
Attīstošie	101
Audzinošie	101
Tūrisms: pasaules parādība un ienesīgs bizness	102
20. nodarbība. Tūrisma attīstības tendences	104
Darba lapa. Pasaules tūrisma statistika I tabula	
15 populārākie pasaules tūrisma maršruti	105
Darba lapa. Pasaules tūrisma statistika II tabula	
Ienākumi, ko valstīm ienes starptautiskais tūrisms	106
Darba lapa. Pasaules tūrisma statistika III tabula	
WTO ilgtermiņa prognoze tūrismam 2020. gadā	107
Tūrisma nestie ieguvumi un radītie draudi pasaules mantojuma aizsardzībai	108
21. nodarbība. Ieguvumi, ko valstij dod tūrisma attīstība, un	
draudi, ko rada tūrisms pasaules mantojuma objektiem	109
Nepieciešamība pēc jauna veida tūrisma	110
Pasaules mantojums, tūrisms un ekoloģiski ilgtspējīga attīstība	110
22. nodarbība. Apzinīgais tūrists un neapzinīgais tūrists	111
Vispārējie norādījumi par uzvedību tūristiem	112
Iespējas apmeklēt vēl citus pasaules mantojuma objektus	113
23. nodarbība. Pasaules mantojuma objektu tūrisma iespēju izvērtēšana	114
Darba lapa. Pasaules mantojuma objektu tūrisma iespēju novērtēšana	115
Virtuālais tūrisms un pasaules mantojums	116
Tūrisma menedžments pasaules mantojuma objektos	117
24. nodarbība. Automaģistrāles celtniecība cauri pasaules mantojuma	
dabas objektam	118
Darba lapa. Automaģistrāles celtniecība cauri pasaules mantojuma objektam	119
Izglītības standartu ietvaros: pasaules mantojums un tūrisms	120

Mērķi

Izglītojošie

Parādīt skolēniem:

- noskaidrot pasaules tūrisma tendences un to iespējamo ietekmi uz pasaules mantojuma objektiem
- uzzināt, kā ar tūrismu iespējams labāk iepazīt mantojumu, citas kultūras, vērtības un tradīcijas
- izprast, ka objekta menedžmentā obligāti jāiekļauj arī apmeklētāju menedžments.

Attīstošie

Sekmēt, lai skolēni, praktiski darbojoties:

- mācītos interpretēt un analizēt statistikas datus un saskatīt saistību starp tūrisma attīstības tendencēm un pasaules mantojuma aizsardzību
- iegūtu visas nepieciešamās prasmes, lai varētu klūt par gidiem pasaules mantojuma objektos
- iemācītos ar cieņu un atbildību izturēties kultūras un dabas objektos
- attīstītu prasmi radoši un interesanti iepazīstināt tūristus ar pasaules mantojuma objektiem, neaizmirstot arī par šo objektu aizsardzību un saglabāšanu.

103

Audzinošie

Radīt apstākļus, lai skolēni:

- izprastu, ka jāattīsta jauna veida tūrisms, kas veicinātu mantojuma izpratni un aizsardzību
- varētu pārrunāt un atbalstīt pasākumus, kas notiek, lai pasargātu pasaules mantojuma objektus no masu tūrisma.

Kontaktdāreses

Tūrisms: pasaules parādība un ienesīgs bizness

Neviens cilvēks un neviens kultūra nevar attīstīties bez mijiedarbības ar citiem cilvēkiem un kultūrām. Mums jāiemācās saprast, ka katra kultūra ir kaut ko pārņēmusi no pārējām. Mums jāsaprot, ka kultūrtūrisms var būt viens no auglīgākajiem un izaicinošākajiem paņēmieniem, lai paustu starpkultūru un starpcivilizāciju dialogu. Satikšanās ar citiem arī palīdz novērtēt savu kultūru un mantojumu, izprast savu dabisko vidi.

Kočiyo Macuura, UNESCO ģenerāldirektors, UNEP Pasaules ministru vides forumā, Nairobi, 2001. gada 8. februārī.

Viena no lielākajām pasaules mēroga parādībām pēdējos četrdesmit gados ir masu tūrisma pieaugums. Tas būtiski ietekmējis pasaules mantojuma objektu apmeklējušo cilvēku skaitu.

Līdz ar straujo transporta tehnoloģiju attīstību, pieaugošo dzīves līmeni, vairāk apmaksātiem atvaijnājumiem un brīvo laiku cilvēki vēl nekad nav ceļojuši tik daudz un tik tālu kā pašlaik. Piemēram, 1950. gadā Pasaules tūrisma organizācijas (WTO) aplēses bija 25 miljoni, bet prognozējamais tūrisma pieaugums visā pasaulē 1999. gadā bija 664 miljoni, kas nozīmē divdesmit piecas reizes lielu tūrisma pieaugumu piecdesmit gadu laikā. Pašlaik WTO prognozē 1 miljardu tūristu 2010. gadā un tuvu 1,6 miljardiem 2020. gadā!

Daudzi cilvēki vēlas atklāt jaunas interesantas vietas, un, tā kā Pasaules mantojuma sarakstā iekļautajiem objektiem piemīt īpašas nozīmes universāla vērtība, daudzi izlemj tos apmeklēt. Tā kā aizvien vairāk cilvēku dzīvo pilsētās, tad bieži vien viņi vēlas ceļot uz vietām, kas ir slavenas ar savu dabas skaistumu, un pasaules mantojuma dabas objektiem. Šādus ceļojumus reizēm dēvē par ekotūrismu, turpretim tūrismu uz kultūras objektiem sauc par kultūras tūrismu.

Tūrists

Kāds, kas dodas ceļojumā vai ceļojumos; it īpaši tad, ja tas tiek darīts atpūtas nolūkos; kāds, kurš ceļo prieka vai kultūras dēļ, apmeklē dažādas vietas, lai apskatītu tur interesantus objektus, ainavas u.tml.
Oksfordas skaidrojošā vārdnīca

Tūrisms

Ceļošanas teorija un prakse; ceļošana prieka pēc.
Oksfordas skaidrojošā vārdnīca

Tūristi apmeklē Monsenmišelu un tās līci, Francija. © Patrimonie 2001/D. Chenot

Bieži vien tūrisms ir saistīts ar attīstību, jo rada darba vietas un parasti ienes tik ļoti vajadzīgo ārzemju valūtu. Piemēram, 1950. gadā tika lēsts, ka tūristi bija iztērējuši apmēram 2,1 miljonu ASV dolāru, salīdzinājumam - 2000. gadā šis skaitlis bija 486 miljardi ASV dolāru.

Papildu informāciju par tūrisma tendencēm iespējams iegūt Pasaules tūrisma organizācijas mājaslapā (<http://www.worltourism.org>).

Tūrisms nevarētu pastāvēt bez kultūras, jo tieši kultūra ir viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc cilvēki pārvietojas.

Apalā galda par kultūru, tūrismu un attīstību: divdesmit pirmā gadsimta izšķirošās problēmas protokols, 7. Ipp., Parīze, UNESCO, 1996. gada 26. - 27. jūnijis

■ 20. nodarbība

TŪRISMA ATTĪSTĪBAS TENDENCES

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs appguvuši statistikas analīzes paņēmienus un noskaidrojuši pasaules tūrisma tendences un to saistību ar pasaules mantojuma objektiem.

Izpētes projekts

Darbs klasē

40 minūtes

Biznesa ekonomikas pamati, matemātika, sociālās zinības, ģeogrāfija

Pasaules mantojuma karte, Darba lapas: „Pasaules tūrisma statistika I, II, III”, Fotogrāfijas

Skolotāja darbība:

1. Izdala darba lapas „Pasaules tūrisma statistika I tabula” un izstāsta uzdevumu. Paskaidro skolēniem, kā veikt aprēķinus.
2. Izdala darba lapas „Pasaules tūrisma statistika II tabula” un izstāsta uzdevumu. Paskaidro, kā veikt aprēķinus.
3. Izdala darba lapas „Pasaules tūrisma statistika III” un izskaidro jēdzienu ‘izaugsmes tempi’. Izstāsta uzdevumu un aicina pārrunāt rezultātus.
4. Uzdod un izskaidro skolēniem patstāvīgo darbu.

Uzdevumi skolēniem:

1. Izpētiet tabulu „Pasaules tūrisma statistika I”, kurā redzamas 15 tūristu visvairāk apmeklētās valstis! Atrodiet Pasaules mantojuma kartē vai ūsajos aprakstos visus pasaules mantojuma objektus katrā no šīm 15 valstīm un saskaitiet tos. Aprēķiniet korelāciju objektu skaitam un apmeklētāju skaitam katrā no šīm valstīm! Sakārtojiet valstis pa reģioniem! Aprēķiniet, kurā no pieciem pasaules reģioniem (Āfrikā, Ziemeļamerikā, Dienvidamerikā un Karību jūras reģionā, Āzijā un Klusā okeāna reģionā, arābu valstīs un Eiropā) vidējie rādītāji ir visaugstākie.
2. Izpētiet tabulu „Pasaules tūrisma statistika II” un sadaliet šīs 15 valstis divās grupās: industriālajās un mazāk industriālajās valstīs. Noskaidrojiet, kuras grupas valstīs atrodas visvairāk pasaules mantojuma objektu! Noskaidrojiet, kuras grupas valstīs gūst lielākos ienākumus no tūrisma! Izdariet secinājumus, kādi faktori ietekmē valsts ienākumus no tūrisma!
3. Izpētiet tabulu „Pasaules tūrisma statistika III” un noskaidrojet tūrisma izaugsmes tempus:
 - a) pa laika periodiem,
 - b) pa valstīm,
 - c) pa reģioniem.Izdariet secinājumus par tūrisma izaugsmes tempu pacēlumu un kritumu cēloņiem!
4. Atrodiet statistikas datus par tūrisma attīstību Latvijā! Noskaidrojiet, kā tūrisms saistīts ar pasaules dabas un kultūras, kā arī vietējas nozīmes dabas un kultūras objektiem! Prognozējiet tūrisma attīstības perspektīvas Latvijā!

Darba lapa

106

Piecpadsmit populārākie pasaules tūrisma maršruti Starptautisko tūristu apmeklējumi

Vieta	Valsts	Starptautisko tūristu apmeklējumi (miljonus)	Procentuālās izmaiņas		Tīrgus daļa 2003.g.
			2002.g.	2003.g.	
1.	Pasaule	703	691	-1,7	100
	Francija	77,0	75,0	-2,6	10,9
2.	Spānija	52,3	51,8	-5,3	6,0
3.	Amerikas Savienotās Valstis	43,5	41,2	-1,0	7,5
4.	Itālija	39,8	39,6	-0,5	5,7
5.	Ķīna	36,8	33,0	-10,4	4,8
6.	Lielbritānija	24,2	24,7	2,2	3,6
7.	Austrija	18,6	19,1	2,5	2,8
8.	Meksika	19,7	18,7	-5,1	2,7
9.	Vācija	18,0	18,4	-12,9	2,5
10.	Kanāda	20,1	17,5	2,4	2,7
11.	Ungārija	15,9	15,7	1,0	2,3
12.	Honkonga (Ķīna)	16,6	15,5	-6,2	2,2
13.	Grieķija	14,2	13,8	-2,5	2,0
14.	Polija	14,0	13,7	-1,9	2,0
15.	Turcija	12,8	13,3	4,3	1,9

Avots: Pasaules tūrisma organizācija (WTO), dati apkopoti 2004. gada decembrī

Pasaules tūrisma statistika I tabula

Darba lapa

lenākumi, ko valstīm ienes starptautiskais tūrisms

Vieta	Valsts	lenākumi no starptautiskā tūrisma (miljardos eiro)		Procentuālās izmaiņas 2003/2002	Tirgus daļa 2003.g.
		2002.g.	2003.g.		
1.	Amerikas Savienotās Valstis	120,30	101,10	-16,0	100
2.	Spānija	35,72	36,92	3,4	14,7
3.	Francija	34,62	32,74	-5,4	13,0
4.	Itālia	28,42	27,60	-2,9	11,8
5.	Lielbritānija	21,73	20,11	-7,4	8,0
6.	Vācija	20,06	20,32	1,3	8,1
7.	Ķīna	21,55	15,38	-28,6	18,0
8.	Austrija	11,88	12,44	4,6	4,9
9.	Kanāda	11,30	9,35	-17,3	9,2
10.	Grieķija	10,28	9,46	-8,0	3,8
11.	Austrālija	11,88	12,43	4,6	4,9
12.	Meksika	9,36	8,36	-10,8	8,3
13.	Honkonga (Ķīna)	7,93	6,76	-14,7	7,9
14.	Turcija	12,58	11,67	-7,3	4,6
15.	Krievijas Federācija	4,4	3,98	-9,7	1,6

Avots: Pasaules tūrisma organizācija (WTO), dati apkopoti 2004. gadā

WTO ilgtermiņa prognozes tūrisma 2020. gadā Prognozes par iebraucošajiem tūristiem pa pasaules reģioniem Starptautisko tūristu ierašanās pa tūristus uzņēmošajiem reģioniem (miljonus)

	Sākuma gads	Prognoze		Gada vidējais izaugsmes temps (%)		Tirdzniecības tirgus daļa	
		1995	2010	2020	1995-2020	1995	2020
Āfrika	20,2	47,0	77,3	5,5	5,6	3,6	5,0
Ziemeļamerika un Dienvidamerika	108,9	190,4	282,3	3,9	19,3	18,1	
Austrumāzija/ Klusā okeāna reģions	81,4	195,2	397,2	6,5	14,4	25,4	
Eiropa	338,4	527,3	717,0	3,0	59,8	45,9	
Tuvie Austrumi	12,4	35,9	68,5	7,1	2,2	4,4	
Dienvidāzija	4,2	10,6	18,8	6,2	0,7	1,2	
Starpreģionālie	464,1	790,9	1 183,3	3,8	82,1	75,8	
Tālsatiksmes	101,3	215,5	377,9	5,4	17,9	24,2	

Avots: Pasaules tūrisma organizācija (WTO), dati, kas iekļauti WTO datu bāzē 2000. gada jūlijā

Par starpreģionālajiem ceļojumiem uzskatīta ierašanās, kad nav norādīta izceļsmes valsts.

Par tālsatiksmes uzskatīti visi pārējie ceļojumi.

▲ Tūrisma nestie ieguvumi un radītie draudi pasaules mantojuma aizsardzībai

Tūrismam ir daudz acīmredzamu priekšrocību. Tajās valstīs, pilsētās un mantojuma objektos, ko tūristi apmeklē, tūrisms rada darba vietas, ienes ārzemju valūtu un panāk vietējās infrastruktūras uzlabošanos (piemēram, ceļi, komunikāciju aprīkojums, medicīniskā palīdzība). Ceļotāji var apbrīnot pasaules brīnumus un vairāk uzzināt par citām zemēm, to vidi, kultūrām, vērtībām un dzīves veidiem, tādējādi veicinot starptautisko sapratni un solidaritāti. Bieži vien, uzzinot kaut ko par citiem, mēs daudz vairāk uzzinām paši par sevi.

Tomēr tūrismam var būt arī negatīvas sekas. Piemēram, miljoniem tūristu apmeklē pasaules mantojuma objektu - Borobudura tempļa kompleksu Indonēzijā, kas atrodas ļoti karstā un mitrā reģionā. Lai nodrošinātu tūristiem ērtības, tūrisma grupu autobusu šoferi bieži vien atstāj motorus un gaisa kondicionēšanas iekārtas ieslēgtas, gaidot, kamēr tūristi atgriezīsies pēc objekta apmeklējuma. Oglekļa monoksīda tvaiki var kaitēt akmens templjiem.

Automašīnu satiksme klūst par vienu no galvenajiem draudiem daudziem pasaules mantojuma objektiem. Lielbritānijā, Stounhendžas tuvumā, izbūvētais ceļš apdraud šī objekta neskartību. Projektu būvēt automaģistrāli Piramīdu lauku tuvumā no Gizas uz Dāšuru Ēģiptes valdība, paklausot UNESCO lūgumam, apturēja.

Pasaules mantojuma konvencija, atsaucoties uz Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstu, piemin tādu draudu kā „strauja pilsētu un tūrisma attīstība”. (11. pants, 4. punkts)

Tūrisms uz mantojuma vietām atstāj gan pozitīvu, gan negatīvu iespaidu, tāpēc ir jānodrošina pirmie, bet jāizskauž otrie.

Skolēnu solījums
Pasaules mantojuma jauniešu forumā
Bergenā, Norvēģijā

109

Borobudura
tempļa
kompleks,
Indonēzija.
© UNESCO/
A. Voronzooff

Stounhendža,
Eiropā un
sāistītie objekti,
Lielbritānija.
© UNESCO/
A. Lacoudre

■ 21. nodarbība

IEGUVUMI, KO VALSTIJ DOD TŪRISMA ATTĪSTĪBA, UN DRAUDI, KO RADA TŪRISMS PASAULES MANTOJUMA OBJEKTIEM

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs pārrunājuši un noskaidrojuši tūrisma radītos ieguvumus un izpratuši tūrisma radītos draudus pasaules mantojuma objektiem.

Diskusija

Darbs klasē

40 minūtes

Dzimtā valoda,
sociālās zinības,
biznesa
ekonomiskie pamati

Divas A3
papīra lapas

Skolotāja darbība:

1. Rosina skolēnus pārdomāt, kādi ieguvumi ir valstīm, kurās pasaules dabas un kultūras mantojuma objektu dēļ ir attīstīts tūrisms.
2. Rosina skolēnus padomāt, kādi draudi dabas un kultūras pieminekļiem rodas no tūristu masveida pieplūduma.
3. Sadala skolēnus divās grupās un lūdz katru grupu pārrunāt vienu no problēmām un savas atziņas uzrakstīt uz lielajām lapām.
4. Organizē un vada klases diskusiju vai debates.
5. Aicina skolēnus mutiski vai rakstiski izteikt savu personisko viedokli.

Uzdevumi skolēniem:

1. Uzdevums pirmajai grupai: kādi ir ieguvumi valstīm, kurās pasaules dabas un kultūras mantojuma objektu dēļ ir attīstīts tūrisms? Pārrunājet un uzrakstiet visus jums zināmos ieguvumus uz lielās lapas!
2. Uzdevums otrajai grupai: kādi draudi dabas un kultūras pieminekļiem rodas no tūristu masveida pieplūduma. Pārrunājet un uzrakstiet visus jums zināmos draudus uz lielās lapas!
3. Diskusijas laikā pārrunājiet iespējamos ieguvumus un draudus! Ievērojiet diskusiju noteikumus!
4. Diskusijas laikā centieties atrast priekšlikumus, kas sekmētu ieguvumu izmantošanu, bet draudu samazināšanu!
5. Izsakiet (uzrakstiet) savu viedokli par tūrisma attīstības un pieminekļu aizsardzības iespējām valstī.

▲ Nepieciešamība pēc jauna veida tūrisma

Tūrisms dod cilvēkiem iespēju nepastarpināti izzināt kultūru, dzīves veidu un dabiskās vides daudzveidību. Tas rada jauniešiem noderīgu starpkultūru apmaiņu.

Tūrisms var piedāvāt... iecītības skolu, kurā katrs var sastapties ar pasauli, kas ir reizē unikāla un daudzveidīga.

Apaļā galda par kultūru, tūrismu un attīstību: divdesmit pirmā gadsimta izšķirošās problēmas protokols, 7. Ipp., Parīze, UNESCO, 1996. gada 26. - 27. jūnijs

Tomēr tūrisms var izjaukt ekonomisko un sociālo līdzsvaru, ja par prioritāru uzskata infrastruktūras izveidošanu (viesnīcas, peldbaseini, restorāni utt.) tūristiem, atstājot novārtā skolas vai slimnīcas vietējiem iedzīvotājiem.

Ir nepieciešams jauna veida tūrisms, kas atbalstītu ekoloģiski ilgtspējīgu attīstību un dotu iespēju uzņēmējvalstīm no jauna apliecināt to kultūridentitātes, panākt, lai apmeklētāji labāk pazītu, rūpētos un novērtētu to kultūru un vidi. Vienlaicīgi ir jāiedibina reāls starpkultūru dialogs, savstarpēja cieņa un solidaritāte. Piemēram, valstīs, kuras cieš ūdens trūku-mu, tūristiem vajadzētu izrādīt savu solidaritāti, taupot ūdeni, piemēram, negaidot, lai viesnīcās katru dienu tiktu mazgāti dvieļi un palagi.

Pasaules mantojums, tūrisms un ekoloģiski ilgtspējīga attīstība

Tūrisms var veicināt kvalitatīvu un ilgtspējīgu attīstību, ja tas balstās uz vietējo iedzīvotāju lojalitāti un līdzdalību, viņiem jāpiedalās gan koncepcijas izstrādāšanā, gan ieviešanā, un dabas un kultūras resursiem, kas ir tūrisma pamatā, tiek nodrošināta ilgtermiņa aizsardzība.

Apāļ galda par kultūru, tūrismu un attīstību: divdesmit pirmā gadsimta izšķirošās problēmas protokols, 7. Ipp., Parīze, UNESCO, 1996. gada 26. - 27. jūnijjs

Masu tūrisms atstāj nopietnas sekas uz kultūras objektu (nolietošanās lielā apmeklētāju skaita dēļ) un dabas objektu (piemēram, tūristu ievestas svešas sugas, tūristu kūrortu uzbūvēšana uz trausla krasta, tūristu atstāto atkritumu radītais piesārņojums) uzturēšanu un aizsardzību. Visiem mantojuma objektiem, bet it īpaši pasaules mantojuma objektiem, jānodrošina atbilstošs menedžments. Ir svarīgi, lai jaunieši domātu par savu kā nākotnes lēmumu pieņēmēju varbūtējo ieguldījumu objektu menedžmentā.

Mums ir iespējas novērtēt un aplūkot šos objektus, jo mūsu senči tos mums ir saglabājuši, savukārt mūsu pienākums ir tos saglabāt mūsu bērniem, lai viņiem būtu iespēja tos baudīt un no tiem iedvesmoties. Skolēnu rekomendācijas, Pasaules mantojuma jauniešu forums, Pekina, Ķīna

Pasaules mantojuma objektiem vajadzētu būt efektīva menedžmenta un aizsardzības paraugiem. Diemžēl pašreizējos apstākļos ne vienmēr iespējams sasniegt tik augstus standartus, kādus pieprasī šīs unikālās vietas. Taču stingri pārraudzīti un videi saudzīgi šo objektu apmeklējumi un tūrisms var nodrošināt daudziem tik ļoti nepieciešamo finansējumu un veicināt to ilgtermiņa saglabāšanu.

Tūrisms, ekotūrisms un aizsargātās zonas, H. Sevaljoss-Laskurairs (redaktors), IUCN, 1996

■ 22. nodarbība

APZINĪGAIS TŪRISTS UN NEAPZINĪGAIS TŪRISTS

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs noskaidrojuši, kādu jaunu numu pasaules mantojuma objektiem var nodarīt neapzinīgs tūrists un kā jārīkojas apzinīgam tūristam.

Lomu spēle

Darbs klasē

2 x 40 minūtes
un laiks
patstāvīgo
darbu veikšanai

Dzīmītā valoda,
svešvalodas,
sociālās zinības

Pasaules mantojuma karte,
Īsie apraksti,
Fotogrāfijas,
izrādei vajadzīgie priekšmeti

Skolotāja darbība:

1. Aicina skolēnus atcerēties gadījumus, kad viņi novērojuši kāda neapzinīga tūrista uzvedību vai rīcību, un pastāstīt klassesbiedriem! Lai skolēniem būtu vieglāk, skolotājs var sākt ar savu piemēru.
2. Sadala klasi grupās un lūdz katru grupu sacerēt nelielu skeču par neapzinīgā tūrista piedzīvojumiem. Tad sadalīt lomas un iestudēt šo skeču.
3. Organizē priekšnesumu norisi.
4. Vada pārrunas par to, kādam jābūt apzinīgam tūristam.
5. Nodarbības noslēgumā skolotājs izdala Vispārējos norādījumus par uzvedību tūristiem.

Uzdevumi skolēniem:

1. Pastāstiet kādu gadījumu, kad jums ir gadījies redzēt kāda neapzinīga tūrista uzvedību vai rīcību! Izveidojet neapzinīgā tūrista aprakstu!
2. Saceriet skeču par neapzinīgā tūrista piedzīvojumiem!
3. Sadaliet lomas un iemācieties tās! Noteikti vairākas reizes izmēģiniet priekšnesumu!
4. Sameklējet un sagatavojiet visus izrādei nepieciešamos rekvizītus!
5. Parādiet savu priekšnesumu klassesbiedriem!
6. Pēc izrādēm pārrunājiet un noskaidrojet, kādam jābūt apzinīgam tūristam. Izveidojet apzinīgā tūrista aprakstu!
7. Iepazīstieties ar Vispārējiem norādījumiem par uzvedību tūristiem! Papildiniet šos norādījumus ar saviem priekšlikumiem!

Vardensas parkā pie
Viktorijas ūdenskrituma
viesus un skolēnus, kas
apmeklē Pirmo
Āfrikas reģionālo
Pasaules mantojuma
jauniešu forumu,
māca iepazīstināt ar
pasaules mantojuma
objektiem,
Zambija un Zimbabve.
© UNESCO

Vispārējie norādījumi par uzvedību tūristiem

Atceries!

Plānojot ceļojumu, tūristiem vajadzētu:

- 1) pēc iespējas vairāk uzzināt par savu ceļojuma mērķi,
- 2) izvēlēties tādus pakalpojumu sniedzējus (piemēram, aviolīnijas, tūrisma kompānijas, tūrisma aģentus un viesnīcas), kas pierādījuši, ka strādā videi draudzīgā veidā,
- 3) ja iespējams, ieplānot brīvdienas un apmeklējumus klusajā sezonā,
- 4) apmeklēt mazāk zināmas vietas.

Sasniedzot ceļojuma mērķi, tūristiem vajadzētu:

- 1) cienīt vietējās kultūras un tradīcijas,
- 2) rēķināties ar uzņēmējzemes privātās dzīves paradumiem, kultūru, ieradumiem un tradīcijām,
- 3) atbalstīt vietējo ekonomiku, iegādājoties vietējos ražojumus un pakalpojumus,
- 4) iesaistīties vietējos aizsardzības centienos,
- 5) saglabāt un aizsargāt dabisko vidi, tās ekosistēmas un savvaļas augus un dzīvniekus,
- 6) nebojāt kultūras objektus un pieminekļus,
- 7) lietderīgi izmantot enerģiju un ūdeni, kā arī iznīcināt atkritumus,
- 8) ievērot piesardzību, rīkojoties ar uguni,
- 9) nesacelt nevajadzīgu troksni,
- 10) izmantot tikai norādītos ceļus un takas.

Vispārējie norādījumi par uzvedību tūristiem, videi draudzīgas uzvedības kodekss tūristiem, ANO Vides programma

Pasaules
mantojuma
konvencija

Iespējas apmeklēt vēl citus pasaules mantojuma objektus

1978. gadā **Pasaules mantojuma sarakstā** tika iekļauti pirmie divpadsmit objekti. 1987. gadā sarakstā jau bija 289 objekti, bet pēc astoņpadsmit gadiem 2005. gadā sarakstā bija 812 objekti. Pasaules mantojuma komiteja katru gadu iekļauj sarakstā jaunus objektus. Jaunieši, kas piedalījās UNESCO **pasaules mantojuma jauniešu forumos**, izteica vēlēšanos apmeklēt pēc iespējas vairāk pasaules mantojuma objektu. Taču daudzas skolas atrodas tālu no pasaules mantojuma objektiem, un ceļojumi tām izmaksātu pārāk dārgi. Tad skolēni izteica priekšlikumu, ka skolēnu grupām vajadzētu piešķirt bezmaksas ieeju vai arī pazeminātu ieejas maksu pasaules mantojuma objektos, bet vietējiem uzņēmējiem vajadzētu sponsorēt skolēnu braucienus uz šādām vietām. Dažos gadījumos skolas ir organizējušas plašus pasākumus līdzekļu piesaistei (skolēni pārdevuši kūkas un saldumus, mazgājuši automašīnas, organizējuši koncertus ar ieejas biļetēm utt.), lai savāktu līdzekļus, kas nepieciešami skolas ekskursijai uz kādu pasaules mantojuma objektu.

Lai skolēniem kultūras un dabas objekti liktos interesanti, apmeklējumam iepriekš rūpīgi jāgatavojas. Kaut arī apmeklējumi reizēm veicina objektu nolietošanos, tomēr, ja tie ir pareizi organizēti, tie var mudināt skolēnus iesaistīties to ilgtermiņa aizsardzībā un saglabāšanā.

114

Sukotijas vēsturiskā pilsēta un
ar to saistītās pilsētas, Taizeme.
© Patrimoine 2001/P. Aventurier

■ 23. nodarbība

PASAULES MANTOJUMA OBJEKTU TŪRISMA IESPĒJU IZVĒRTĒŠANA

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs praktiski vingrinājušies un pārliecinājušies par iespējām uzlabot tūrisma iespējas vietējā kultūras un dabas mantojuma objektos.

Mācību
ekskursija

Darbs klasē un
āra nodarbība

2 X 40 minūtes
un
ekskursijas laiks

Dzimtā valoda, svešvaloda,
sociālās zinības, ģeogrāfija,
biznesa ekonomiskie
pamati

Darba lapa „Pasaules
mantojuma objektu
tūrisma iespēju
novērtēšana”

Skolotāja darbība:

1. Kopā ar skolēniem izvēlas skolas tuvumā esošu dabas vai kultūras objektu un vienojas par tā apmeklēšanas laiku. Pārrunājot ar skolēniem, vienojas par ekskursijas mērķiem.
2. Skolotājs izdala darba lapas „Pasaules mantojuma objektu tūrisma iespēju novērtēšana” un izskaidro, cik svarīga ir šo lapu aizpildīšana, lai sasniegu ekskursijas mērķi.
3. Informē par apmeklējamo objektu un pēc tam vienojas ar skolēniem, kādu papildu informāciju viņi sagatavos. Kopā ar skolēniem vienojas par ekskursijas norisi un noteikumiem.
4. Ekskursijas laikā palīdz skolēniem (konsultē, paskaidro, sniedz atbalstu).
5. Nākamajā stundā apkopo skolēnu pētījumus un izklāsta rezultātus.
6. Aicina skolēnus apspriest: a) kā uzlabot piedāvājumu tūristiem, b) kā saglabāt dabas vai kultūras mantojuma objektu.

115

Uzdevumi skolēniem:

1. Vienojieties par kultūras vai dabas objekta apmeklējumu!
2. Izlasiet darba lapu un noskaidrojet ekskursijas mērķi un uzdevumus!
3. Atcerieties, kādi noteikumi jāievēro, apmeklējot dabas vai kultūras mantojuma objektu!
4. Noskaidrojet, kas jums vēl jāuzzina, kāda informācija jāatrod pirms kultūras vai dabas objekta apmeklējuma!
5. Ekskursijas laikā aizpildiet darba lapu „Pasaules mantojuma objektu tūrisma iespēju novērtēšana”.
6. Uzmanīgi noklausieties skolotāja veikto apkopojumu! Pārrunājiet: a) kā uzlabot piedāvājumu tūristiem šajā kultūras vai dabas mantojuma objektā, b) kā saglabāt un aizsargāt šo dabas vai kultūras mantojuma objektu.

Pasaules mantojuma objekto vajadzētu:

- kontrolēt objektā ielaisto apmeklētāju skaitu, lai nepieļautu bojājumu nodarišanu trausliem objektiem,
- ierīkot pastaigu takas veciem cilvēkiem, bērniem, invalīdiem,
- ārpus galvenā objekta nevajadzētu ierīkot komerciestādes.

Skolēnu rekomendācijas, Pasaules mantojuma jauniešu forums, Pekina,
Ķīna

Darba lapa

- Novērtējiet objekta iekārtojuma atbilstību tūristu vajadzībām, ievēlot krustiņu attiecīgajā ailītē!

Aspeks	Neapmierinoši	Apmierinoši	Labi	Ļoti labi
Norādes uz objektu				
Automašīnu stāvvieta				
Tualetes				
Informācija				
Izstādes				
Suvenīri				
Pastkastes				
Tirība				
Gidi				
Uzkodas				
Cits				

Ziņojums pasaules mantojuma objekta apsaimniekotājam

Cienītais kungs/ Godājamā kundze!

Es nesen apmeklēju Jūsu objektu un secināju, ka

Objekta iekārtojums ir apmierinošs

Objekta iekārtojums ir neapmierinošs un tam būtu vēlami šādi uzlabojumi:

Es ceru, ka šis ziņojums noderēs Jūsu objekta turpmākajai attīstībai.

Cieņā,

Vārds

Uzvārds

Datums

Skolēniem
jauzraksta
ziņojumi un
jāatdod tie
skolotājam

Pasaules mantojuma objektu tūrisma iespēju novērtēšana

Virtuālais tūrisms un pasaules mantojums

Jaunās tehnoloģijas dod iespēju apmeklēt pasaules mantojuma un citus objektus, reāli uz šiem objektiem nemaz neaizbraucot. Piemēram, dažu valstu spēļu parkos un muzejos ir rekonstruēti veseli ciemati vai pilsētas rajoni. Jorkā, Anglijā, tūristi var apskatīt vikingu ciematu Jorviku, kas ir rekonstruēts pazemē un ko var apbraukāt nelielā automatizētā vilcieniņā. Mūsdienu spēļu parki, izmantojot trīsdimensiju ekrānus un citus specefektus, piedāvā ļoti populāru atrakciju - braucienu simulācijas, kas dod iespēju apmeklēt dažādas vietas, ieskaitot kosmosu, nepieceloties no īpaša, kustīga krēsla! Tas jau pats par sevi ir jauna veida tūrisms! Skolotāji varētu ar skolēniem apspriest šāda tūrisma priekšrocības un trūkumus, it īpaši - attiecībā uz nākotni.

Es esmu ceļotājs. Tu esi apmeklētājs. Viņi ir tūristi.

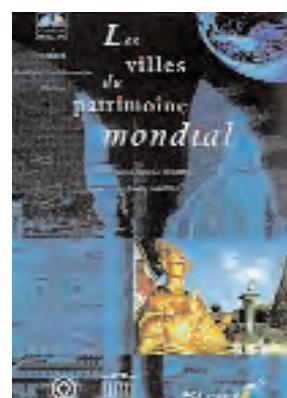
Šajā teikumā atklājas kāds paradokss: mums patīk ceļot uz neskartām un skaistām vietām, bet mūs satricē tas, kādu iespāidu uz tām atstāj lielais skaits līdzcilvēku, kuriem patīk tas pats, kas mums. Katram individam ir nosliece uz šo visnevainīgāko no nodarbēm: sava brīvā laika pavadīšanu. Tomēr mēs kolektīvi apdraudam tieši tās vietas, ko tik ļoti apbrīnojam. Mums tik tiešām draud briesmas, ka ar savu milētību daudzus pasaules nacionālos parkus un citas aizsargātas zonas iedzīsim nāvē.

Adrians Filipss, IUCN, 1996

**Uzzīmē
materiālu
saraksts**

Par pasaules mantojumu izdod aizvien vairāk CD, un tagad ar UNESCO CD „Pasaules mantojuma pilsētas” iespējams apmeklēt vairāk nekā simts pasaules mantojuma pilsētu visā pasaule, kā arī tādus objektus kā Angkora Kambodžā. Arī pārdomāti ierīkotas izstādes un WWW lapas dod iespēju skolēniem apmeklēt pasaules mantojuma objektus. Ja jums ir pieeja internetam, tad varat apmeklēt UNESCO Pasaules mantojuma centra mājaslapu, kurā atrodama papildu informācija par 812 Pasaules mantojuma sarakstā iekļautajiem objektiem.

117

*Skolēni pie Viktorijas ūdenskrituma
Pasaules mantojuma jauniešu foruma laikā novēro floru un faunu izbraukuma pa Zambezi upi laikā.
© UNESCO*

Tūrisma menedžments pasaules mantojuma objektos

Viens no lielākajiem izaicinājumiem pasaules mantojuma aizsardzībā ir, kā atļaut cilvēkiem šos objektus apmeklēt, tomēr nepieļaujot negatīvu ietekmi uz tiem. Pašlaik tūrisma aģentūras cenšas piekļūt objektiem, kas ir skaisti un labi saglabājušies savas nepieejamības dēļ. Tāpēc katram pasaules mantojuma objektam ir nepieciešams atbilstošs tūrisma menedžments.

Pasaules
mantojuma
karte

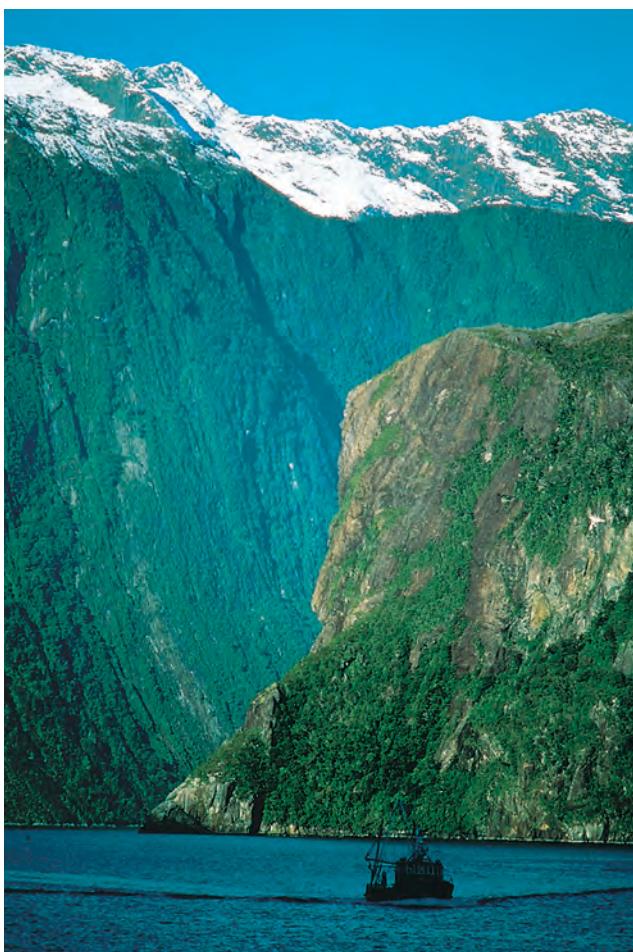

Pasaules
mantojums
un vide

Ķīnas Lielo mūri 1987. gadā iekļāva Pasaules mantojuma sarakstā. Tā Lielā mūra daļa, ko ik gadu apmeklē miljoniem vietējo un ārzemju tūristu, atrodas netālu no Pekinas un ir būvēta no ķieģeļiem un akmeņiem Minu dinastijas laikā. Gobi tuksnesī, Gansu provincē, ir redzamas arī iespaidīgas apmēram pirms 2000 gadu būvētās mūra daļas. Sausajā tuksneša klimatā trauslās daļas ir labi saglabājušās. Te palikuši no kleķa celti forti un pat niedru kaudzes, kas domātas aizdedzināšanai kā lāpas, lai brīdinātu par klejotāju cilšu uzbrukumiem no ziemeljiem. Šo Lielā mūra daļu apmeklē salīdzinoši neliels tūristu skaits, bet ir bažas, ka līdz ar tūristu skaita pieaugumu šī objekta trauslie eksponāti būtu apdraudēti.

Viens no nesalīdzināmi skaistākajiem pasaules mantojuma dabas objektiem ir Te Vaipunamu Jaunzēlandes dienvidrietumos. Tā dabiskais

skaistums ir labi saglabājies, un tas, ka Jaunzēlande atrodas tik tālu no visām citām valstīm, palīdzējis tai saglabāt bagāto un unikālo bioloģisko daudzveidību. Tomēr tūrisma uzplaukums ir veicinājis arī transporta attīstību visā pasaulē, un tādējādi daudziem tūristiem radusies iespēja atceļot arī uz Jaunzēlandi. Tāpēc pēdējo gadu laikā ir izvērsušās diskusijas, ka cauri šim objektam vajadzētu izbūvēt automaģistrāli, kas savienotu Hāstas un Milfordas pilsētas, padarot to tūristiem pieejamāku. Šim plānam, protams, ir vairākas priekšrocības un trūkumi, ko iespējams sīkāk apskatīt 24. nodarbības ietvaros.

Te Vaipunamu, Jaunzēlande.
© UNESCO/F. Dondau

■ 24. nodarbība

AUTOMĀĢISTRĀLES CELTNIECĪBA CAURI PASAULES MANTOJUMA DABAS OBJEKTAM

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs pārrunājuši un viņiem veidosies izpratne par daudzveidīgajiem viedokļiem par tūrisma attīstības perspektīvām un pasaules dabas un kultūras mantojuma objektiem, kuri pastāv sabiedrībā.

Lomu spēle

Darbs klasē

2 x 40 minutes

Ģeogrāfija,
dabas zinības,
bioloģija,
sociālās zinības

Pasaules mantojuma karte,
īsie apraksti,
darba lapa „Automāģistrāles
celtniecība cauri pasaules
mantojuma dabas objektam”

Skolotāja darbība:

1. Parāda Pasaules mantojuma kartē Te Vaipunamu, kā arī iepazīstina ar šā objekta attēliem un īsu aprakstu. Pastāsta, ka tūrisma attīstība uz šo unikālo dabas objektu ir radījusi nepieciešamību pēc jaunas modernas automāģistrāles, bet tās būvniecība varētu apdraudēt šo neskartās dabas objektu un tas varētu zaudēt kaut ko no savas īpatnības.
2. Sadala klasi piecās grupās un katrai grupai izsniedz vienu izteikuma kartīti. Paskaidro, ka no šī brīža katra grupa pārstāv izteikuma autoru, piemēram, Vestlendas apgabala padomes ģenerāldirektors.
3. Aicina katru grupu iejusties izteikuma autora lomā un papildināt izteikumus ar vēl citiem argumentiem.
4. Aicina no skolēnu vidus ievēlēt komisiju, kuras uzdevums būs pēc diskusijas pieņemt lēmumu.
5. Organizē (un, ja nepieciešams, vada) diskusiju.
6. Aicina komisiju paziņot lēmumu un rosina skolēnus izteikt katram savu viedokli par pieņemto lēmumu.

119

Uzdevumi skolēniem:

1. Uzmanīgi noklausieties situācijas aprakstu par automāģistrāles celtniecību cauri pasaules mantojuma dabas objektam Jaunzēlandē!
2. Iepazīstieties ar savā kartītē paustajiem uzskatiem un papildiniet šo viedokli ar citiem argumentiem, apsvērumi, piemēriem un ierosinājumiem!
3. Izvēlieties vienu skolēnu, kurš būs grupas pārstāvis un diskusijā paužīs grupas atrastos argumentus un pierādījumus!
4. Visi kopā izvēliet trīs līdz piecus skolēnus, kas būs komisija un pēc debašu noklausīšanās pieņems lēmumu!
5. Piedaloties diskusijā, ievērojet diskusijas noteikumus!
6. Izsakiet savu viedokli par komisijas pieņemto lēmumu!

Darba lapa

Izteikumu kartītes

1. Vismazāk Jaunzēlandei ir vajadzīgas automaģistrāles neskartas dabas rajonā. Tas atstātu briesmīgas sekas uz šo neskarto apvidu, un tā ekonomiskie ieguvumi ir no gaisa pagrābti. Tādējādi tikai mainīsies tas, kā tūristi ierodas Jaunzēlandē, taču tas nepiesaistīs vairāk tūristu, turklāt to tūristu mums jau tā pietiek. Tas nekad nenotiks.

Mežu un putnu aizsardzības biedrības direktors

2. Mēs to uztveram galvenokārt kā iespēju palielināt tūristu plūsmu uz piekrasti. Šis ceļš mums atlīdzinās visus zaudējumus. Ja tikai 10 procenti autobusu, kas dodas uz Milfordu, iegrieztos rietumu piekrastē, mūsu tūrisma industrijas apjomī divkāršotos.

Vestlendas apgabala padomes ģenerāldirektors

3. Ceļš, kas ietu gar ieļejām, traucētu purvāju trauslās ekosistēmas, bet ceļš gar kalnu pakājēm bojātu ainavu.

Valsts Mežsaimniecības mežsargs

4. Ainava un apvidus ir izcili. Tas piešķirtu gan Jaunzēlandei, gan visam starptautiskajam tūrismam jaunu dimensiju. Daļējs tā garants būtu brauciens automašīnā no Hāstas uz Milfordu.

Transporta ministrs

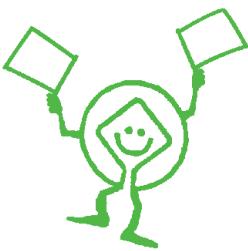

5. Izsverot visus par un pret, šķiet, ka šis priekšlikums neko ļaunu nenodara, protams, ar nosacījumu, ja iepriekšējie pētījumi neparadīs, ka tas valstij izmaksātu pārāk dārgi. Tas veicinātu tūrismu, un Dienvidu Vestlendas un Fjordlendas apgabaliem tā būtu iespēja gūt papildu ienākumus.

Otago Daily Times, avīzes redaktors

Avots: Greimontas vidusskola, Jaunzēlande

Automaģistrāles celtniecība cauri pasaules dabas mantojuma objektam

Standartu ietvaros: Pasaules mantojums un tūrisms

Māksla (kultūrizglītojošā joma)

Uzzīmējet, uzgleznojiet vai apmeklējiet kādu objektu: objektā izveidotās skices izstrādājiet tālāk, piemēram, par abstraktās mākslas objektu, apģērbu dizainu.

Izveidojiet plakātu, kas aicinātu saglabāt vietējos/nacionālos/reģionālos pasaules mantojuma objektus: izpētiet kādreizējos šī objekta attēlus, tā radīšanas iemeslus un to, vai tūrisma situācija ir mainījusies.

Izpētiet uzzīnas materiālus par kādu romānā vai stāstā minētu objektu un apspriediet, kā literāru tekstu fragmentus varētu iekļaut tūristiem domātās brošūrās vai materiālos.

Valoda (valodas joma)

Uzrakstiet informatīvos materiālus tūristiem: plašai sabiedrībai, apmeklētājiem ar īpašām vajadzībām, apmeklētājiem no ārzemēm, jauniešiem utt.

Uzrakstiet reklāmas saukli kādam objektam.

Uzrakstiet un ierakstiet audio ekskursiju kādā objektā.

Iztulkojiet informāciju par kādu objektu citās valodās.

Cilvēks un sabiedrība (sociālo zinību joma)

121

Apspriediet iemeslus, kāpēc kāds objekts jau ilgu laiku ir (nav) bijis tūristu ceļa mērķis.

Apspriediet, vai kāds objekts tā vēstures dēļ ir nozīmīgs vietējam, nacionālam, reģionālam vai pasaules tūrismam.

Ierosiniet, kā spilgti paskaidrot objekta vēsturi tūristiem.

Izveidojiet un, ja iespējams, izdodiet informatīvus materiālus tūristiem par kādu objektu.

Izstrādājiet tūrisma kampaņu - ieskaitot plakātus -, lai kādam objektam piesaistītu apmeklētājus.

Apspriediet vai izspēlējiet lomu spēlē viedokļus par mantojuma nozīmi un iespējamos tūrisma radītos draudus.

Veiciet kāda objekta apmeklētāju aptauju, izdalot anketas.

Intervējiet objektu menedžerus, lai noskaidrotu tūrisma pozitīvo un negatīvo ietekmi uz mantojuma objektu saglabāšanu.

Tehnoloģiju un zinātnu pamati (matemātikas, dabaszinību un tehnisko zinību joma)

Izpētiet, vai apmeklētāju dēļ objektā nerodas erozija, un apspriediet iespējamos risinājumus, piemēram, alternatīvus maršrutus.

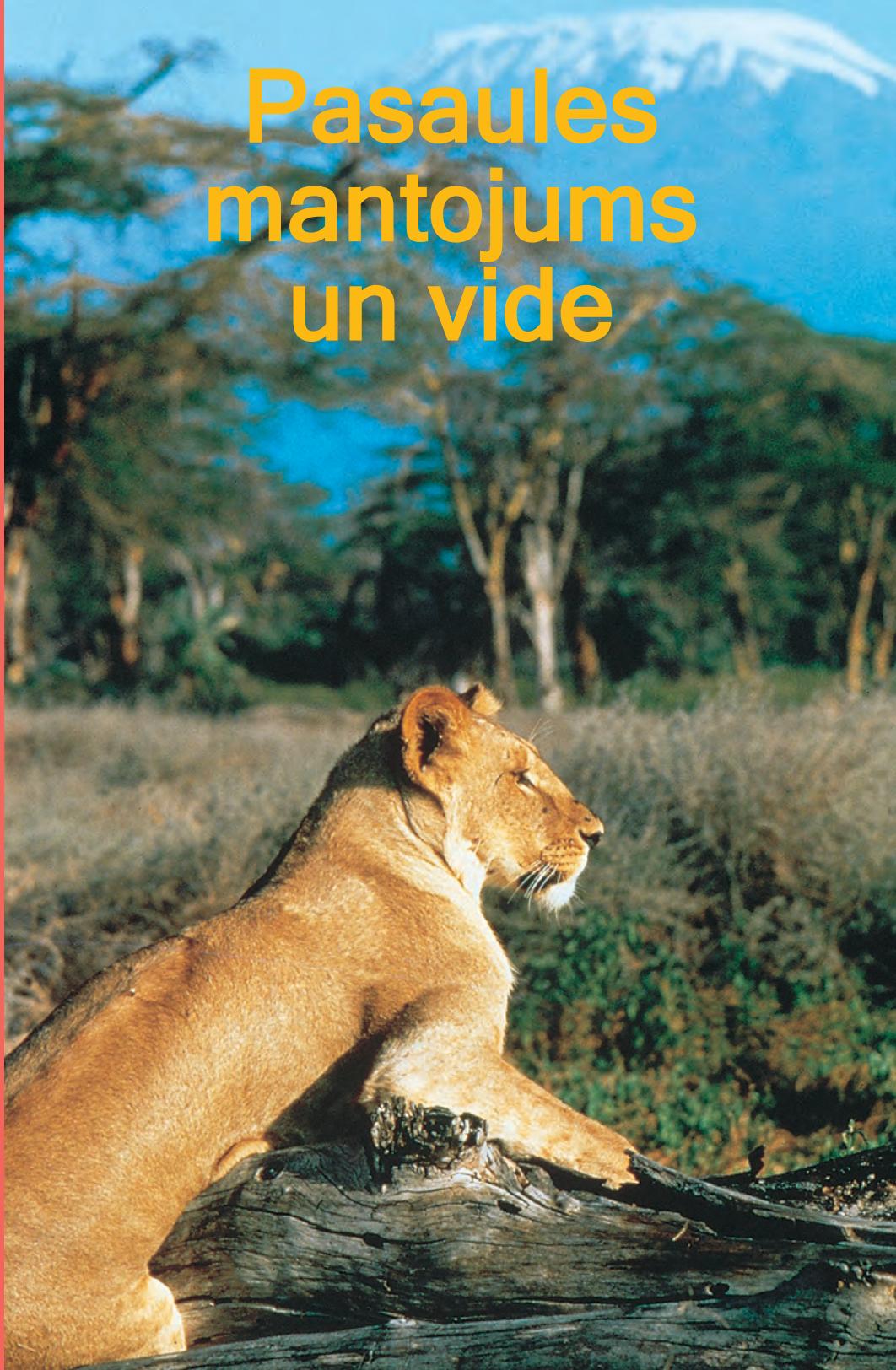
Sameklējiet internetā vairāk informācijas par pasaules mantojumu un tūrismu konkrētās valstīs vai reģionos, izmantojot atslēgas vārdus ‘pasaules mantojums’ (‘world heritage’) un ‘tūrisms’ (‘tourism’).

Izmantojiet shēmas, sektoru diagrammas vai statistikas datus, lai apspriestu tūrisma tendences un to iespējamo ietekmi un pasaules mantojuma objektiem, aprēķiniet un fiksējiet aptauju vai pētījumu rezultātus.

Vide

Pasaules mantojums un vide

Kilimandžaro Nacionālais parks, Tanzānijas Apvienotā Republika. ©UNESCO/M. Batisse

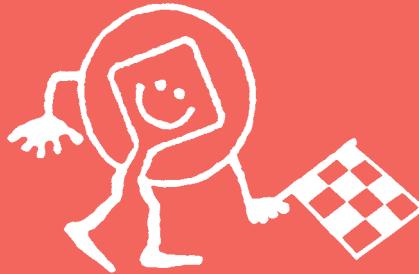
„Dabai iespējamas dažādas interpretācijas -
pamats zinātniskai uzņēmējdarbībai;
resurss; kaut kas apskatāms;
kaut kas, ko pieredzēt un baudīt,
vai radošas iedvesmas avots.”
Prezidents Nelsons Mandela,
1994. gada oktobrī

Pasaules mantojums un vide

Mērķi	123
Izglītīgošie	123
Attīstošie	123
Audzinošie	123
Jaunieši un pasaules mantojuma aizsardzība	124
25. nodarbība. Ekosistēmas un ģeoloģiskie veidojumi	125
Vides aizsardzība starptautiskā mērogā	126
Interneta lapas, kurās atrodas dažādas konvencijas	128
26. nodarbība. Vides degradācija	130
Globālās vides stresa pazīmes	131
Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana caur pasaules mantojuma saglabāšanu	131
27. nodarbība. Bioloģisko daudzveidību apdraudošie faktori	132
Kultūras daudzveidība un bioloģiskā daudzveidība	133
Sugu evolūcija un izzušana	133
Jaunu sugu atklāšana: Volemi priede - palieka no dinozauru laikmeta	133
Mai ielejas Dabas rezervāts, Seišeļu salas	134
Manasas Savvaļas dabas rezervāts, Indija	134
Te Vaipunamu, Jaunzēlande	135
Ekoloģijas un kultūras zinā ilgtspējīga attīstība	135
Argēnas krasta Nacionālais parks, Mauritānija	136
Vietējais atbalsts ilgtspējībai	136
Mūsu planētas nākotne	136
Pasaules mantojuma sarakstā iekļautie objekti	137
Izglītības standartu ietvaros: pasaules mantojums un vide	138

Mērķi

Izglītojošie

Parādīt skolēniem:

- mācīties iepazīt dabas un kultūras vidi un izprast sabiedrības un dabas mijiedarbību
- veidot izpratni par pasaules mantojuma objektiem kā aizsargātām zonām, kas ir būtiskas bioloģiskās daudzveidības un apdraudēto augu un dzīvnieku sugu saglabāšanai
- iepazīt *Pasaules mantojuma konvenciju* kā svarīgu faktoru, kas ietekmē kolektīvo starptautisko rīcību vides aizsardzības jomā.

Attīstošie

Sekmēt, lai skolēni, praktiski darbojoties:

- mācītos iesaistīties apkārtējās vides aizsardzībā, it īpaši pasaules mantojuma saglabāšanā
- mācītos iesaistīties ekoloģiski ilgtspējīgas attīstības procesā, gādājot par planētas un tās iedzīvotāju veselību nākotnē.

125

Audzinošie

Radīt apstākļus, lai skolēni:

- mācītos uztvert vidi kā vērtību un viņos attīstītos atbildības sajūta par vidi
- varētu veidot ilgtspējīgu attieksmi pret savu dzīvi uz šīs planētas, aizsargātu sugu un ekosistēmu daudzveidību, lai netiktu apdraudētas nākamo paaudžu spējas nodrošināt savas vajadzības.

Jaunieši un pasaules mantojuma aizsardzība

Pasaules mantojuma aizsardzība var dot arī būtisku ieguldījumu vides, tās kultūras un dabas aizsardzībā, kā arī cilvēku un vides mijiedarbībā.

Pasaules mantojuma aizsardzība palīdz risināt dažas mūsdienu vides aizsardzības būtiskākās problēmas, it īpaši apdraudēto augu un dzīvnieku sugu skaita pieaugumu, kā dēļ samazinās bioloģiskā daudzveidība. Tikpat svarīgi ir tas, ka pasaules mantojuma objekti tiek aizsargāti starptautiskas ekoloģiski ilgtspējīgas attīstības kontekstā, proti, līdzsvarojot pasaules mantojuma objekta aizsargātās zonas statusu ar vietējās kopienas vajadzībām pēc resursiem un tās ekonomisko izdzīvošanu. Konvencija arī atzīst **kultūras** un **dabas mantojumu**, kā arī to īpašo mijiedarbību.

Šo iemeslu dēļ Konvencija piedāvā unikālu iespēju holistiskai pieejai vides aizsardzībai, ietverot tajā arī kāda objekta visaptverošu, pilnīgu dabas un kultūras vērtību aizsardzību.

Pasaules mantojuma sarakstā 2005. gadā iekļautie 160 dabas objekti aizsargā augu un dzīvnieku sugas, ekosistēmas, ģeoloģiskus objektus, ekoloģiskus un bioloģiskus procesus, dabiskās dzīvotnes, kā arī īpaši skaistas un estētiski svarīgas vietas. Šie objekti veido gandrīz 10 procentus no tās Zemes daļas (uz sauszemes un jūrā), kas pašlaik tiek aprūpēta un menedžēta kā aizsargāta zona.

Lai jaunieši varētu efektīvi iesaistīties vides aizsardzībā, viņiem jāapzinās, ar kādām problēmām un izaicinājumiem šajā jomā ir jāsaskaras, jābūt arī līdzekļiem atbilstoši rīkoties. Te var palīdzēt izpratne par *Pasaules mantojuma konvencijas* svarīgo lomu. Šajā komplekta sadaļā tiek izklāstītas dažas no būtiskākajām vides aizsardzības problēmām un to nozīme pasaules mantojuma aizsardzībā.

Skolēni no Greimutas vidusskolas izpēta ledājus Te Vaipunamu, Jaunzēlandes dienvidrietumos.
© UNESCO

■ 25. nodarbība

EKOSISTĒMAS UN GEOLOGISKIE VEIDOJUMI

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs izpratuši dažādus ekosistēmu veidus un noskaidrojuši pasaules mantojuma dabas objektus, kas saglabā un aizsargā ekosistēmas.

Darbnīca

Darbs klasē

2 x 40 minūtes

Geogrāfija,
dabas zinības,
bioloģija

Pasaules
mantojuma karte,
īsie apraksti

Skolotāja darbība:

1. Rosina skolēnus Pasaules mantojuma sarakstā atrast piemērus koraļļu rifiem, salām, tuksnešiem, mitrājiem.
2. Izskaidro skolēniem jēdzienus ‘ekosistēma’ un ‘geoloģisks veidojums’ un lūdz skolēnus atcerēties un nosaukt tuvākajā reģionā esošos ģeoloģiskos veidojumus un raksturot tur esošo ekosistēmu. Rosina arī pārējos skolēnus papildināt jau noskaidroto informāciju ar dzīvnieku un augu sugu uzskaitījumu, kas sastopami šajā ekosistēmā.
3. Aicina skolēnus izskatīt ūlos aprakstus un izvēlēties divdesmit pasaules dabas mantojuma objektus, kas atbilstu klasifikācijai: a) meži, b) piekrastes, c) kalni. Mudina skolēnus pārdomāt un pārrunāt līdzīgās un atšķirīgās dabas objektu (mežu, piekrastu un kalnu) pazīmes.
4. Lūdz skolēnus patstāvīgi atrast dabas objektus novadā vai valstī, kas arī būtu piederīgi mežiem, piekrastēm, kalniem. Lūdz katram skolēnam izveidot trīs līdz sešus ūsus aprakstus par vietējiem dabas objektiem.
5. Aicina skolēnus salīdzināt un apkopot informāciju par vietējiem mežiem, piekrastēm un kalniem un lūdz skolēnus izteikt savu viedokli par šo objektu saglabāšanas nepieciešamību.

Uzdevumi skolēniem:

1. Atrodiet Pasaules mantojuma sarakstā piemērus koraļļu rifiem, salām, tuksnešiem, mitrājiem!
2. Nosauciet tuvākajā reģionā esošos ģeoloģiskos veidojumus un raksturojiet tur esošās ekosistēmas! Kādi augi un dzīvnieki ir sastopami šajās ekosistēmās?
3. Izskatiet ūlos aprakstus un izvēlēties divdesmit pasaules dabas mantojuma objektus, kas atbilstu klasifikācijai: a) meži, b) piekrastes, c) kalni! Atrodiet līdzīgās dabas objektu (mežu, piekrastu, kalnu) pazīmes! Atrodiet pazīmes, kas raksturīgas tikai katram objektam!
4. Mājās atrodiet informāciju par dabas objektiem savā novadā vai valstī, kas arī būtu piederīgi mežiem, piekrastēm, kalniem! Izveidojiet trīs līdz sešus ūsus aprakstus par vietējiem dabas objektiem!
5. Pastāstiet klasesbiedriem par atrastajiem dabas objektiem!
6. Pārrunājiet, kāpēc šos dabas objektus vajadzētu saglabāt un kā tos saglabāt?

Vides aizsardzība starptautiskā mērogā

Saskaroties ar vispārēju vides stāvokļa pasliktināšanos - gaisa, ūdens un augsnes piesārņojumu, globālo sasilšanu, caurumu ozona slānī, dabisko un neatjaunojamo resursu izsmelšanu, sugu izzušanu un bioloģiskās daudzveidības samazināšanos -, mums visiem nekavējoties jārīkojas, lai izlabotu jau nodarītos postījumus, aizsargātu pasaules dabas un kultūras daudzveidību un nodrošinātu šai un nākamajām paaudzēm ilgtspējīgu attīstību.

Pasaules mantojuma, it īpaši pasaules mantojuma dabas objektu, aizsardzība, var dot vērtīgu ieguldījumu arī mūsu vides uzlabošanā un saglabāšanā. Līdztekus *Pasaules mantojuma konvencijai* ir vēl vairāki starptautiski līgumi par dabas aizsardzību. Papildu informāciju par šiem līgumiem un to sekretariātiem iespējams iegūt **UNESCO Pasaules mantojuma centra** mājaslapā (<http://unesco.org.whc>).

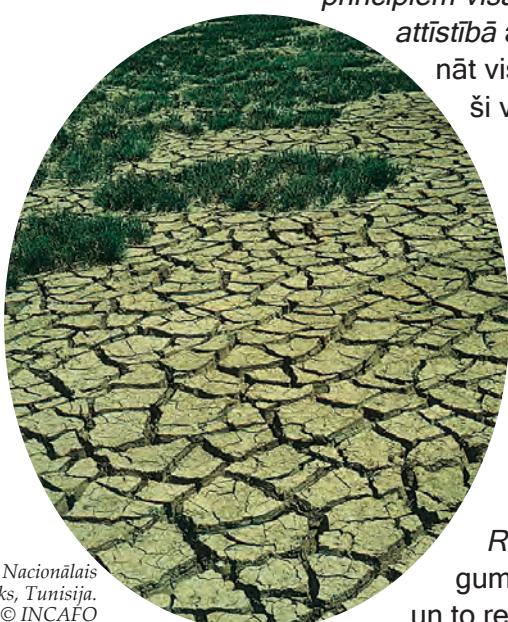
Pasaules mantojuma konvencija tika parakstīta divus mēnešus pēc pirmās **Apvienoto Nāciju Organizācijas** Pasaules vides konferences, kas notika Stokholmā, Zviedrijā, 1972. gada septembrī. Divdesmit gadus pēc Stokholmas konferences pasaules līderi satikās 1992. gada jūnijā ANO Vides un attīstības konferencē Riodežaneiro, Brazīlijā. Tā dēvētais Rio Zemes samits tika rīkots, lai novērtētu dabiskās vides stāvokļa biedējošo pasliktināšanos, kā arī lai izveidotu stratēģiju tā uzlabošanai. Pēc tikšanās tika pieņemts dokuments „Agenda 21” (Rīcības programma XXI gadsimtam), kas ir priekšlikumu kopums Zemes glābšanai, un tā 36. nodaļā ir uzsvērta izglītības un jauniešu izšķirošā loma.

188 valstis un Eiropas kopiena ir parakstījušas arī *Konvenciju par bioloģisko daudzveidību*, kas pieprasī konkrētu rīcību bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai. Rio Zemes samita iespaidā tika pieņemtas vēl divas starptautiskas konvencijas, kā arī paziņojums par mežu aizsardzību.

Konvencija par klimata pārmaiņām stājās spēkā 1994. gada 21. martā, un to ratificējušas 189 valstis. Tās mērķis ir stabilizēt siltumnīcas efektu izraisošo gāzu koncentrāciju atmosfērā, lai cīnītos pret globālo sasilšanu.

Apvienoto Nāciju Organizācijas konvencija cīņai pret pārtuksnešošanos tajās valstīs, kurās ir nopietns sausums, un pārtuksnešošanos it īpaši Āfrikā stājās spēkā 1996. gada 26. decembrī. Tās mērķis ir mazināt sausuma un pārtuksnešošanas radītās cilvēku ciešanas un ekoloģiskās katastrofas draudus.

Juridiski nesaistošais autoritatīvais paziņojums par vispārēja konsensa principiem visa veida mežu menedžmentā, aizsardzībā un ilgtspējīgā attīstībā arī tika pieņemts Rio Zemes samitā. Tā mērķis ir mudināt visas pasaules valstis apzīumot pasauli no jauna, it īpaši veicināt apmežošanu un dabas resursu aizsardzību.

Iškeulas Nacionālais parks, Tunisija.
© INCAFO

1975. gadā tika pieņemta *Konvencija par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas augu un dzīvnieku sugām* (CITES). CITES iedibina pasaules kontroli pār starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām augu un dzīvnieku sugām. Attiecībā uz sugām, kurām draud izuzušana, CITES aizliedz jebkura veida tirdzniecību ar savvalā augušiem eksemplāriem.

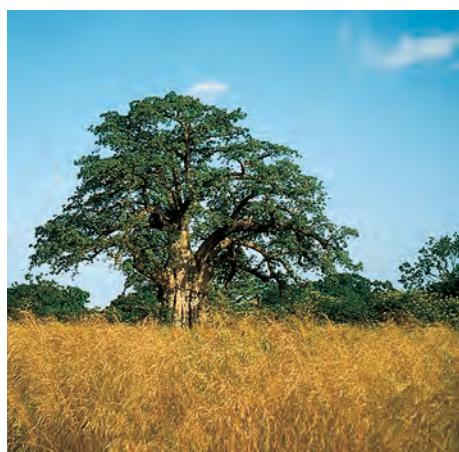
1971. gadā pieņemtā *Ramsāres konvencija par starptautiskas nozīmes mitrājiem* (plašāk pazīstama kā *Ramsāres konvencija par mitrājiem*) ir starpvadību līgums, kas definē ietvaru starptautiskajai sadarbībai mitrāju un to resursu aizsardzībai un saprātīgai izmantošanai.

Pašlaik Ramsāres starptautiskās nozīmes mitrāju sarakstā ir iekļauti 1400 mitrāju objekti, kopā tas ir vairāk nekā 87 miljoni hektāru.

Dvdesmit pieci objekti (2001. gada dati), kas ir iekļauti Ramsāres starptautiskās nozīmes mitrāju sarakstā, ir arī pasaules mantojuma objekti. Tie ir:

Alžīrija	Ierīras ieleja (saistīts ar pasaules mantojuma objektu Tasilinadžers)	Kostarika	Kokosas salas Nacionālais parks
Amerikas Savienotās Valstis	Evergleidsas Nacionālais parks	Krievijas Federācija	Selengas delta (daļa no pasaules mantojuma objekta Baikāla ezers)
Austrālijas	Lielais smilšu šaurums (saistīts ar pasaules mantojuma objektu Freizerā sala) Kakadu Nacionālais parks	Libāna	Tīra
Bangladeša	Sundarbanas salas	Mauritānija	Argēnas krasta Nacionālais parks
Bulgārija	Srebarnas Dabas rezervāts	Nigēra	„W“ Nacionālais parks
Filipīnas	Tubatahas rifa jūras parks	Rumānija	Donovas delta
Francija	Senmišela kalns un tā līcis	Senegāla	Džudža Nacionālais putnu rezervāts
Indija	Keoladeo Nacionālais parks	Slovēnija	Škocjanas salas
Kanāda	Pīsriveras un Atabaskas delta Kliedzējdzērvju vasaras izplatības zona (abi pieder pasaules mantojuma objektam Bufalo meža Nacionālais parks)	Tunisija	Iškeuldas Nacionālais parks
Kongo Demokrātiskā Republika	Virungas Nacionālais parks	Ungārija/ Slovākijas Republika	Agtelekas karsta alas un Slovākijas karsta alas
		Ungārija	Hortobagijas Nacionālais parks
		Zviedrija	Šaunja (daļa no pasaules mantojuma objekta Lapzeme)

129

„W“ Nigēras Nacionālais parks.
© UNESCO

Baikāla ezers,
Krievijas Federācija.
© UNESCO

Turklāt vēl darbojas UNESCO programma „Cilvēks un biosfēra”, lai risinātu konfliktejošos vides un attīstības jautājumus, kas ir saistīti ar dabas resursiem, pētītu cilvēku darbības ietekmi uz vidi un sabiedrības reakciju uz izraisītajām pārmaiņām. Biosfēras rezerves palīdz aizsargāt **bioloģisko daudzveidību**, uzturēt veselīgas ekosistēmas, sniedz zināšanas par tradicionālajiem zemes izmantošanas paņēmieniem, izplata informāciju par ilgtspējīgu dabas resursu menedžmentu un sadarbojas dabas resuršu problēmas risināšanas jomā.

Kontaktadreses

▲ Interneta mājaslapas, kurās atrodamas citas konvencijas

► Dabas mantojums

Konvencija par bioloģisko daudzveidību: <http://www.biodiv.org>

Konvencija par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām augu un dzīvnieku sugām (CITES): <http://www.cites.org>

Konvencija par migrējošām sugām: <http://www.unep-wcmc.org/cms>

Ramsāres konvencija par mitrājiem: <http://www.ramsar.org>

Apvienoto Nāciju Organizācijas ietvara konvencija par klimata pārmaiņām: <http://www.unfccc.de>

Apvienoto Nāciju Organizācijas konvencija cīņai pret pārtuksnešošanos: <http://www.unccd.int>

► Kultūras mantojums

Kultūras vērtību aizsardzība bruņota konflikta gadījumā (Hāgas konvencija): http://www.unesco.org/culture/legalprotection/war/html_eng/index_en.shtml

Kultūras priekšmetu/objektu nelegālas importēšanas, eksportēšanas vai īpašnieku maiņas novēršana: http://www.unesco.org/culture/legalprotection/theft/html_eng/index_en.shtml

Konvencijas projekts par zemūdens mantojuma aizsardzību: http://www.unesco.org/culture/legalprotection/water/html_eng/index_en.shtml

UNIDROIT konvencija par zagtiem vai nelegāli eksportētiem kultūras priekšmetiem: <http://www.unidroit.org.englis/conventions/c-cult.htm>

Citas konvencijas kultūras mantojuma jomā:
<http://fletcher.tufts.edu/multi/cultural.html>

► Eiropas tiesiskie instrumenti kultūras jomā

Eiropas Padomes dalībvalstis iedibinājušas arī starptautiskus legālus līgumus. Tie ir:

Eiropas Kultūras konvencija: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/HTML/018.htm>

Eiropas konvencija par arheoloģiskā mantojuma aizsardzību: <http://conventions.coe.int/Treaty.en/Treaties/Html/066.htm>

Konvencija par Eiropas arhitektūras mantojuma aizsardzību: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/121.htm>

Eiropas konvencija par arheoloģiskā mantojuma aizsardzību (ar labojumiem): <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/143.htm>

Eiropas konvencija par ainavu: <http://www.natrue.coe.int/english/main/landscape/conv.htm>

Pilnīgs Eiropas Padomes konvenciju saraksts atrodams:
<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/CadreListeTraites.htm>

26. nodarbība

VIDES DEGRADĀCIJA

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs noskaidrojuši iespējamās vides problēmas novadā, valstī un reģionā un izpratuši, kā tiek aizsargāti pasaules mantojuma dabas pieminekļi.

Izpētes projekts

Darbs klasē

2 x 40 minūtes
un patstāvīgajam darbam
nepieciešams laiks

Ģeogrāfija, dabas
zinības, bioloģija

Pasaules mantojuma
karte, īsie apraksti,
dažādi informācijas avoti

Skolotāja darbība:

1. Lūdz skolēnus uzskaitīt lielākās esošās vai iespējamās vides problēmas novadā, valstī vai reģionā (piemēram, erozija, klimata pārmaiņas un jūras līmeņa celšanās, pārtuksnešanās, atmežošana). Papildina un komentē skolēnu izteikumus, līdz ir pārliecināts, ka visas nozīmīgākās vides problēmas ir izprastas un pārrunātas. Aicina skolēnus pierakstīt visas pārrunātās vides problēmas.
2. Aicina skolēnus nosaukt pasaules mantojuma un valstiskas nozīmes dabas pieminekļus reģionā, valstī un novadā.
3. Jautā, kādas problēmas apdraud dabas mantojuma objektus reģionā, valstī un novadā un kā tiek risinātas vides aizsardzības problēmas.
4. Sadala skolēnus nelielās grupās vai arī uzdod individuālu uzdevumu - noskaidrot visu par kāda dabas pieminekļa apdraudētību un aizsardzību un nedēļas vai vairāku garumā vākt informāciju no visiem masu informācijas līdzekļiem par pasākumiem šā objekta aizsardzībā.
5. Aicina skolēnus iepazīstināt klasesbiedrus ar savu pētījumu rezultātiem un kopā pārrunāt dabas pieminekļu aizsardzības problēmas novadā, valstī, reģionā un pasaulē.

Uzdevumi skolēniem:

1. Uzskaitiet lielākās esošās vai iespējamās vides problēmas novadā, valstī vai reģionā (piemēram, erozija, klimata pārmaiņas un jūras līmeņa celšanās, pārtuksnešanās, atmežošana)! Izveidojiet vides problēmu sarakstu!
2. Nosauciet pasaules mantojuma un valstiskas nozīmes dabas pieminekļus reģionā, valstī un novadā!
3. Nosauciet un izskaidrojiet, kādas problēmas apdraud dabas mantojuma objektus reģionā, valstī un novadā!
4. Pastāstiet, kā reģionā, valstī un novadā tiek risinātas vides aizsardzības problēmas?
5. Individuāli vai grupā noskaidrojiet vides problēmas, kas apdraud vienu (pasaules, reģiona, valsts, novada) dabas pieminekļi, kā arī pasākumus, kas tiek veikti šā objekta aizsardzībai!
6. Nedēļas (vai vairāku nedēļu) garumā vāciet un apkopojet masu informācijas līdzekļos atrodamo informāciju par jūsu izvēlētā objekta aizsardzību!
7. Iepazīstinet klasesbiedrus ar apkopoto informāciju!
8. Pārrunājiet, kādas ir būtiskākās dabas pieminekļu aizsardzības problēmas pasaulē, reģionā, valstī un novadā!

Globālās vides stresa pazīmes

- Vairāk nekā divām trešdaļām no pasaules putnu sugām samazinās putnu skaits, tās ir apdraudētas vai tuvu iznīcībai.

- Pēdējo divsimt gadu laikā viena ceturdaļa no pasaules putnu sugām ir izzudušas, it īpaši okeānu salās.

► Sarūk varžu populācija,
kaut gan nav noskaidrots,
kāpēc tā notiek.

- Samazinās koraļļu rifu izmēri.

Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana caur pasaules mantojuma saglabāšanu

Terminu ‘bioloģiskā daudzveidība’ parasti lieto, lai apzīmētu dzīvības formu daudzveidību, un tas aptver dažādus augus, dzīvniekus un mikroorganismus, to gēnus un tās ekosistēmas, kurām tie pieder.

Zemes bioloģiskās daudzveidības saglabāšana ir milzīgs uzdevums, kas ir saistīts ar dzīvības uz Zemes saglabāšanu vispār. Tā ietver ūdens, jūras un mērenā klimata vides un mikroorganismu aizsardzību.

Pasaules mantojuma aizsardzība ir svarīgs elements visas pasaules kopīgajos centienos saglabāt Zemes bioloģisko daudzveidību, un tā panākumus lielā mērā nosaka kolektīva, starptautiska rīcība.

Okapi Savvaļas dabas rezervāts Kongo Demokrātiskajā Republikā tika iekļauts Pasaules mantojuma sarakstā, jo tā ir viena no pasaules lielākajām un svarīgākajām dabiskajām dzīvotnēm bioloģiskās daudzveidības *in situ* aizsardzībai, to skaitā tādas, kur mīt apdraudētas sugas. Rezervātā sastopamas apdraudētas primātu un putnu sugas, kā arī apmēram 5000 no 30 000 pasaulei vēl esošo okapi.

Ekosistēmu aizsardzība ir arī svarīgs pasaules mantojuma aizsardzības komponenti. Piemēram, Belizas Barjerrija rezervāta sistēma, kas 1996. gadā tika ierakstīta Pasaules mantojuma sarakstā, aizsargā izcilu dabas sistēmu, kas ietver piekrastes atollus un smilšu rifus, mangroves mežus, piekrastes lagūnas un upju ietekas vairāk nekā 93 400 hektāru lielā teritorijā. Citi plaši pasaules mantojuma objekti aizsargā mežu ekosistēmas (piemēram, Sinharajas Mežu rezervātu Šrilankā) un mitrājus (piemēram, Donjanas Nacionālo parku Spānijā).

Okapi Savvaļas
dabas rezervāts
Kongo Demokrātiskajā
Republikā.
© IUCN/J. Thorsell

133

Bioloģiskās daudzveidības zaudēšana, it īpaši apdraudētās ekosistēmās (piemēram, salās un mitrajos), parasti ir neatgriezeniska, tāpēc ir pietiekams pamats raizēties par draudiem bioloģiskajai daudzveidībai un nekavējoties rīkoties, lai šos draudus mazinātu. Parasti atsevišķu apdraudētu sugu aizsardzībai daudz efektīvāk ir papildus nodrošināt ekosistēmu, dabisko augu un dzīvnieku kopienu un kopējās ainavas ilgtermiņa aizsardzību.

■ 27. nodarbība

BIOLOGISKO DAUDZVEIDĪBU APDRAUDOŠIE FAKTORI

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs apguvuši nepieciešamās zināšanas un prasmes, lai noteiktu iespējamos draudus bioloģiskajai daudzveidībai.

Pētījums
un mācību
ekskursija

Darbs klasē un
āra nodarbības

2 x 40 minūtes, mācību
ekskursijas laiks un laiks
patstāvīgajiem pētījumiem

Bioloģija,
dabas zinības

Izziņas avoti,
darba materiāli

Skolotāja darbība:

1. Informē par iespējamajiem draudiem bioloģiskajai daudzveidībai:
 - izmaiņām dzīvotnē (piemēram, vietējās veģetācijas iznīcināšana, izvēršot lauk-saimniecību)
 - ieviestām sugām (kuras var apēst vietējos augus un dzīvniekus un sacensties ar vietējām sugām dzīvotnes dēļ)
 - piesārņojumu: gaisa, ūdens, augsnēs un trokšņu
 - raktuvēm vai citām ražotnēm
 - citiem draudiem.
2. Aicina skolēnus izteikties par vietējās ekosistēmas izmaiņām un pasākumiem, kas tiek veikti, lai to saglabātu.
3. Piedāvā apmeklēt rezervātu, lai izpētītu bioloģisko daudzveidību un tās aizsardzību.
4. Aicina skolēnus (individuāli vai nelielās grupās) izstrādāt savu pētījuma plānu, kā arī praktiski palīdz izveidot šos plānus turpat klasē.
5. Ar skolēnu līdzdalību organizē rezervāta apmeklējumu.
6. Organizē skolēnu pētījumu prezentāciju, uzaicinot vecākus un, ja vien iespējams, dabas aizsardzības speciālistus.

Uzdevumi skolēniem:

1. Dalieties iespaidos, kādus draudus bioloģiskajai daudzveidībai tuvākajā apkārtnē esat ievērojuši!
2. Pastāstiet, kādas izmaiņas vietējo augu izplatībā, putnu un dzīvnieku skaitā vai uzvedībā esat pamanījuši!
3. Atcerieties, ko esat dzirdējuši vai lasījuši par pasākumiem, lai apturētu bioloģiskās daudzveidības samazināšanos.
4. Sagatavojieties mācību ekskursijai uz dabas rezervātu:
 - a) ar skolotāja atbalstu formulējet sava pētījuma uzdevumu,
 - b) izveidojiet jautājumu sarakstu, kurus noskaidrosiet rezervātā,
 - c) izveidojiet apskatāmo objektu sarakstu,
 - d) izdomājiet, kā jūs veiksiet pētījumus (vērosiet, fotografēsiet, zīmēsiet, aprakstīsiet...) un kādi resursi jums būs nepieciešami,
 - e) vienojieties ar skolotāju un klasesbiedriem par pētījuma apraksta formām!
5. Ekskursijas laikā ievērojet visus rezervāta apmeklētājiem obligātos noteikumus!
6. Noformējiet savus pētījumus un sagatavojiet savu uzstāšanos!

Kultūras daudzveidība un bioloģiskā daudzveidība

Pasaules mantojuma kultūras un dabas objektos bieži vien izpaužas gan kultūras, gan bioloģiskā daudzveidība.

Ja vēlamies, lai uzplaukst kultūras un dabas daudzveidība, tās abas jāaizsargā kopā; vietējo iedzīvotāju zināšanas par viņu resursiem un to, kā tos vajadzētu pārvaldīt, ir visai cilvēcei būtisks resurss.

Džefrijs A. Maknīlijs, IUCN, Daba un Resursi, 28. sēj., Nr. 3, 1992

▲ Sugu evolūcija un izzušana

Sugu evolūcija ir ilgstošs dabisks process. Genētisko izmaiņu dēļ rodas jaunas sugas, tās savukārt palielina bioloģisko daudzveidību.

Viens no pasaules mantojama aizsardzības mērķiem ir aizsargāt tos dabas objektus, kuros ir liecības par sugu evolūciju. Dabas mantojuma kritērijs (ii), viens no četriem kritērijiem, kuru izmanto, izvēloties dabas objektus iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā, paredz, ka tiem jābūt *izciliem piemēriem, kas atspoguļo nozīmīgus nepārtrauktus ekoloģiskos un bioloģiskos procesus sauszemes, saldūdens, piekrastes un jūras ekosistēmu un augu un dzīvnieku kopienu evolūcijā un attīstībā.*

Meselas karjera fosiliju objekts Vācijā ir tāda objekta piemērs, kas ir iekļauts Pasaules mantojuma sarakstā, pamatojoties uz (ii) dabas mantojuma kritēriju. Meselas karjers ir īpaši bagāts ar fosilijiem no eocēna ēras starp 57 miljoniem un 36 miljoniem gadu pirms mūsu ēras. Tas sniedz unikālu informāciju par zīdītāju attīstības agrīnajām stadijām.

Austrālijas zīdītāju fosiliju objektā Riverslejā un Narakoortē ir lieliski saglabājušies piemēri par Austrālijas unikālās faunas (piemēram, somaiņu kurmjiem un spalvastu oposumiem, kā arī daudziem citiem unikāliem un tagad izzudušiem Austrālijas zīdītājiem, piemēram, somaiņu lauvām) evolūcijas stadijām. Šis objekts tika iekļauts Pasaules mantojuma sarakstā, pamatojoties uz (i) un arī (ii) dabas mantojuma kritēriju.

135

Jaunu sugu atklāšana: Volemi priede - palieka no dinozauru laikmeta

1994. gada decembrī netālu no Sidnejas Austrālijā tika atklāta jauna koku suga. Volemi priede ('*Wollemi nobilis*') izaug 35 metrus gara. Tās pamatstumbrs ir līdz vienam metram diametrā. Jaunas koku sugars atklāšana, it īpaši tādas, kuras koki sasniedz tik lielu augstumu, ir kaut kas loti neparasts. Volemi priedes dzīvotne – aizsargāts kanjons stāvām malām uz ziemeļrietumiem no Sidnejas – ir palīdzējusi tai saglabāties, jo pasargājusi no ugunsgrēkiem, kas bieži plosījušies līdzās esošajos plato. Šīs jaunās koku sugars atklāšana ir dramatisks pierādījums tam, ka liela daļa mūsu bioloģiskā mantojuma nav atklāta.

Vides stāvoklis Austrālijā, 1996. Kopsavilkums, Austrālijas valsts savienība

Austrālijas
zīdītāju
fosiliju objekti
(Riverslejā
un Narakoortē),
Austrālija.
© UNESCO

Bioloģiskā daudzveidība tiek zaudēta, kad tādas augu un dzīvnieku sugas, kas nav īpaši piemērotas jauniem vides apstākļiem (piemēram, lieti vai temperatūras izmaiņas), vairs nespēj tik veiksmīgi vairoties un izdzīvot. Tādējādi tās izzūd. Fosilijas liecina, ka vairums augu un dzīvnieku sugu beigu beigās izzūd. Tomēr mūsdienās tiek uzskatīts, ka sugu izzušana norit daudz ātrāk nekā jaunu sugu parādišanās. Tas liecina par pilnīgi neatgriezeniskām globālām pārmaiņām.

Pašlaik

- 11 procentiem atlikušo putnu,
 - 11 procentiem **zīdītāju**,
 - 5 procentiem **zivju**,
 - 8 procentiem planētas **augu sugu**
- Daudzas lielas zīdītāju populācijas ir samazinājušās **medīšanas** dēļ.
- Zvejniecības un valu medību dēļ būtiski samazinājušās **jūras sugu** populācijas.

draud izzušana

Daudzi pasaules mantojuma objekti izveidoti, lai pasargātu no izzušanas apdraudētās augu un dzīvnieku sugas.

136

▲ Mai ielejas Dabas rezervāts, Seišeju salas

Mai ielejas Dabas rezervāts, kas atrodas nelielās Seišeju salu Praslinas salas viducī, 1983. gadā tika ieķauts Pasaules mantojuma sarakstā. Šī ieleja glabā palmu mežu, kas ir saglabājies gandrīz neskarts. Te aug pasaulē lielākie kokosrieksti, kas sver līdz pat 20 kilogramiem. Pagātnē visu salu klāja dažādi palmu koki, taču pārāk intensīvas izmantošanas dēļ šī zona ar kādreiz bagāto, bioloģiski daudzveidīgo palmu mežu ir sarukusi līdz nelielai ielejai. Ileju un tās dārgos palmu koku mežus apdraud eksoptiskas sugas, kas ievestas no cituriennes, nepārtrauktā kokosriekstu ievākšana un ugunsgrēki.

*Mai ielejas Dabas rezervāts,
Seišeju salas.
© National Geographic Society/
W. Curtsinger*

▲ Manasas Savvaļas dabas rezervāts, Indija

Indijas Manasas Savvaļas dabas rezervātā, kas atrodas Himalaju kalna pakājē, kur kokiem apaugušos kalnus nomaina aluviālās pļavas un tropu meži, mīt daudzas apdraudētas dzīvnieku sugas. Pasaules mantojuma sarakstā tas iekļauts 1985. gadā, bet Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstā - 1992. gadā. Manasā ir apdraudētās tīgeru, pigmejcūku, Indijas degunradžu un ziloņu populācijas. Viens no galvenajiem draudiem šiem dzīvniekiem ir malu medības. 1997. gada dati liecina, ka nesen nogalināti divdesmit trīs degunradži, un visa to populācija pašlaik ir no desmit līdz piecpadsmit dzīvnieku.

Vaipunamu, Jaunzēlande

Vaipunamu atrodas Jaunzēlandes Dienvidu salā. Liela daļa zemes (apmēram 2,6 miljoni hektāru jeb 10 procentu Jaunzēlandes) Te Vaipunamu ir purvaini mitrāji, milzīgi, augsti kalni vai kraujas klintis, kas beidzas tieši okeānā. Šajā objektā ir skaidri saskatāmas milzīgo ledāju pēdas, kas plašajā Ledus laikmeta ainavā izgreda ielejas, aizas un fjordus. Jaunzēlandes nošķirtības dēļ vairums šejiņes putnu, dzīvnieku un augu sugu ir unikālas. Daudzi no putniem zaudēja spēju lidot, bet koki un augi īpašā veidā piemērojās lietus gāzēm. Piemēram, milzu baltās priedes (kahikateas) koki sasniedz 30 metru augstumu. Šādus mežus bieži vien dēvē par dinozauru mežiem, jo tagad tie izskatās gandrīz tāpat kā dinozauru laikā pirms apmēram 65 miljoniem gadu.

Tomēr līdz ar ieceļotājiem no Eiropas šurp atbrauca arī daudzi plēsīgie dzīvnieki un parazīti, un vietējā flora un fauna tika apdraudēta, dažos gadījumos - izzuda.

Izolācijas, ģeoloģisko un klimatisko pārmaiņu dēļ Jaunzēlandē notikusi nekur citur nesastopamu augu un dzīvnieku sugu evolūcija. Tomēr tie paši iemesli, kuru dēļ Jaunzēlandes vide, augi un dzīvnieki ir tik īpaši, diemžēl ir arī tos padarījuši ļoti neaizsargātu. Polinēzieši, pirmie ieceļotāji Jaunzēlandē, kas ieradās pirms apmēram 1000 gadiem, sāka liela mēroga sugu un dzīivotņu iznīcināšanu. Kad ieradās eiropieši un kolonizēja Jaunzēlandi, valsts jau bija zaudējusi apmēram 23 procentus mežu un 30 procentus putnu, vislēlākais zaudējums bija moa (liels nelidojošs putns). Ierodoties vēl vairāk cilvēkiem un plēsīgiem zvēriem, 503 Jaunzēlandes augu un dzīvnieku sugas ir apdraudētas, turklāt tiek uzskatīts, ka četrdesmit četras jau ir izzudušas.

Avots: Greimutas vidusskola, Jaunzēlande

Ekoloģijas un kultūras ziņā ilgtspējīga attīstība

Attīstībai ir jābūt ilgtspējīgai, lai tā nodrošinātu pašreizējās paaudzes vajadzības, neapdraudot nākamo paaudžu iespējas nodrošināt savas vajadzības.
Vide un ilgtspējīga attīstība, Parīze, UNESCO, 1997

Pasaules mantojuma konvencija pauž nepieciešamību saglabāt līdzsvaru starp cilvēci un tās vidi. Pasaules mantojuma definīcija, kurā ietverts gan kultūras, gan dabas mantojums, atgādina starptautiskajai sabiedrībai par cilvēku un dabas vides mijiedarbību, kas ir ekoloģiski ilgtspējīgas attīstības pamatā.

Attīstības procesā ir jāatrod vieta arī dabai, kas gan garīgi bagātina mūsu dzīvi, gan tīri praktiskā izpratnē ir tās pamats.

Džefrijs A. Maknīlījs, IUCN, Daba un Resursi, 28. sēj., Nr. 3, 1992

Daudzie draudi videi (piemēram, mežu izciršana, lai iegūtu lauksaimnieciski apstrādājamu zemi, zvejniecība, piesārņojums), ko rada nepārtrauktā attīstība un iedzīvotāju skaita pieaugums, jākontrolē, lai saglabātu pasaules bioloģisko (un kultūras) daudzveidību. Bieži vien tiek uzskatīts, ka aizsardzība un resursu izmantošana (piemēram, lauksaimniecība, izrakteņu ieguve, mežsaimniecība) viens otru izslēdz. Šī iemesla dēļ bieži vien aizsargātās zonās, piemēram, pasaules mantojuma objektos, resursu izmantošana ir aizliegta. Tomēr dažos gadījumos, kad tiek nodrošināta rūpīga pārvaldība, ir iespējams rast līdzsvaru starp dabas un kultūras mantojuma aizsardzību un izmantošanas ierobežojumiem, radot vietējiem iedzīvotājiem ilgtspējīgas izmantošanas vai citu ekonomisku aktivitāšu iespējas, lai viņi būtu tieši ieinteresēti aizsardzības pasākumos.

Argēnas krasta Nacionālais parks, Maurītānija.
© UNESCO/ IUCN/
J. Thorsell

▲ Argēnas krasta Nacionālais parks, Maurītānija

Šis Rietumāfrikas parks ir dzīvotne miljoniem putnu. Tas robežojas ar Atlantijas okeāna piekrasti, to veido smilšu kāpas, piekrastes purvāji, nelielas salas un sekli piekrastes ūdeņi, kas rada neparastu kontrastu dabas ainavu un lielu bioloģisko daudzveidību. Parkā apmetas ļoti dažādi gājputni, te sastopamas vairākas jūras bruņurupuču un delfīnu sugas.

Argēnas krasta apkaimē ir ekonomiski ļoti nozīmīgs: septiņi zvejnieku ciemati izmanto tā bagātos dabas resursus, uz tā bāzes attīstās ekoloģiski saudzīgs tūrisms. Vietējo iedzīvotāju izmantotās tradicionālās nozvejas metodes nav atstājušas nozīmīgu ietekmi uz parka resursiem. Taču, ja te ieviestu motorlaivas un palielinātos zivju nozveja, tas atstātu jūtamas negatīvas sekas uz šejienes putnu dzīvi.

▲ Vietējais atbalsts ilgtspējībai

Aizsardzības pasākumi iegūtu lielāku vietējo atbalstu, ja cilvēkiem būtu iespēja ilgtspējīgi izmantot aizsargātās zonas, piemēram, pasaules mantojuma objektus. Aizvien vairāk aizsargātās zonās vai to tuvumā tiek integrēti un atbalstīti aizsardzības un attīstības projekti.

Ir ļoti svarīgi aizsardzības projektu plānošanā un menedžmentā iesaistīt vietējos iedzīvotājus, lai tiktu nodrošināta šo projektu izmantošana ilgtspējības nodrošināšanai.

139

Mantojuma takas
"Kaklu lauzušo bizonu kraujas"
komplekss, Kanāda. © S. Titchen.

Mūsu planētas nākotne

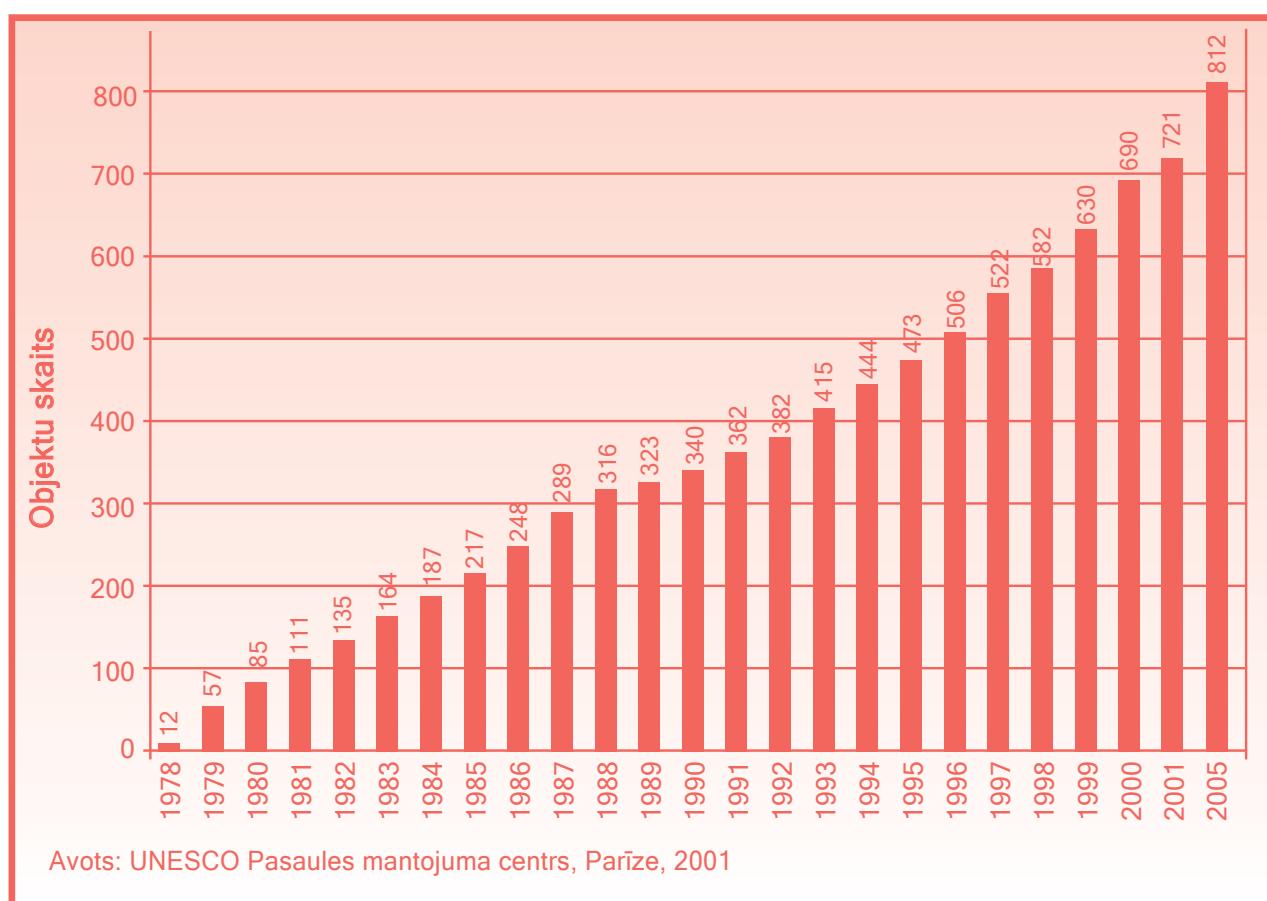
Pēc 1992. gada Rio Zemes samita 333 dabas, kultūras un jauktie (kultūras un dabas) objekti ir iekļauti Pasaules mantojuma sarakstā, piecdesmit astoņi no tiem ir dabas objekti (2001. gada decembra dati).

Attīstītajās valstīs ir notikušas skaidras izmaiņas dabas resursu izmantošanā – enerģijas, ūdens un zemes labāka izmantošana... Arī stāvoklis gaisa, ūdens un augsnēs piesārņojuma ziņā ir uzlabojies. Taču jaunattīstības valstīs piesārņojums palielinās. Kā vienu pozitīvu sasniegumu var minēt to, ka tās ir sapratus, ka to problēmas ir kritiskas un nav iespējams nošķirt ekonomisko un sociālo attīstību no dabas aizsardzības.

Mostafa Tolba, Ilgtspējīgas attīstības komisijas priekšsēdētājs, UNESCO Avoti, Nr. 92, 1997. gada jūlijs-augusts

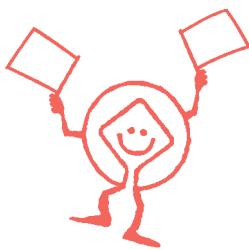
Tas ir nozīmīgs ieguldījums pasaules un vides aizsardzībā.

Pasaules mantojuma sarakstā iekļautie objekti 2005. gada decembra dati

Tā kā ir vispārziņts, ka pasaules mantojuma objektiem piemīt „īpašas nozīmes universāla vērtība”, tiem vajadzētu būt efektīva menedžmenta paraugiem.

Bernts fon Droste, UNESCO Pasaules mantojuma centra direktors, un Džefrijs A. Maknīlijs, IUCN, Pasaules mantojums pēc divdesmit gadiem, IUCN, 1992.

Izglītības standartu ietvaros: pasaules mantojums un vide

Māksla (kultūrizglītojošā joma)

Izvēlieties skolēnu mīļāko pasaules mantojuma objektu un lūdziet viņus to uzgleznot vai uzzīmēt.

Valoda (valodas joma)

Nodibiniet sakarus ar kādu skolu ārzemēs (iespējams, caur **Asociēto skolu projektu**) un apmainieties viedokļiem par kādu kopēju vides problēmu un tās iespējamo ietekmi uz pasaules mantojuma aizsardzību.

Izvēlieties pasaules mantojuma objektu, par kuru skolēniem šķiet, ka to apdraud vai varētu apdraudēt piesārņojums, sagatavojiet reklāmas kampaņu, lai novērstu vai mazinātu piesārņojumu un pastiprinātu aizsardzības mērus.

Cilvēks un sabiedrība (sociālo zinību joma)

Izvēlieties kādu dabas objektu un lūdziet skolēnus padomāt par tā ģeoloģisko formu pagātnē un tagadnē, kā arī par iespējamiem nākotnes draudiem tā aizsardzībai.

Apspriediet, kā jāmainās cilvēku uzvedībai, lai aizsargātu mantojuma objektus.

141

Tehnoloģiju un zinātņu pamati (matemātikas, dabaszinību un tehnisko zinību joma)

Izvēlieties kādu pasaules dabas mantojuma objektu jūsu reģionā un izveidojiet tajā sastopamo augu, koku, dzīvnieku u.c. sarakstu.

Saīsdziniet to ar jūsu apkaimē sastopamo augu, koku un dzīvnieku sarakstu. Kopā ar skolēniem veiciet augu, dzīvnieku un ģeoloģisko iezīmju izpēti kādā objektā.

Izvēlieties kādu pasaules mantojuma dabas objektu, kurā ir ledāji (skat. Losglasjaresas Nacionālais parks, Argentīna, ūsie apraksti), un apspriediet globālās sasilšanas sekas.

Izvēlieties ģeoloģisku vai fosiliju objektu izpētei.

Izstrādājiet pārskatu par jūsu apvidū sastopamām sugām (augi, koki, putni, zīdītāji, zivis), kam draud izzušana, aprēķiniet procentuālo īpatsvaru.

Paņemiet ūdens paraugus no vietējiem ezeriem un upēm, lai pārbaudītu piesārņojuma pazīmes.

Apskatiet ēku fasādes, vai tajās nav gaisa piesārņojuma pazīmju.

Pasaules mantojums un miera kultūra

Varsavas vēsturiskais centrs, Polija. ©UNESCO

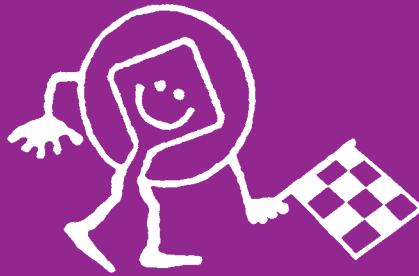
**“... kopš cilvēks prātā ir radījis
domu par karu, tikai viņš pats
ir spējīgs attīstīt ideju par mieru.”**
UNESCO Konstitūcijas preambula

Pasaules mantojums un miera kultūra

Mērķi	141
Attīstošie	141
Izglītojošie	141
Audzinošie	141
Pasaules mantojums un miera kultūra	142
29. nodarbība. Miera un pasaules mantojuma definīcijas	143
Objekti, kas simbolizē mieru	144
30. nodarbība. Pasaules mantojums un miers jūsu reģionā	146
Pasaules mantojuma aizsardzība kara laikā	147
31. nodarbība. Karā bojātā mantojuma atjaunošana	148
Hāgas konvencija aizsargā kultūras mantojumu	149
32. nodarbība. Kultūras un dabas mantojuma aizsardzība kara laikā	150
Dabas mantojuma aizsardzība kara laikā	151
Pasaules mantojums un cilvēktiesības	151
33. nodarbība. Aizspriedumi - drauds mieram	152
Izglītības standartu ietvaros: pasaules mantojums un miera kultūra	154

Mērķi

Izglītojošie

Paīdzēt skolēniem:

- izprast rasu nediskriminācijas, iecietības un cieņas pret visām tautām un to kultūrām svarīgumu
- dabas un kultūras vidi, kā arī sabiedrības un dabas mijiedarbību
- veidot izpratni par pasaules mantojuma objektiem kā miera, cilvēktiesību un demokrātijas apliecinājumu.
- iepazīties ar UNESCO un *Pasaules mantojuma konvencijas* ētisko misiju.

Attīstošie

Sekmēt, lai skolēni, praktiski darbojoties:

- mācītos strādāt kopā grupā (darbs komandā)
- apgūtu, kā mierīgā ceļā risināt savstarpējos konflikus un palīdzēt citiem apgūt mierīgu konfliktu risināšanu
- veidotu prasmes demokrātiski iesaistīties politiskajā un pilsoniskajā dzīvē
- mācītos iesaistīties UNESCO pasaules mantojuma aizsardzības centienos.

149

Audzinošie

Radīt apstākļus, lai skolēni:

- mācītos cienīt citas tautas un to kultūras, būtu motivēti savā dzīvē meklēt mierīgu konfliktu risinājumu
- varētu sadarboties solidaritātes garā pasaules mantojuma **aizsardzības** labā.

Pasaules mantojums un miera kultūra

Mieram vajadzīgas ne tikai nevardarbīgas valstu, bet arī nevardarbīgas individu, sociālo grupu, valsts un tās pilsoņu, kā arī cilvēku un vides attiecības. Iepazīstoties ar **Pasaules mantojuma sarakstā** iekļautajiem kultūras un dabas objektiem, labāk izprotam dažādos miera aspektus, jo daudzi no tiem mums atgādina par dabas un cilvēku radīto krāšņumu un daudz kas no tā atspoguļo mūsu mūžīgās ilgas pēc brīvības, taisnīguma, savstarpējas saprāšanās un cieņas, mīlestības un draudzības. Tas veido mūsu pamata cilvēktiesības un ir neatņemama miera un attīstības sastāvdaļa attiecībā uz katru individu, katru sabiedrību un pasauli kopumā.

Miers

1. Stāvoklis, kad nav strīdu, nesaskaņu, naida; saskaņa, satīcība.
 2. Stāvoklis, kad nav bruņotas cīņas, kara.
 3. Stāvoklis, kad nav kustību, traucējumu, trokšņu; klusums, netraucētība.
- Oksfordas skaidrojošā vārdnīca*

Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību un tās Pasaules mantojuma fonds palaujas uz kolektīvu starptautisku rīcību, lai aizsargātu pasaules vissvarīgākās vietas.

Cilvēces vēstures gaitā tas, ka tautas nav pazinušas cita citas paradumus un dzīves, ir bijis biežs cēlonis aizdomām un neuzticībai starp tautām, kuras savas domstarpības pārāk bieži ir risinājušas ar karos.

Lielais un briesmīgais karš, kas tik tikko beidzies, notika tāpēc, ka tika noliegti demokrātiski cilvēku cieņas, vienlīdzības un savstarpējas cieņas principi, bet tā vietā – caur nezināšanu un aizspriedumiem tika propagandēta cilvēku un rasu nevienlīdzības doktrīna;

.. Plaša kultūras izplatīšana, cilvēces izglītošana taisnīgumā, brīvībā un mierā ir neatņemami cilvēka cieņas elementi, un tas ir svēts pienākums, kas visām tautām ir jāpilda savstarpējas palīdzības un rūpju garā...

.. un tāpēc, ja gribam panākt mieru, tā pamatā ir jāliek cilvēces intelektuālā un morālā solidaritāte.

UNESCO Konstitūcijas preambula

Miera kultūras kustībā kā lielā upē saplūst kopā dažādi strauti – no katras tradīcijas, kultūras, valodas, reliģijas un politiska skatījuma. Mērķis ir pasaule, kurā kultūru bagātība sadzīvo starpkultūru sapratnes, iecietības un solidaritātes gaisotnē.

Rene C. Romero, Nacionālās ASP koordinators, UNESCO Filipīnu Nacionālā komiteja

■ 29. nodarbība

MIERA UN PASAULES MANTOJUMA DEFINĪCIJAS

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs noskaidrojuši saistību starp jēdzieniem 'miers' un 'pasaules mantojums'.

Diskusija

Darbs klasē

40 minūtes

Vēsture, politika un tiesības, sociālās zinības, dzīmtā valoda, svešvalodas

Pasaules mantojuma konvencija, Pasaules mantojuma karte, ūsie apraksti, vārdnīcas

Skolotāja darbība:

- Uzraksta uz tāfeles vārdu 'miers' un lūdz skolēnus izdomāt pēc iespējas vairāk jēdzienu, kas asociējas ar šo vārdu. Skolotājs aicina izveidot šo vārdu sarakstu.
- Aicina visus skolēnus nosaukt jēdzienus, kas viņiem asociējas ar vārdu 'miers'. Skolotājs pieraksta visus vārdus un atzīmē, kuri vārdi atkārtojas.
- Uzraksta uz tāfeles vārdus 'pasaules mantojums' un lūdz skolēnus izdomāt pēc iespējas vairāk jēdzienu, kas asociējas ar šiem vārdiem. Aicina izveidot šo vārdu sarakstu.
- Aicina visus skolēnus nosaukt jēdzienus, kas viņiem asociējas ar vārdiem 'pasaules mantojums'. Pieraksta visus vārdus un atzīmē, kuri vārdi atkārtojas.
- Lūdz skolēnus izvēlēties no Pasaules mantojuma saraksta vienu objektu, kas saistīs ar vārdiem 'miers', 'harmonija', 'klusums' vai gluži pretēji ar vārdiem 'aizsardzība', 'karš', un atrast par šo objektu papildu informāciju pieejamajos informācijas avotos.
- Aicina katru skolēnu izteikties par sava objekta lomu miera vēsturē. Rosina klasesbiedrus izteikt jautājumus, piebildes un papildinājumus.

Uzdevumi skolēniem:

- Izdomājiet pēc iespējas vairāk jēdzienu, kas asociējas ar vārdu 'miers'! Pierakstiet šos vārdus!
- Pēc kārtas nosauciet pa vienam jēdzienam, kas jums asociējas ar vārdu 'miers'! Ūsi paskaidrojet - kāpēc!
- Izdomājiet pēc iespējas vairāk jēdzienu, kas asociējas ar vārdiem 'pasaules mantojums'! Pierakstiet šos vārdus!
- Pēc kārtas nosauciet pa vienam jēdzienam, kas jums asociējas ar vārdiem 'pasaules mantojums'! Ūsi paskaidrojet - kāpēc!
- Izvēlēties no Pasaules mantojuma saraksta vienu objektu, kas jums saistīs ar vārdiem 'miers', 'harmonija', 'klusums' vai gluži pretēji ar vārdiem 'aizsardzība', 'karš', un atrodiet par šo objektu papildu informāciju jums pieejamajos informācijas avotos
- Izsakiet savas domas par jūsu izvēlētā objekta lomu miera vēsturē! Uzdodiet jautājumus! Izsakiet savas pārdomas un piebildes, kad esat noklausījušies klasesbiedru teikto! Ievērojet diskusiju noteikumus.

151

Votertonas ledāja
starptautiskais miera parks,
Kanāda un
Amerikas Savienotās
Valstis. © UNESCO

Objekti, kas simbolizē mieru

Daudzi pasaules mantojuma objekti atspoguļo tādas pamatlērtības kā miers un cilvēktiesības, starptautisko sadarbību, kas bieži vien nodrošinājusi šo objektu aizsardzību. Daži no tiem šo vēsti pauž īpaši spilgti. Uz Kanādas un Amerikas Savienoto Valstu robežas atrodas Votertonas ledāja starptautiskais miera parks, kura nosaukumā skaidri izteikts jēdziens 'miers'. Šis ob-

iekšķauts 1995. gadā un aptver Votertonas Ezeru nacionālo parku Albertā (Kanādā) un Ledāju nacionālo parku Montānā (ASV). Tie kopā veido pasaules pirmo starptautisko miera parku, kurā ir īpaši skaistas ainavas un liela augu un zīdītāju sugu bagātība, kā arī kalnu un ledāju iezīmes.

Turpretim Hirosimas Miera memoriāls (Genbaku kupols), kas Pasaules mantojuma sarakstā tika ierakstīts 1996. gadā, ir skaudrs un iespaidīgs to pasaules miera sasniegumu simbols, kas sasniegts pusgadsimtā pēc tam, kad tika atraišīts vispostošākais spēks, kas cilvēces vēsturē jebkad radīts.

Kupola vislielākā nozīme ir tajā, ko tas pauž: tā mēmās atliekas, no vienas puses, simbolizē cilvēces iznīcības galējo postu, bet, no otras puses, pauž cerību, ka tas miers, kas pasaule iestājās pēc atombumbu sprādzieniem 1945. gada augustā, turpināsies mūžīgi. Kad 1945. gada 6. augustā virs Hirosimas tika uzspridzināta pirmā atombumba, nogalinot 140 000 cilvēku, šī bija vienīgā ēka, kas bija saglabājusies nesagrauta netālu no bumbas sprādziena centra, kaut arī no mājas bija palicis tikai tās skelets. Kad sākās pilsētas atjaunošana, māja tika saglabāta šajā izskatā un kļuva pazīstama kā Genbaku kupols (Atombumbas kupols). 1966. gadā Hirosimas pilsētas valde pieņēma lēnumu, ka kupols ir jāsaglabā mūžīgi. Miera memoriālais parks, kurā kupols ir centrālais elements, tika izveidots laikā no 1950. līdz 1964. gadam. Kopš 1952. gada parkā notiek Hirosimas miera memoriālā ceremonija, kuru rīko katru gadu 6. augustā.

Starptautiskā pieminekļu un ievērojamu vietu aizsardzības padome (ICOMOS)

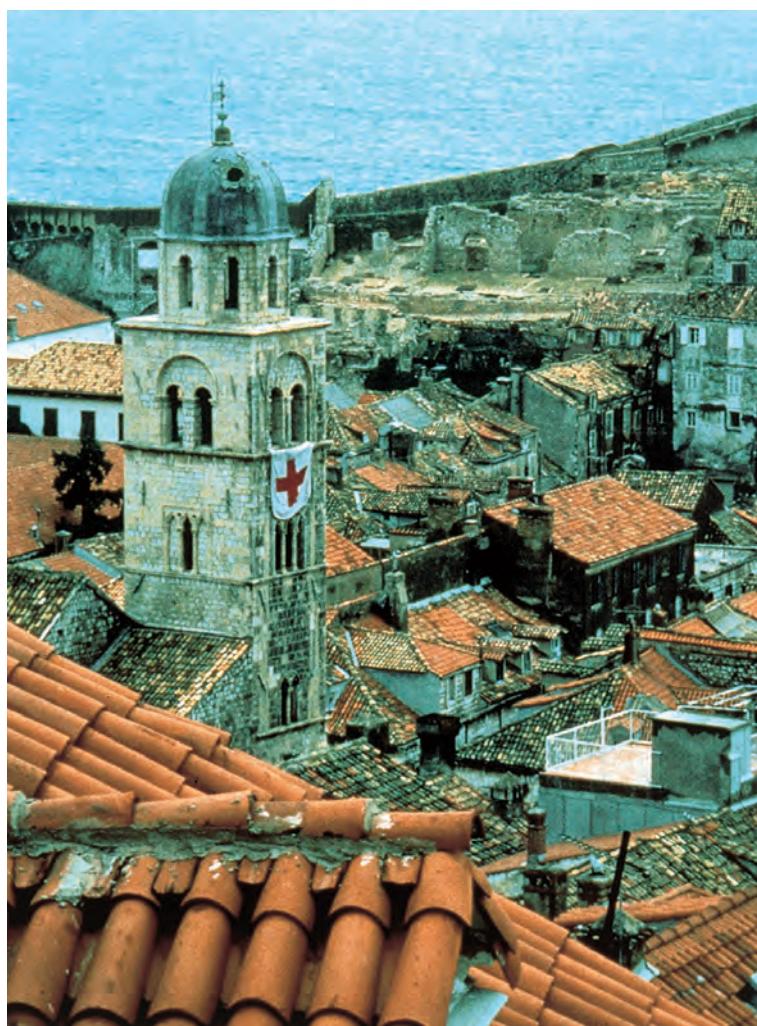
Hirosimas Miera memoriāls
(Genbaku kupols),
Japāna: spēcīgs simbols,
kas aicina uz mieru.
© UNESCO

Kara, kas sākās pēc kādreizējās Dienvidslāvijas sabrukšanas, kā brīvības un miera simbols tika uzsvērta Horvātijas pilsētas Dubrovnikas vecpilsēta. Šīs Dalmācijas piekrastes krāšņās vecpilsētas, kuru dēvēja par Adrijas jūras pērlu, karogā daudzus gadsimtus bija ierakstīts vārds 'Liber-tas' ('brīvība'). Šī pilsēta kā Vidusjūras lielvara kļuva ietekmīga trīspa-dsmitajā gadsimtā, tai bija varena jūras flote un konsulātu un tirdzniecības staciju tīkls visā Eiropā. Kaut arī 1667. gadā tā smagi cieta zemestrī-cē, Dubrovnikai bija izdevies saglabāt tās skaistās gotiskās, renesanses

un baroka stila baznīcas, klosterus, pilis un strūklakas, kā arī iespaidīgu akmens mūri, kas ieskāva gandrīz visu vecpilsētu. Šis mūris, kas gadītām ilgi bija pasargājis pilsētu pret uzbrukumiem no jūras puses, nespēja pasargāt pilsētu no modernajiem gaisa uzlidojumiem, ko tā piedzīvoja pirms pāris gadiem. 1991. gadā Dubrovnika tika ierakstīta UNESCO Apdraudētā pasaules mantojuma sarakstā, un pilsēta ar UNESCO palīdzību izdevās atjaunot bojātās ēkas. Tādējādi tā ir kļuvusi par starptautiskās solidaritātes, kā arī brīvības un miera paliekošu simbolu.

Dubrovnikas vecpilsēta,
Horvātija.
© UNESCO/IUCN/
J. Thorsell

Dubrovnikas izpostīšana
1991. gadā.
© UNESCO/D. Lefevre

■ 30. nodarbība

PASAULES MANTOJUMS UN MIERS JŪSU REĢIONĀ

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs noskaidrojuši, kuri pasaules mantojuma objekti simbolizē mieru.

Izpētes projekts (ra-došs darbs)

Darbs klasē

Darbs klasē

Vēsture,
ģeogrāfija,
kultūras vēsture,
vizuālā māksla

Pasaules mantojuma
karte, īsie apraksti,
grāmatas par
nacionālo vēsturi

Skolotāja darbība:

1. Aicina skolēnus atrast pasaules mantojuma objektus - kultūras vai dabas pieminekļus, kuros parakstīti miera līgumi vai kuri simboliski saistīti ar vēsturiskiem notikumiem: karu nobeigumiem, svarīgām deklarācijām, izšķirošām kaujām.
2. Lūdz katram skolēnam izvēlēties vienu objektu un interpretēt to kā miera simbolu (veidojot aprakstu, zīmējot, gleznojot u.c.).
3. Organizē darbu izstādi vai lasījumus.

Uzdevumi skolēniem:

1. Atrodiet pasaules mantojuma objektus - kultūras vai dabas pieminekļus, kuros parakstīti miera līgumi vai kuri simboliski saistīti ar vēsturiskiem notikumiem: karu nobeigumiem, svarīgām deklarācijām, izšķirošām kaujām!
2. Izvēlēties vienu objektu un interpretējet to kā miera simbolu (veidojot aprakstu, zīmējot, gleznojot u.c.)!

154

Pasaules
mantojums
un identitāte

Pasaules
mantojums
un tūrisms

Pasaules
mantojums
un identitāte

Pasaules mantojuma aizsardzība kara laikā

Jebkura nopietna kara laikā var ciest gan kultūras, gan dabas objekti. Reizēm uzbrukumi tiek tīsi vērsti pret konkrētiem kultūras objektiem, lai iznīcinātu kādas tautas identitātei svarīgus simbolus. Arī dabas objekti (it īpaši flora un fauna) dažādā veidā tiek apdraudēti - bombardēšanās, armijas transporta līdzekļiem virzoties cauri aizsargātiem nacionāliem parkiem, ugunsgrēkos, malu medībās, kā arī lielam cilvēku skaitam kļūstot par bēgļiem. Kara laikā aizvien biežāk tiek izdarīti apzināti uzbrukumi tiem kultūras un dabas objektiem, kas ir būtiski kā ienākumus nesoši tūrisma objekti.

Kara radīto ciešanu vidū var šķist, ka kultūras un daba objektu aizsardzība ir pārmērīga greznība. Taču, kaut arī tā var likties, virspusēji skatoties, pieredze rāda, ka mūsu **kultūras** un **dabas mantojuma** glābšana ir vitāli svarīga, it īpaši tajos gadījumos, kad uzbrukumiem tiek pakļauti tādi objekti kā nacionālās bibliotēkas, baznīcas, muzeji, universitātes un gadsimtiem veci tilti.

Viens no visspilgtākajiem piemēriem ir Varšavas astoņpadsmitā gadsimta vēsturiskā centra rekonstrukcija Polijā, kas 1980. gadā tika ierakstīta Pasaules mantojuma sarakstā. 1944. gada augustā, Otrā pasaules kara laikā, nacistu okupācijas karaspēks iznīcināja vairāk nekā 85 procentus pilsētas centra. Pēc kara pilsoņu iniciētā piecus gadus ilgā rekonstrukci-

jas kampaņā tika uzceltas precīzas baznīcu, piļu un tirgus kopijas. Tas ir īpašs piemērs tam, kā pilnībā tiek rekonstruēts vēstures nogrieznis no trīspadsmītā līdz divdesmitajam gadsimtam, kā arī lepnuma un identitātes izpausme.

Dubrovnikas jauniešu aicinājums:

Vairāk centienu un rīcības, lai panāktu mierīgu problēmu risinājumu, jo karš izposta mūsu mantojumu.

■ 31. nodarbība

KARĀ BOJĀTĀ MANTOJUMA ATJAUNOŠANA

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs uzzinājuši par dabas un kultūras mantojuma atjaunošanu pēc kara.

Izpētes projekts

Darbs stundā

2 x 40 minūtes un
laiks patstāvīgiem
pētījumiem

Vēsture,
politika un tiesības,
kultūras vēsture

Vēstures un
novadpētniecības
literatūra

Skolotāja darbība:

1. Iepazīstina skolēnus ar jautājumiem:

- kādi svarīgi kultūras pieminekļi, ēkas vai dabas objekti mūsu valstī bojāti vai iznīcināti kara laikā?
 - kā tie ir atjaunoti?
 - kāds pasaules mantojuma objekts ir atjaunots?
2. Aicina paplašināt jautājumu loku un sagatavot intervijas jautājumus cilvēkam, kurš savām acīm redzējis gan objekta nopostīšanu, gan atjaunošanu.
3. Lūdz skolēnus atrast un intervēt šādus cilvēkus.
4. Aicina skolēnus iepazīties ar interviju rezultātiem un pārrunāt kara laikā iznīcināto un nopostīto objektu atjaunošanu un ar to saistītās problēmas.

Uzdevumi skolēniem:

1. Iepazīstieties ar pētījuma jautājumiem:

- kādi svarīgi kultūras pieminekļi, ēkas vai dabas objekti mūsu valstī bojāti vai iznīcināti kara laikā?
- kā tie ir atjaunoti?
- kāds pasaules mantojuma objekts ir atjaunots?

2. Papildiniet jautājumus ar saviem un sagatavojet intervijas jautājumus cilvēkam, kurš savām acīm redzējis gan objekta nopostīšanu, gan atjaunošanu!

3. Intervējiet! Precīzi saglabājiet informāciju, ko sniedz intervējamais! Noformējiet interviju atbilstoši noteikumiem!

4. Iepazīstieties ar interviju rezultātiem un pārrunājiet kara laikā iznīcināto un nopostīto objektu atjaunošanu! Ko par šo objektu atjaunošanu saka pieredzējuši cilvēki un kā šo objektu atjaunošanu vērtējat jūs?

▲ Hāgas konvencija aizsargā kultūras mantojumu

Starptautiskā sabiedrība, pieredzējusi plašos kultūras mantojuma postījumus Otrā pasaules kara laikā, 1954. gadā Hāgā (Nīderlandē) pieņēma *Konvenciju par kultūras objektu aizsardzību bruņota konflikta gadījumā*. *Hāgas konvencijā* ir nosacījumi par to, cik svarīgi aizsargāt tautu kultūras mantojumā svarīgus kustamos un nekustamos īpašumus neatkarīgi no to piederības, kā arī pieprasī obligātu cieņu pret šādiem objektiem.

1945. gada Hāgas konvencijas preambula

Līgumslēdzējas puses,

atzīstot, ka neseno bruņoto konfliktu laikā ir izpostītas daudzas kultūras vērtības un sakarā ar kara tehnikas attīstību aizvien pieaug šo vērtību iznīcināšanas briesmas;

pārliecībā, ka jebkuras tautas kultūras vērtību izpostīšana nozīmē visas cilvēces kultūras vērtību izpostīšanu, jo katram tautai sniedz savu ieguldījumu pasaules kultūrā;

uzskatot, ka ir svarīgi saglabāt kultūras mantojumu visām pasaules tautām un ir svarīgi, lai šis mantojums atrastos starptautiskā aizsardzībā;

uzskatot, ka šāda aizsardzība var būt efektīva vienīgi tad, ja tā ar valstu un starptautiska līmeņa pasākumiem tiek veidota miera laikā;

apņēmībā veikt visus iespējamos pasākumus kultūras vērtību aizsardzībai;

ir vienojušās..

Pievienojoties *Hāgas konvencijai*, dalībvalsts apņemas veikt visus nepieciešamos aizsardzības pasākumus, lai savā teritorijā nodrošinātu šādu vērtību aizsardzību. Šādām tas nozīmē apņemšanos:

- mazināt kultūras mantojuma postījumus bruņota konflikta gadījumā, kā arī veikt šādai aizsardzībai nepieciešamos preventīvos pasākumus ne tikai kara darbības, bet arī miera laikā;
- izveidot aizsardzības mehānismus; apzīmēt noteiktas svarīgas celtnes un piemineklus ar speciālu aizsardzības emblēmu, kas nozīmē, ka tās ir aizsargājamas vietas;
- izveidot armijā īpašas daļas, kas atbild par kultūras mantojuma aizsardzību.

Līdz šim *Hāgas konvencija* ir piemērota 1967. gada Tuvo Austrumu konflikta laikā, kā arī nesenāk - karos, kas postīja Bosnijas un Hercegovinas, Kambodžas, Horvātijas (it īpaši Dubrovnikas vecpilsētu) un Irākas kultūras mantojumu.

■ 32. nodarbība

KULTŪRAS UN DABAS MANTOJUMA AIZSARDZĪBA KARA LAIKĀ

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs uzzinājuši par *Hāgas konvenciju*, un viņiem veidosies priekšstats par nepieciešamību aizsargāt dabas mantojumu kara laikā.

Izpētes projekts

Darbs klasē

40 minūtes

Vēsture, politika
un tiesības,
sociālās zinības

1954. gada
Hāgas konvencija

Skolotāja darbība:

1. Iepazīstina skolēnus ar *Hāgas konvencijas* tekstu (ja iespējams, sagatavojet izdales materiālu katram skolēnam).
2. Aicina skolēnus pārdomāt un pārrunāt šādas tēmas:
 - *Hāgas konvencijas* izstrādāšanas vēsturiskais konteksts (pēc Otrā pasaules kara beigām).
 - *Hāgas konvencijas* mērķi vai mantojuma aizsargāšana vispār un kara laikā.
 - Kāda ir atšķirība starp *Hāgas konvenciju* un *Pasaules mantojuma konvenciju*, kā tās viena otru papildina?
 - Kara un bruņotu konfliktu nesenī piemēri, kad tika piemērota *Hāgas konvencija*.
 - Kā kari nodara postu dabas mantojumam?
3. Rosina skolēnus uzrakstīt eseju vai pārspriedumu par tēmu: Kari posta dabas vidi.

Uzdevumi skolēniem:

1. Iepazīstieties ar *Hāgas konvencijas* tekstu!
2. Izsakiet savu viedokli par šādiem jautājumiem:
 - Kādi vēsturiskie notikumi sekmēja *Hāgas konvencijas* rašanos (pēc Otrā pasaules kara beigām)?
 - Kādi ir *Hāgas konvencijas* mērķi?
 - Kā *Hāgas konvencija* paredz mantojuma aizsargāšanu vispār un jo īpaši kara darbības laikā?
 - Kāda ir atšķirība starp *Hāgas konvenciju* un *Pasaules mantojuma konvenciju*, kā tās viena otru papildina?
 - Nosauciet kara un bruņotu konfliktu nesenus piemērus, kad tika piemērota *Hāgas konvencija*.
 - Kā kari nodara postu dabas mantojumam?

157

▲ Dabas mantojuma aizsardzība kara laikā

Dažu vissvarīgāko Zemes ekosistēmu iznīcināšana neseno karu laikā ir parādījusi, cik grūti ir aizsargāt dabas mantojumu šādos apstākļos (piemēram, armijas transporta līdzekļu caurbraukšana, tīša zemes nopostīšana aizdedzinot, daudzu bēgļu radītais spiediens). To ilustrē Kahuzi-Biegas pasaules mantojuma objekta piemērs (bijušajā Zairā, tagadējā Kongo Demokrātiskajā Republikā). Pēc nesenā Ruandas kara pie parka robežas tika izveidota nometne 50 000 bēgļu. Parkā mīretas un apdraudētas (gandrīz izzudušas) kalnu gorillas,

Apdraudētais kalnu gorilla,
Bwindi Nepieejamais
nacionālais parks,
Uganda.
© UNESCO

ko pētīja zinātnieki Džordzs Šallers, mirušais profesors Gržimeks un Daiena Fosija. Ar UNESCO un ANO augstā bēgļu komisāra, nacionālo varas iestāžu un Vācijas palīdzības aģentūras GTZ centieniem, kā arī Pasaules mantojuma fonda finansiālu atbalstu bēgļu nometne tika pārcelta uz piemērotāku vietu.

Pasaules mantojums un cilvēktiesības

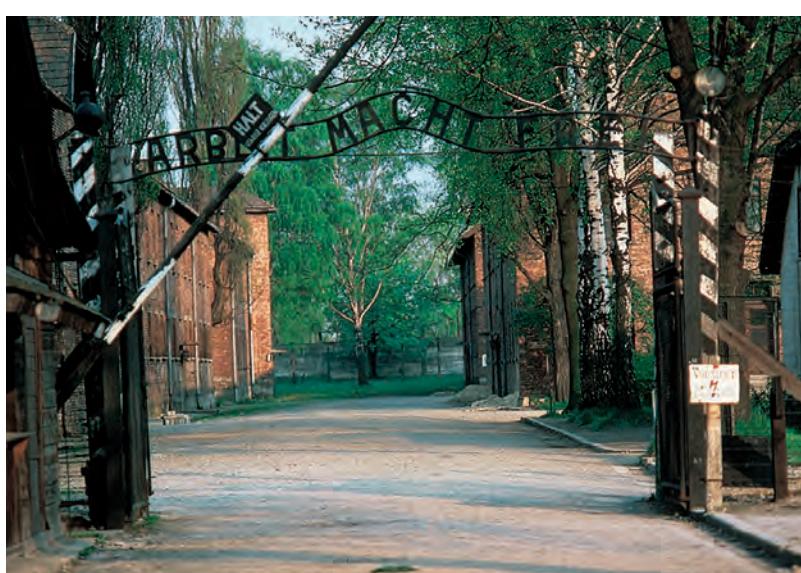
Bieži vien cīņa par mieru, brīvību un attīstību ir gājusi roku rokā ar cīņu par cilvēktiesību atzīšanu un ievērošanu. Jau no senākas vēstures tās ir saistītas ar demokrātijas principiem un tautas iesaistīšanu valsts pārvaldē.

Šie ideāli ir iemiesoti daudzos pasaules mantojuma objektos, kaut arī tie varbūt ir pausti citādi, ne tik viegli uztveramā veidā. Šo domu ilustrē šādi piemēri.

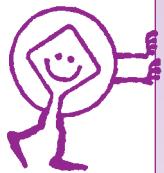
Gorē sala netālu no Senegālas krastiem iepretim galvaspilsētai Dakarai no piecpadsmitā līdz deviņpadsmitajam gadsimtam bija lielākais vergu tirdzniecības centrs Āfrikas piekrastē. To secīgi pārvaldīja portugāļu, hollandiešu, angļu un franču varas, un tās arhitektūrai ir raksturīgs kontrasts starp drūmajiem vergu mitekļiem un elegantajiem vergu tirgoņu namiem. Šodien tā kalpo kā atgādinājums par cilvēku ekspluatāciju un ir izlīguma apliecinājums.

Cits skaudrs atgādinājums par cilvēktiesību ignorēšanu un neiedomājamām ciešanām, kas tika nodarītas miljoniem nevainīgu cilvēku, ir Aušvicas koncentrācijas nometne Polijā, kuru 1979. gadā iekļāva Pasaules mantojuma sarakstā. Tās societinātais mūris, dzelonādrātis, peroni, barakas, karātavas un īpaši gāzes kameras un kremēšanas krāsnis ir liecība par tiem apstākļiem, kādos Otrā pasaules kara laikā nacisti šajā vietā nogalināja 1,5 miljonus cilvēku, to vidū bērnus un vecus cilvēkus - divdesmit četru tautību pārstāvju, bet galvenokārt ebreju. Šis objekts pārstāv tādu periodu cilvēces vēsturē, kas ir jāpiemin, lai nepieļautu līdzīgu zvēriņu atkārtošanos nākotnē. Te redzamas aizspriedumu šausmīgās sekas.

Aušvicas koncentrācijas
nometne, Polija.
© UNESCO/A. Husarska

Mūsdienās šī objekta apmeklētāji var iepazīties ar Aušvicas Nacionālo muzeju, kurā ir cietuma kameras, gāzes kameras un kremēšanas krāsnis. Muzejs ar tā unikālajiem arhīviem kalpo kā vēstures un pētniecības institūts. Tam ir liels ieguldījums nepārtrauktajā cīņā par mieru un drošību visā pasaulē, jo katru gadu Aušvicu apmeklē tūkstošiem cilvēku no dažādām pasaules valstīm, viņu vidū veselas skolēnu klases.

■ 33. nodarbība

AIZSPRIEDUMI - DRAUDS MIERAM

Sasniedzamais rezultāts: skolēni būs pauduši savu attieksmi pret kultūru daudzveidību un cieņu pret globālo vidi.

Diskusija

Darbs klasē

2 x 40 minūtes

Vēsture, kultūras vēsture,
sociālās zinības,
dzimtā valoda, svešvalodas

Dažādi
informācijas
avoti

Skolotāja darbība:

1. Aicina radoši paust savu attieksmi pret vēsturiskiem notikumiem, kas radījuši aizspriedumus, neiecietību un diskrimināciju, un sarakstīt dzejas vai prozas darbu, sacerīt dziesmu, mūziku, gleznot, zīmēt vai veidot, vai kā citādi ar mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem paust savu pārliecību.
2. Organizē diskusiju par tēmu: vai zināšanas par citām kultūrām un citiem dzīves veidiem, par pasaules mantojuma objektiem veicina patiesu citu tautu un globālās vides izpratni, novērtēšanu un cieņu?

Uzdevumi skolēniem:

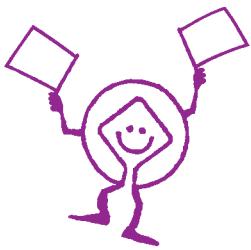
1. Radoši paudiet savu attieksmi pret vēsturiskiem notikumiem, kas radījuši aizspriedumus, neiecietību un diskrimināciju, un sarakstīt dzejas vai prozas darbu, sacerīt dziesmu, mūziku, gleznojiet, zīmējiet vai veidojiet, vai kā citādi ar mākslinieciskās izteiksmes līdzekļiem paudiet savu pārliecību!
2. Formulējiet savu viedokli par jautājumu: vai zināšanas par citām kultūrām un citiem dzīves veidiem, par pasaules mantojuma objektiem veicina patiesu citu tautu un globālās vides izpratni, novērtēšanu un cieņu. Argumentējiet savu viedokli! Uzmanīgi uzlausiet citu klasesbiedru viedokļus!

Vairāku pasaules mantojuma objektu galvenā vēsts ir brīvība kā būtiska vērtība, piemēram, Brīvības statuja un Neatkarības pils, kas atrodas Amerikas Savienotajās Valstīs. Brīvības statuja, kuru Pasaules mantojuma sarakstā iekļāva 1984. gadā, paceļas pie ieejas Nujorkas ostā un kopš tās atklāšanas 1886. gadā ir sveikusi miljoniem imigrantu. Šo 46 metrus augsto pieminekli Parīzē izveidoja franču skulptors Frederiks Ogists Bartoldi, kas palīdzēja darbā ar metāla konstrukcijām Gustavam Eifelim (Eifeļa torņa Parīzē, Francijā, radītājs). Šis brīvības simbols ir viens no ievērojamākajiem deviņpadsmitā gadsimta tehnoloģiskajiem sasniegumiem. Fakts, ka šī statuja, kuras radīšanai nepieciešamos līdzekļus ieguva no starptautiskajiem ziedoņumiem, tika izveidota Eiropā un tās autors ir franču skulptors, pastiprina šī pasaules mantojuma objekta simbolisko vērtību kā mierīgas kultūras apmaiņas simbolu.

Neatkarības pils, kas atrodas Filadelfijas pilsētas centrā, Pensilvānijā, ir tā vieta, kurā 1776. un 1787. gadā tika parakstīta Neatkarības deklarācija un Amerikas Savienoto Valstu Konstitūcija. Kopš tā laika šajos dokumentos iekļautie vispārējie demokrātijas principi, kuriem ir izšķiroša nozīme Amerikas un pasaules vēsturē, ir iedvesmojuši likumu radītājus daudzos pasaules reģionos. Šī vieta tika iekļauta Pasaules mantojuma sarakstā 1979. gadā.

Neatkarības pils,
Amerikas Savienotās Valstis.
© UNESCO

Izglītības standartu ietvaros: pasaules mantojums un miera kultūra

Māksla (kultūrizglītojošā joma)

Izvēlieties ar mieru vai estētiku saistītu pasaules mantojuma objektu un **izgatavojiet** plakātus, kas īpaši aicinātu aizsargāt mieru un pasaules mantojumu.

Valoda (valodas joma)

Iztulkojiet miera un mantojuma vārdus citās skolēniem zināmās valodās un izveidojiet sarakstu (piemēram, ‘paix’ un ‘patrimoine’ franciski, ‘paz’ un ‘patrimonio’ spāniski). Svešvalodas apguves laikā **papildus izpētiet** ar mieru saistītus pasaules mantojuma objektus.

Izveidojiet vārda ‘miers’ sinonīmu sarakstu; tad izvēlieties vienu sinonīmu un uzrakstiet par to ar pasaules mantojumu saistītu rindkopu.

Cilvēks un sabiedrība (sociālo zinību joma)

Lasiet dienas laikrakstu (-us) un izgrieziet rakstus par konfliktiem vai spriedzi dažādos pasaules reģionos un to radītajiem iespējamiem draudiem pasaules mantojumam. Pēc mēneša **apkopojiet un prezentējet** šos rakstus pa to ģeogrāfiskajiem reģioniem (piemēram, Āfrika, arābu valstis, Āzija un Klusā okeāna reģions, Eiropa, Ziemeļamerika, Dienvidamerika un Karību jūras reģions).

Atrodiet kādu objektu, kas ir saistīts ar mieru vai to simbolizē (jūsu valstī vai kaut kur citur pasaulē), kas (vēl) nav iekļauts Pasaules mantojuma sarakstā.

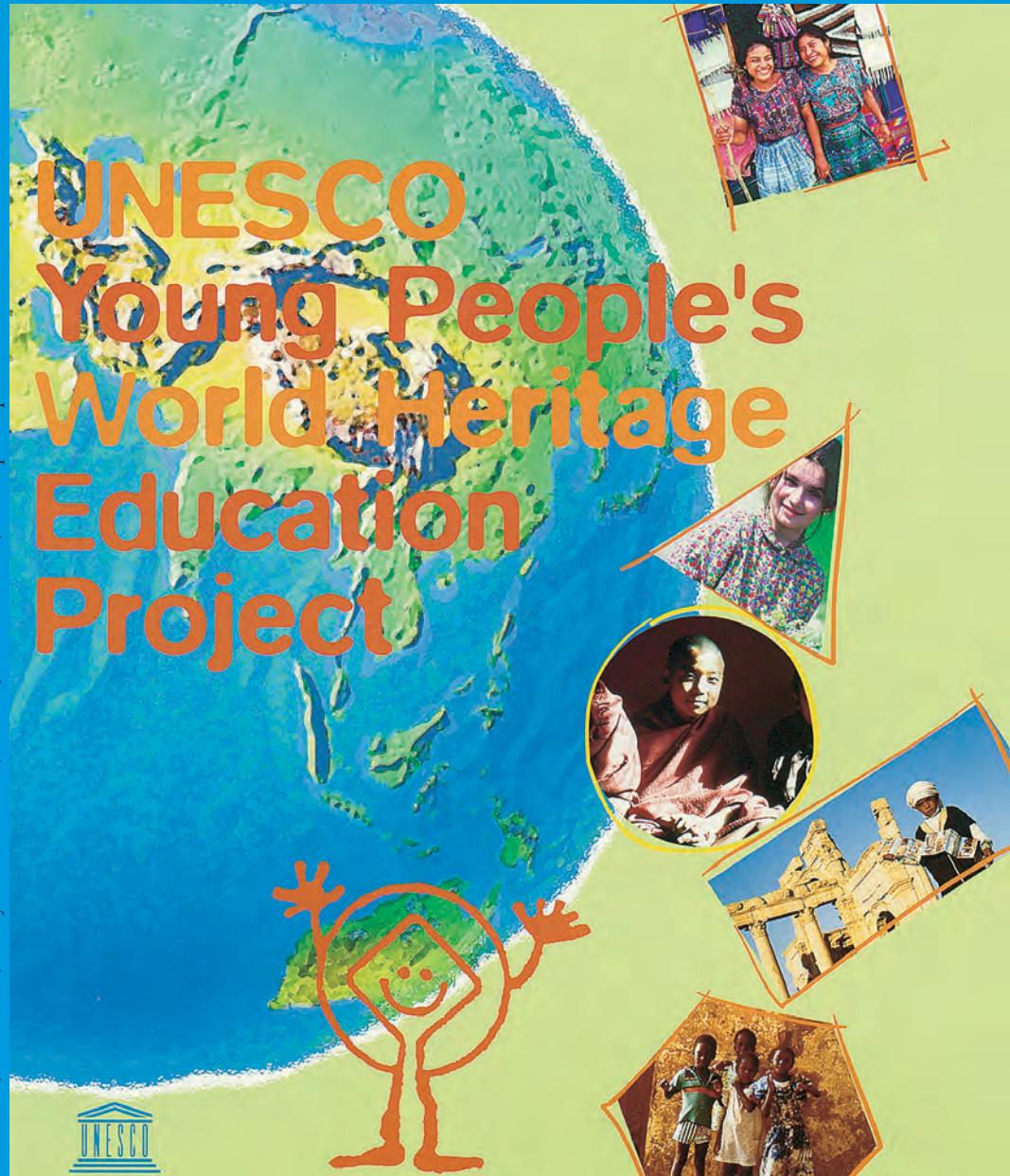
Apspriediet šī objekta vēsturisko nozīmību un iezīmējiet šī objekta vietu tagadnē un nākotnē.

Tehnoloģiju un zinātņu pamati (matemātikas, dabaszinību un tehnisko zinību joma)

Atrodiet konflikta vai spriedzes tuvumā esošus pasaules mantojuma objektus, apspriediet, vai pastāv to bojāšanas vai izpostīšanas risks.

Izvēlieties kādu pasaules mantojuma objektu, piemēram, Gorē salu Se-negālā, un noskaidrojiet, piemēram, vergu skaitu, kas pameta salu kuģos, kuri devās uz Ameriku, prezentējiet šos datus kā diagrammas, parādot dažādu gadsimtu vai desmitgažu datus, apspriediet rezultātus.

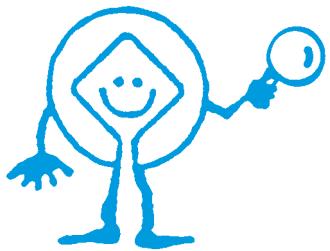
Papildu materiāli

„Mums ir vajadzīgi interesanti un nozīmīgi mācību materiāli, kas mums palīdzētu izprast pasaules mantojuma nozīmi. Jaunieši ir jāiesaista to sagatavošanā.”
Mūsu solījums, Pirmais Starptautiskais pasaules mantojuma jauniešu forums
Bergenā, Norvēģijā

Papildu resursi

Skaidrojošā vārdnīca	157
Kontaktadreses	160
UNESCO Galvenā mītne	160
UNESCO reģionālie un apakšreģionālie biroji	162
Nozīmīgas organizācijas	164
Uzzījas materiālu saraksts	166
UNESCO bezmaksas materiāli	166
UNESCO maksas materiāli	167
Citi nopērkami materiāli	168
Kontaktinformācija	169

Skaidrojošā vārdnīca

Aizsardzība

Apzīmē kāda objekta tādu aprūpi, lai nodrošinātu tā īpašo vērtību saglabāšanos. Aizsardzība var ietvert uzturēšanu, saglabāšanu, restaurēšanu un rekonstrukciju.

Apdraudētā pasaules mantojuma saraksts

Tajā iekļauti pasaules mantojuma objekti, par kuriem Pasaules mantojuma komiteja ir nolēmusi, ka tie ir tik nopietni apdraudēti, ka to aizsardzībai ir nepieciešama starptautiskās mantojuma aizsardzības kopienas kolektīva rīcība.

Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO)

Starptautiska organizācija ar 191 dalībvalstīm (2005. gadā). To nodibināja pēc Otrā pasaules kara, lai uzturētu starptautisku mieru un drošību, veidotu draudzīgas attiecības starp nācijām un veicinātu sociālo progresu, augstāku dzīves līmeni un cilvēktiesību ievērošanu.

Asociēto skolu projekts (ASP)

To aizsāka UNESCO 1953. gadā, lai mobilizētu skolas visā pasaulē paļielināt izglītības lomu **miera kultūras** stiprināšanā, iecietību un starptautisku sapratni. Pēdējo piecdesmit gadu laikā ASP pievienojušies vairāk nekā 7000 skolu visā pasaulē, lai izstrādātu jaunas pedagoģiskas pieejas un materiālus, kas veicinātu šo mērķu sasniegšanu.

165

Bioloģiskā daudzveidība

Apzīmē visu dzīvības formu daudzveidību, ietver dažādus Zemes augus, dzīvniekus un mikroorganismus, to gēnus un ekosistēmas, kam tie pieder.

Dalībvalstis

UNESCO dalībvalstis tiek apzīmētas kā dalībvalstis.

Dabas mantojums

Pasaules mantojuma konvencijā definēts kā dabas pieminekļi, ģeoloģiski un fizioģeogrāfiski veidojumi un stingri noteiktas zonas, ievērojamas dabas vietas vai ierobežotas dabas teritorijas.

ICCROM

Starptautiskais kultūras vērtību saglabāšanas un restaurācijas pētniecības centrs. ICCROM sniedz speciālistu padomu par kultūras mantojuma objektu saglabāšanu, organizē mācību kursus par restaurācijas paņēmieniem.

Skaidrojošā vārdnīca

ICOM

Starptautiskā muzeju padome. ICOM popularizē un attīsta muzejus un muzeju darbinieku profesiju visā pasaulē.

ICOMOS

Starptautiskā pieminekļu un ievērojamu vietu aizsardzības padome. ICOMOS sniedz kultūras objektu un kultūrainavu, kas nominētas iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā, novērtējumu.

IUCN

Starptautiskā dabas un dabas bagātību aizsardzības savienība. IUCN dod padomus Pasaules mantojuma komitejai par dabas objektu izvēli iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā.

Īpašas nozīmes universāla vērtība

Atzinums, ka kādam objektam piemīt īpašas nozīmes universāla vērtība, nozīmē, ka šī objekta izsušana būtu neatgriezenisks zaudējums visām pasaules tautām. Īpašas nozīmes universālu vērtību iespējams definēt vienkāršāk - pasaules mantojuma vērtība.

Konvencijas dalībvalsts, dalībvalstis

Ir valstis, kas pievienojušās *Pasaules mantojuma konvencijai*. Līdz ar to tās apņēmušās identificēt un nominēt savā teritorijā esošos objektus iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā. Kad Konvencijas dalībvalsts nominē kādu objektu, tā sniedz sīku informāciju par to, kā šis objekts tiek aizsargāts, un iesniedz menedžmenta plānu tā uzturēšanai. Konvencijas dalībvalstu pienākums ir arī aizsargāt objektu pasaules mantojuma vērtību, tās ir aicinātas regulāri ziņot UNESCO par to stāvokli. Visas dalībvalstis reizi divos gados sapulcējas UNESCO ņemtās konferences parastās sesijas laikā Konvencijas dalībvalstu ņemtās konferences parastās sesijas laikā Konvencijas dalībvalstis ievēlē Pasaules mantojuma komiteju, izvērtē Pasaules mantojuma fonda pārskatu un pieņem lēmumus par svarīgiem politiskiem jautājumiem.

Kritērijs, kritēriji

Tie izmantoti, lai izraudzītos objektus ar īpašas nozīmes universālu vērtību iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā.

Kultūras mantojums

Pasaules mantojuma konvencijā tas definēts kā pieminekļi, ansambļi un ievērojamas vietas.

Kultūrainavas

Atklāj cilvēku un dabiskās vides mijiedarbību.

Miera kultūra

Starpdisciplinārs jēdziens, kas aptver UNESCO aktivitātes, lai veicinātu tādu vērtību nostiprināšanos, kas ir būtiskas miera garam.

Nominēšana

Process, kurā Konvencijas dalībvalsts cenšas panākt kāda objekta iekļaušanu Pasaules mantojuma sarakstā. Ir jāaizpilda īpaša nominācijas veidlapa un jānosūta UNESCO Pasaules mantojuma centram.

Pagaidu saraksts

Katra valsts, kas ir Konvencijas dalībvalsts, tiek lūgta izveidot pagaidu sarakstu, nosaucot kultūras un dabas objektus, ko tā plāno nominēt iekļaušanai Pasaules mantojuma sarakstā nākamo piecu līdz desmit gadu laikā.

Pasaules mantojums

Kultūras un dabas mantojums, kam piemīt īpašas nozīmes universāla vērtība un kas ir iekļauts UNESCO Pasaules mantojuma sarakstā.

Pasaules mantojuma birojs

Septiņi Pasaules mantojuma komitejas locekļi veido Biroju, kas satiekas divreiz gadā, lai sagatavotu Komitejas darbu.

Pasaules mantojuma fonds

Fondu veido brīvprātīgās un obligātās iemaksas, un to izmanto pasaules mantojuma objektu aizsardzībai.

Pasaules mantojuma komiteja

Starpvaldību Pasaules mantojuma komiteja 21 locekļa sastāvā atbild par *Pasaules mantojuma konvencijas* ieviešanu.

Pasaules mantojuma konvencija

Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību tika pieņemta UNESCO Ģenerālās konferences sešpadsmītajā sesijā 1972. gadā. Konvencijas mērķis ir sargāt, aizsargāt, saglabāt un nodot tālāk kultūras un dabas matojumu ar īpašas nozīmes universālu vērtību nākamajām paaudzēm.

Pasaules mantojuma saraksts

Saraksts, kurā iekļauti tādi kultūras, dabas un jauktie kultūras un dabas objekti (ieskaitot kultūrainavas), kas tiek vērtēti kā tādi, kam piemīt īpašas nozīmes universāla vērtība.

Pasaules mantojuma jauniešu forumi

Notikuši desmit pasaules mantojuma jauniešu forumi: Bergenā, Norvēģijā, 1995. gadā; Dubrovnikā, Horvātijā, 1996. gadā; pie Viktorijas ūdenskrituma Zimbabvē 1996. gadā; Pekinā, Ķīnā, 1997. gadā; Osakā, Japānā, 1998. gadā; Gorē salā, Senegālā, 1999. gadā; Ifranā, Marokā, 1999. gadā; Kērnsā, Austrālijā, 2000. gadā; Limā, Peru, 2001. gadā; Karlskronā, Zviedrijā, 2001. gadā. Jauniešu forumu mērķis ir veicināt starpkultūru sapratni un apmaiņu jauniešu vidū, izpratni par *Pasaules mantojuma konvencijas* svarīgumu, kā arī izstrādāt reģionālos un nacionālos darbības plānus jauniešu iesaistīšanai pasaules mantojuma aizsardzībā.

Patrimonito

Personāžs, kas ir jaunieša - mantojuma sarga - simbols. To radīja Pirmā Pasaules mantojuma jauniešu foruma dalībnieki Bergenā, Norvēģijā, 1995. gadā.

UNESCO (Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija)

ANO, kurā 2005. gadā bija 191 dalībvalsts, specializētā iestāde. UNESCO mērķis ir veidot atbalstu mieram cilvēku prātos starptautiskas sadarbības ceļā.

UNESCO Generālā konference

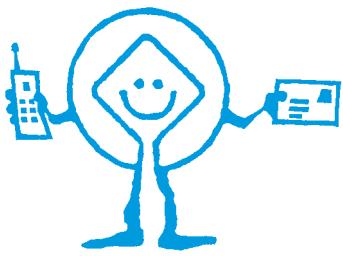
Visas UNESCO dalībvalstis sapulcējas reizi divos gados, lai apstiprinātu organizācijas programmu un budžetu.

UNESCO Jauniešu pasaules mantojuma izglītības projekts

Starpreģionāls projekts, ko koordinē UNESCO Pasaules mantojuma cents un ASP Koordinācijas vienības izglītības sektors. Tā galvenais mērķis ir ieviest izglītību par pasaules mantojumu skolu mācību programmās visos pasaules reģionos un panākt labāku izpratni par pasaules mantojuma objektu vērtību un aizsardzību.

UNESCO Pasaules mantojuma centrs

Atbild par Pasaules mantojuma komitejas lēmumu ieviešanu.

Kontaktadreses

■ UNESCO Galvenā mītne

UNESCO Galvenā mītne

UNESCO Headquarters
7 place de Fontenoy
75352 Paris 07 SP
France
Tel.: 33(0)1 45 68 10 00
Fakss: 33(0)1 45 67 16 90
<http://www.unesco.org>

Pasaules mantojuma centrs

World Heritage Centre
UNESCo Headquarters
Tel.: (33 1) 45 68 15 71
Fakss: (33 1) 45 68 55 70
E-pasts: wh-info@unesco.org
<http://www.unesco.org/whc>
www.unesco.org/whc/education

Asociēto skolu projekts (ASP)

Associated Schools Project (ASP)
Education Sector
UNESCo Headquarters
Fax: (33 1) 45 68 56 39
E-pasts: aspnet@unesco.org
<http://www.unesco.org./education/asp>

169

Kultūras mantojuma vienība, UNESCO

Šī vienība kultūras sektorā galvenokārt atbild par starptautisko kampaņu rīkošanu, dažas no tām ir saistītas ar pasaules mantojuma objektiem. Tā arī realizē operatīvus projektus sadarbībā ar Pasaules mantojuma centru, ICCROM un ICOMOS.

Division of Culture Heritage
Sector for Culture
1 rue Miollis
75732 Paris Cedex 15
France
Tel: (33 1) 45 68 37 56
Fakss: (33 1) 45 68 55 96

UNESCO Galvenā mītne

Starptautisko standartu nodaļa

Administrē 1954. gadā pieņemtās *Hāgas konvencijas* (*Konvencija par kultūras objektu aizsardzību bruņota konflikta gadījumā*) un 1970. gada *Konvencijas par kultūras objektu nelegāla importa, eksporta un īpašnieku maiņas aizliegšanu un novēršanu* ieviešanu.

Zinātnes nodaļa, UNESCO

Un tās Ekoloģijas zinātņu un Zemes zinātņu vienības, kā arī Vides programmu koordinācijas birojs sadarbojas ar Pasaules mantojuma centru un IUCN, realizējot ar pasaules mantojuma dabas objektiem saistītus operatīvus projektus, it īpaši tādos objektos, kas ir arī UNESCO biosfēras rezerves.

Division of Ecological Sciences
Science Sector
1 rue Miollis
75015 Paris
France
Tel: (33 1) 45 68 40 99

Programma „Cilvēks un biosfēra”

Man and the Biosphere Programme
E-pasts: mab@unesco.org
<http://www.unesco.org/mab/>

Programma „Miera kultūra”

Pārdisciplinārs jēdziens, kas aptver UNESCO rīcību, lai veicinātu tādu vērtību stiprināšanu, kas ir „miera gara” pamatā.

Culture of Peace Co-ordination

UNESCO Headquarters
Tel. : (33 1) 45 68 12 20
Fakss: (33 1) 45 68 55 57
E-pasts: cp@unesco.org
www3.unesco.org/iycop/

UNESCO Izdevniecības birojs (UPO/D)

UNESCO Publishing Office
UNESCO Headquarters
Tel.: (33 1) 45 68 46 25
Fakss: (33 1) 45 68 57 39
<http://upo.unesco.org>

■ UNESCO reģionālie un apakšreģionālie biroji

UNESCO Dakara

UNESCO Dakar
12 Avenue L.S. Senghor, Dakar, BP 3311, Sénégal
Tel.: (221) 8492323; fakss: (221) 8238393
E-pasts: dakar@unesco.org
www.dakar.unesco.org

UNESCO Santjago

UNESCO Santiago
Calle Enrique Delpiano 2058, Praidencia, Santiago, Chile
Tel.: (56 2) 4724600; fakss: (56 2) 655 1046
E-pasts: unesco@unesco.cl
www.unesco.cl

UNESCO Bangkoka

UNESCO Bangkok
920 Sukhumvit Road, Bangkok, 10110, Thailand
Tel.: (662) 2 391 0577; fakss: (662) 2 391 0866
E-pasts: bangkok@unesco.org
www.unesco.org

UNESCO Amana

UNESCo Amman
PO Box 2270, Wadi Saqra, Ammam 11181, Jordan
Tel.: (962 6) 5514234/6559; fakss: (962 6) 5532183
E-pasts: amman@unesco.org

UNESCO Apīja

UNESCo Apia
PO Box 5766
Matautu, UTA Post Office, Apia, Samoa
Tel.: (685) 24 276; fakss: (685) 22 253
E-pasts: apia@unesco.org

UNESCO Harare

UNESCo Harare
8 Kenilworth Road, Newlands PO Box HG 435, Highlands, Harare, Zimbabwe
Tel.: (263 4) 77 67 75; fakss: (263 4) 77 60 55
E-pasts: harare@unesco.org
www.unesco.co.zw

UNESCO Sanhosē

UNESCO San Jose
Paseo Colón, ave 1 bis, calle 28, casa esquinera # 2810,
San José, Costa Rica
Tel.: (506) 258 76 25; fakss: (506) 258 74 58
E-pasts: san-jose@unesco.org

UNESCO Doha

UNESCO Doha
57 Al Jazira-Al-Arabia Street, PO Box 3945, Doha (Qatar)
Tel.: (974) 86 77 07; fakss: (974) 486 76 44
E-pasts: doha@unesco.org
www.unesco.org/doha

■ Nozīmīgas organizācijas

Starptautiskais kultūras vērtību saglabāšanas un restaurācijas pētniecības centrs (ICCROM)

ICCROM
Via di San Michele 13
1-00153 Rome
Italy
Tel.: +39 06 585531
E-pasts: iccrom@iccrom.org
www.iccrom.org

Starptautiskā pieminekļu un ievērojamu vietu aizsardzības padome (ICOMOS)

ICOMOS
49-51 rue de la Fédération
75015 Paris
France
Tel. : (3301) 45 67 67 70
Fakss: (3301) 45 66 06 22
E-pasts: secretariat@icomos.org
[http:// www.international.icomos.org](http://www.international.icomos.org)

Starptautiskā dabas un dabas bagātību aizsardzības savienība (IUCN)

IUCN
Rue Mauverney 28
Ch-1196 Gland
Switzerland
Tel.: (41) 22 999 0000
Fakss: (41) 22 999 0002
E-pasts: webmaster@iucn.org
<http://www.iucn.org>

Starptautiskā muzeju padome (ICOM)

ICOM
1 rue Miollis\75732 Paris Cecex 15
France
Tel.: (33 1) 47 34 05 00
Fakss: (33 1) 43 06 78 62
E-pasts: secretariat@icom.museum
<http://icom.museum/>

Ziemeļvalstu pasaules mantojuma birojs (NWPHO)

NWPHO
Fridtjof Nansens Plass4, 0160 Oslo
Norway
Tel. : (47) 22 94 05 08; (47) 24 14 01 09
Fakss: (47) 24 14 01 01
E-pasts: nwhf@nwhf.no
<http://www.nwhf.no>

Pasaules mantojuma pilsētu organizācija (OWHC)

OWHC
15 Rue Saint-Nicolas
Québec (Québec)
G1R1M8
Canada
Tel.: (1) 418 692 0000
Fakss: (1) 418 692 5558
E-pasts: secretariat@ovpm.org
<http://www.ovpm.org/>

UNEP Pasaules aizsardzības uzraudzības centrs (WCMC)

UNEP WCMC
219 Huntingdon Road
Cambridge CB3 0DL
United Kingdom
Tel.: (44) 1223 277 314
Fakss: (44) 1223 277 136
E-pasts: info@unep-wcmc.org
[http:// www.unep-wcmc.org](http://www.unep-wcmc.org)

Pasaules tūrisma organizācija (WTO)

WTO
Capitan Haya 42
28020 Madrid
Spain
Tel.: (34 91) 567 81 00
Fakss: (34 91) 571 37 33
E-pasts: omt@world-tourism.org
<http://www.world-tourism.org>

173

Piezīme: Šajā informācijā iespējamas izmaiņas. Lai iegūtu jaunākās adreses, sazinieties ar UNESCO Galveno mītni.

Uzzīņas materiālu saraksts

■ UNESCO bezmaksas materiāli

Pasaules mantojuma karte (salokāms plakāts)

Pieejams angļu, franču un spāņu valodā

Pasaules mantojuma saraksts

Pieejams angļu un franču valodā

Īsie pasaules mantojuma objektu apraksti

Pieejami angļu un franču valodā

Pasaules mantojums (krāsainas informatīvas brošūras)

Pieejamas angļu, franču un spāņu valodā no 2002. gada aprīļa

Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību

Parīze, UNESCO, 1972. gads

Pieejama angļu, franču, spāņu, krievu un arābu valodā

Operatīvās vadlīnijas Pasaules mantojuma konvencijas ieviešanai

Pieejamas angļu un franču valodā

Pasaules mantojuma apkārtraksts (divreiz mēnesī)

Jaunumi par politikas veidošanu un problēmām pasaules mantojuma jomā

Pieejams angļu un franču valodā

175

Pasaules mantojuma izglītības brošūra

Četru lappušu liels izdevums, kas īsi raksturo pasaules mantojuma izglītību un ASP.

Pieejams angļu un franču valodā

ASP ievadlapa

Neliela lapa ar īsu ASP aprakstu

Atslēgas vārdi, lai piedalītos UNESCO Asociēto skolu projektā

Rokasgrāmata, kas raksturo ASP

**Šo pasaules mantojuma jauniešu forumu solījumi ir atrodami
pasaules mantojuma izglītības mājaslapā
(<http://www.unesco.org/whc/education>):**

- Pirmais Pasaules mantojuma jauniešu forums,
Bergena, Norvēģija, 1995. gada 24.- 28. jūnijs
- Pirmais Eiropas Pasaules mantojuma jauniešu forums,
Dubrovnika, Horvātija, 1996. gada 25.- 30. maijs
- Pirmais Āfrikas Pasaules mantojuma jauniešu forums,
Viktorijas ūdenskritums, Zimbabve, 1996. gada 18.- 24. septembris
- Āzijas un Klusā okeāna Pasaules mantojuma jauniešu forums,
Pekina, Ķīna, 1997. gada 15.- 21. septembris
- Otrais Starptautiskais Pasaules mantojuma jauniešu forums,
Osaka, Japāna, 1998. gada 21.- 29. novembris
- Pirmais Arābu valstu Pasaules mantojuma jauniešu forums,
Ilfrana, Maroka, 1999. gada 22.- 28. novembris
- Klusā okeāna reģiona Pasaules jauniešu forums,
Kērnsa, Austrālija, 2000. gada 23.- 28. novembris

Periodiskie izdevumi

Biosphere Reserves, Bulletin of World Reserves
UNESCO programma „Cilvēks un biosfēra”
Pieejams angļu un franču valodā

Bukleti

Biodiversity
Environment and Development Briefs
Zinātne, aizsardzība un ilgtspējīga izmantošana
Parīze, UNESCO, 1994. gads
Pieejami angļu valodā

■ UNESCO materiāli pārdošanai

Vispārēji izdevumi par pasaules mantojumu

Management Guidelines for World Heritage Sites
(*Pasaules mantojuma objekta menedžmenta vadlīnijas*)
Bernard M. Feilden, Jukka Jokilehto, ICCROM/ UNESCO 1993
Pieejams angļu un franču valodā

The World Heritage Desk Diary (*Pasaules mantojuma dienasgrāmata*)
San Marcos/ UNESCO, Madrid/Paris
Gadskārtējs izdevums angļu, franču un spāņu valodā

The World Heritage (*Pasaules mantojums*)
Hildrenš PRess/ UNESCO, Paris
Izdevumu sērija jauniešiem no 8 līdz 15 gadiem
Pieejama angļu, franču un spāņu valodā

Patrimonio de la Humanidad

Enciklopēdija divpadsmit sējumos.
Verlagshaus Stuttgart/ Plaza y Janes/ UENSCo
Stuttgart/Paris, 1996/1997
Spāņu valodā.

World Heritage (Pasaules mantojums)

Enciklopēdija divpadsmit sējumos
Vācu valodā

Schaetze der Menschkeit

Frderik & Thaler/ UNESCO, Muenchen, Paris, 1996/1997
Vācu valodā

The World Heritage (Pasaules mantojums)

Enciklopēdija divpadsmit sējumos.
Kodansha/ UNESCO, Tokyo, Paris, 1996/1997
Japāņu valodā

Our Creative Diversity:

Report of the World Commission on Culture and Development
(Mūsu radošā daudzveidība:
Pasaules kultūras un attīstības komisijas ziņojums)
Parīze, UNESCO, 1995. gads.

Periodiskie izdevumi

177

The World Heritage Review (Pasaules mantojuma apskats)

Tiek izdots reizi divos mēnešos, tajā iekļauti analītiski raksti par
pasaules mantojuma kultūras un dabas objektiem
Pieejams angļu, franču un spāņu valodā

■ Citi nopērkami materiāli

Masterworks of Man and Nature (Cilvēku un dabas meistardarbi)

Patonga, Australia, Harper-MacRae Publishing, 1992
ISBN: 0-646-05376-0
Angļu valodā
Adrese pasūtīšanai:
IUCN, rue Mauverney 28, 1196, Gland, Switzerland

Paradise on Earth (Paradīze Zemes virsū)

Patonga, Australia, Harper-MacRae Publishing, 1992
ISBN: 0-646-19397-x
Angļu valodā
Adrese pasūtīšanai:
IUCN, rue Mauverney 28, 1196, Gland, Switzerland

World Heritage Twenty Years later

(Pasaules mantojums pēc divdesmit gadiem)

Gland, Switzerland, IUCN, 1992

ISBN: 2-8317-0109-0

Angļu valodā

Adrese pasūtīšanai:

IUCN, rue Mauverney 28, 1196, Gland, Switzerland

Lai pasūtītu šos izdevumus, apmeklējiet interneta lapu
<http://www.iucn.org/bookstore>

Pasaules mantojums un dabas objekti

Sērija jauniešiem

Japāņu valodā

■ Kontaktinformācija

Par UNESCO bezmaksas materiāliem sazинетies ar:

UNESCO World Heritage Centre

7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France

Fakss: (33 1) 01 45 68 55 70

E-pasts: wh-infor@unesco.org

Asociēto skolu projekts (ASP)

ASP

Education Sector

UNESCO, 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France

Fakss: (33 1) 01 45 68 56 39

E-pasts: aspnet@unesco.org

Par nopērkamajiem UNESCO materiāliem sazинетies ar:

UNESCO Publishing Office

1, rue Miollis, 75732 Paris Cedex, 15, France

Fakss: (33 1) 45 68 57 41

E-pasts: c.laje@unesco.org

**Informācija par pasaules mantojumu un ASP
ir pieejama arī caur UNESCO serveri internetā:**

Pasaules mantojuma centrs

<http://www.unesco.org/whc>

Asociēto skolu projekts (ASP)
<http://www.unesco.org.education/asp>